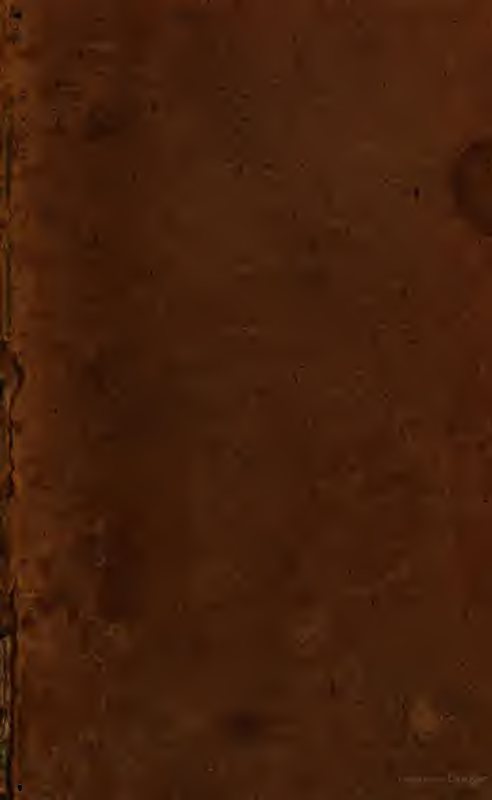

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
24 I
18

PIUM CONSILIUM SUPER PAPÆ SFONDRATI DICTI GREGORII XIIII MONITORIALIBUS UT vocant Bullis, & Excommunicationis, atque interdicti in Galliæ Regem, Ecclesiam, & regnum minis, è Francorum maiorum nostrorum exemplis in rebus iisdem repetitum;

A TUSSANO BERCHETO *Lingonensi è Gallico in Latinum sermonem conversum.*

Psal. 109.

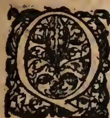
Maledicent ipsi, & tu, Iehova, benedices; Insurgent, & pudore afficientur.

FRANCOFURTI
Ex officina Typographica Martini Lechleri,

M D XCI.

HENRICO IIII CHRISTIANISSIMO GALLORVM ET NAVARRORVM REGI Tuss. Berchetus S. D.

VI *rei veritate ac justitia, & firmis utriusque propuntandæ fundamentis nitangur,* HENRICE *Christianissime, illi nec lucem, nec forum, nec judicem, nec disputationem refugiunt: sed in caussæ suæ defensione recta via, ratione nimirum, jure & modestia progrediuntur, ut præter victoriam, quam meritò sperant, moderationis etiam laudem consequantur. Contrà, quibus iniusta caussa est, nec verisimilis ulla illius quo jure quaque iniuria defendendæ facultas, ii pro argumentis & exemplis optimis, quibus deficiuntur, contumelias, vim & violentiam non iniustè tantùm, sed protervè etiam sæpenumero adhibent, injustitia simul & petulantia insignes. Ita nimirum, exempli caussa, in scholis (ut à minimis ad maxima sensim progrediar) usuvenire videmus, ubi;*

qui vel ingenii exercendi ostentãdique, vel veritatis illustrandæ gratia disputant, nec habent unde quod volunt efficiant, ad clamores, ad rixas, ad pugnos & pugnam veniunt: fitq; ut, qui insana vociferatione, petulantiaq; contentione vicerint, judice vulgo, quod ea miratur & probat, eruditiores habeantur. In foro idem dicendum: Ut enim eruditus & justæ caussæ vindex patronus graviter & modestè caussam agit: sic ineptus rabula & veritate & ratione destitutus, injuriis complet forum, ridiculis tergiversationibus caussam eludit, clientem frustratur, furiosis clamoribus auditorum aures obtundit, judicum etiam animos enecat: qui tamen coronæ plerumque imperitæ opinione, benè dicendi palmam refert. In templo etiam, qui Spartã quam nacti sunt, dignè ornare, & susceptam probandæ atque illustrandæ veritatis provinciam, muneris sui functioni auditorumq; expectationi cõvenienter, tueri non possunt, quia nulla veritate nituntur, pro frugibus obtrudunt famelico populo siliquas, pro luce tenebras offundunt, pectus præ dolore aut furore potius tundunt, pulpitum feriunt, vociferan-

tur,

tur, in veritatis assertores contumelias despumant, fulmina contorquent, eosque ad fasces & secures, ad ignes & sævissimos quosque cruciatus damnant. At veri piiq; Ecclesiastæ, etsi vitia & errores paulo acrius reprehendant, modestiæ tamen fines nō excedunt, veritatem, quam profitentur & tenent, docere contenti. Siquid autem occurrit, quod in quæstionem jure vocari possit, in campum lubenter descendunt, disputationis eruditæ & modestæ certamen nec declinant nec detrectant: sed pedem amicè conferunt, loca locis, argumenta argumentis, exempla exemplis, tempora tēporibus, personas personis opponunt: unde controversiâ utrinq; diligenter excussa & disceptatâ, veritas elucescit & confirmatur, quâ postea ad Dei gloriam & publicam salutem stetur. Ne te ô magnanime Rex, tam multis magnisq; rebus iam intentum & omnino affixum pluribus morer, in tua perduelliūq; caussa hoc ipsum perspici potest. Illi enim, ut ab iis dicendi initium faciam, & in te mox desinā, injustissimam regni alienationem, conflata iamdudum omnium ordinum conjuratione, perfidè moliuntur: ac ne, quod palam (bo-

norum quidem omnium judicio) nefarium & impium est, id nulla caussa freti aggredi videantur, religionis nomen conjurationi suæ obtendunt: speciosum sanè prætextum, quo plerique delusi & pæne dicam fascinati, sceleratā hanc cum perduellibus istis evertendi regni societatem ineuntes, vivi videntesq; pereunt. Hæc illorū caussa est. Quo tandem modo eam defendunt? armis, incendiis, rapinis, cædibus, venenis, mercenariis, homicidiis, sacrilegiis, dum nec sacris rebus (quarum vindices videri volunt) nec profanis, nec sexui, nec ætati, nec personis, nec dignitati, nec tuæ etiam, quam revereri & colere imprimis debuerunt, majestati parcunt, non tuo tantum regno (cujus maximam partem occupatam tenent) inhiantes, sed tuæ etiam insidiantes saluti. Saltem si in sua caussa propugnanda paulò moderatiùs & humanius, ut patriæ religionisque studiosi aliquantulum viderentur, se gererent. At eáne est recta & legitima religionis propugnandæ, & hæreseos, cujus tuā Majestatem falsò insimulant, sanandæ & extirpandæ via? Ad has etiam tam multas injurias accedunt Papæ Romani Bullæ, &

contor-

contorta in te tuósq; omnes fulmina, quibus téq; vulgo rerum imperito odiosum & execrandum reddere, tuósq; tibi addictißimos cives à tua, si poßint, salutis & dignitatis propugnatione avocare tentant. At, ô Christianiß. & potẽtiß. Rex, & tua caussa iustissima est, & sancta legitimaq; illius defendẽdæ ratio. Regni enim succeßio in nullam jam cõtroversiam dubitationẽq; vocatur. At de religione, inquiunt, agitur: Verùm religio non armis, sed argumentis dijudicanda est: non perduellione, sed sacra scriptura vindicanda: non impio bello, sed pio concilio illustranda & comprobanda est. Rationi autẽ, scripturæ sacræ, concilio iampridem te erudiendum offers, iisq; libenter cessurum & regiè & sanctè asseris: ut gravißimis scriptis sæpe testificatus es, & præcipuè Declarationibus aliquot (fidelißimis tui candoris, ingenii, consilii & propositi testibus) quas ideo nõ ita pridem Latinas feci, ut non Gallis tantùm, sed aliis etiam omnibus, ad quas eæ pervenirent, caussæ tuæ veritas & æquitas patefieret. Præterea cùm vir quidam pius & eruditus, idemq; tui observantißimus edito lingua vernacula libro erudi-

tè caussam tuam confirmasset, & omnia, quæ contrà objiciuntur, verè ac perspicuè refutasset: illū ego eadem ratione motus, in Latinum etiam sermonem converti, unde cæteræ nationes abundè discerent, quàm justa tua caussa esset, & quàm injusta horum bellorum occasio, ut re tota penitus comperta, ad justißimam tui defensionem unà tecum suscipiendam excitarentur. Cùm enim cōjurati isti nec rei veritate, nec justitia, nec pietate, nec consiliis, nec æquißimis à te propositis conditionibus à nefario suo cōsilio abstrahi poßint, sed injustis armis regnum tuū magis ac magis usurpare, & ad Hispanum transferre pergant, atque in ea re modis, artibus, machinisq; omnibus enitantur: AEquum est profectò atque adeò necesse, pientißime Rex patriæq; amantißime, ut, si & tuæ, & tuorum, totiusq; regni saluti consultum velis, justam caussam justis rationibus necessariisq; armis propugnes, regnum tuum è luporum istorum faucibus eripias, bonos tam indigna & atrocia tecum passos recrees, eos patriæ, iisq; patriam restituas: atq; pietatem & justitiam (quò tua consilia & arma omnino spectant) conjuratorum perfidia &

dia &

*a & pertinacia afflictas ac profligatas eri-
as & stabilias, pacémq; solidam, quantùm
a te erit, constituas. Ast restat unus non
ibi quidem, qui meliora & sapis & sentis,
ed tuis tum Gallis, tum externis etiam ali-
quot, veteris historiæ & cognitionis rerum
non satis peritis, à Sfondrato nuper injectus
scrupulus, unde fortasse aliqua caussæ tuæ
minùs constanter ab illis propugnandæ oc-
casio nasci possit. Verum huic quoq; malo ab
eodem superioris libri auctore, præsens hoc
pio simul & erudito libello remedium adfer-
tur, quo bullarum istarum vanitas osten-
ditur, infirmiorũ animi adversus hos ina-
nes metus confirmantur, atque ad caussam
tuam alacriter fortitérq; defendẽdam tum
optimis, tum verissimis exemplis edocti ex-
citantur. Libri hujus probè intellecti utili-
tas & necessitas, tum piorum tuiq; aman-
tissimorum virorum, qui de eo Latinè ver-
tendo mecum egerunt, consilium & aucto-
ritas: denique (quod dicere primò debui)
summa mea erga tuam Majestatem obser-
vantia, illique obsequendi & patriæ pro mea
parte consulendi voluntas huc me adduxe-
runt, ut eum etiam in Latinum sermonem*

converterem: unde Germania quidem tota, Anglia, Scotia, Helvetiorum gens in fide, in sancta hac societate, in proposito susceptoque nostri defendendi consilio permaneant: magna verò Italiæ pars, & Hispania tota hujus regis & regni, immo Christi & religionis veræ hostes, aut sapere discāt, aut quod nobis exitium machinantur, sibi ipsis certò impendere sciant. Tu verò, rex Christianissime, optima conscientia, caussæ æquitate, bonorū omnium precibus, fortissimorum populorum tum Gallorum tum externorum præsidiis, sed Dei imprimis, cujus & caussa (non tua tantùm) & nomen & cultus hîc aguntur, bonitate & misericordia, justitiaque nixus, ridiculis istis Bullis, & infestis hostium armis contemptis, fortiter, ut facis, in hanc caussam incumbe: nec priùs à justissima tui, regnique defensione piè & necessariò à te suscepta desiste, quàm hac tota conjuratione, cōjuratisque omnibus funditùs extinctis, Deo suus honos, Ecclesiæ sua dignitas, Galliæ sua libertas per te tuorum votorum compotem factum restituatur & constet. Quod Deus Opt. Max. quo tu præcipuè uno & niteris & confidis, faxit, ac vi-

vitam tibi tuisque omnibus longissimam & felicissimam largiatur. Vale ô Rex Christianissime, atque hunc (quem mihi unum vendico) vertendi alieni operis laborem à te tua gratia susceptum, tuæque etiam Maiestati dicatum, summisseque oblatum pro tuo singulari candore, & verè regia humanitate, serena fronte accipe. Sedani è Museo nostro 2 Augusti 1591.

Tuſſ. Berchetus pio & candido Lectori S.

MIRANTUR *hodie multi quónam malo genio, quóve fato noſtro bella hæc civilia aut nata ſint, aut alantur tandiu, & magis in dies augeātur, itaque propagentur & confirmentur, ut nullis quæcunque opponantur, nec opibus, nec viribus, nec rationibus, nec machinis labefactari, percelli, interiréque omnino poſſint. Non abs re quidem id mirantur, & dolent etiam, ob rei, quæ tam multa ſecum mala invehat, & pietati iuſtitiæque interitum minetur, diuturnitatem & magnitudinem. Verùm ſi admiratores illi, & animorum noſtrorum pravitatem, & corruptelam morum, & vitæ labem, ac graviſſima, quibus ea tota ſcatet ac ſordet, vulnera ſibi ob oculos ponant, &, quod proximum eſt, in tot ac tantis, quibus laboramus, morbis nullam ferè ſanitatis ſpeciem & ſpem reliquam eſſe conſiderent, non amplius mirabuntur: ſed dolebunt nihilominus, quòd de morbis noſtris curandis nullo modo nec cogitemus, nec laboremus. Vitia hæc ſunt, ut uno verbo dicam, & ſcelera, bellorum & calamitatum fons & caput: quibus niſi extirpatis, nullus miſeriarũ finis ſperandus videtur. Non perſequar*

*nia, quia & infinita sunt & alibi ab aliis ex-
ata satis, sed majori quidem illorum, qui sa-
nter ea disseruerunt, & nos ad meliora erudie-
t, laude, quàm nostra, qui nec ullis praeceptis
niti sapere, nec ullis malis affecti resipiscere
umus, utilitate. Et quid pluribus commemo-
dis tempus teram, cùm, si avaritiam & am-
onem teterrimas animorum pestes, unâ bel-
um caussam esse dixero, complexus omnia fu-
videar? Hic unus malus genius est, qui nos
diu vexat: hoc ipsum est illud factum, quod
rivatis rebus detrimentum, & publicis exi-
n adfert. Infestus ille est morbus, qui pieta-
& justitiae, qui Galliae nostrae, qui Ecclesiae uni-
sae extremam, si quâ possit, perniciem machi-
ur. Quis enim jam tanta aut caecitate, aut
ore, aut perversitate est, qui non videat, non
iat & fateatur impiae istius & perfidae conju-
ionis caussam unicam esse ambitionem, &
us comitem avaritiam? excipio conjuratos
s, qui speciosum religionis (cujus se vindices
fitentur) nomen nobis obtendunt, & eâ se unâ
moveri ad capessendum hoc bellum dicunt,
a in antiquam scilicet dignitatem suam re-
uatur. At eos ipsos potius testor, si modò con-
ntiâ convicti, quod sentiunt, apertè eloquive-
, ánnon religionẽ evertant potius quàm stabi-
nt: ánnon Ecclesiam expugnent potius quàm
pugnent: ánnon majorem usurpandi regni,
àm vindicandae pietatis curam gerant: ánnon
jorem Hispani, quàm Christi rationem ha-*

beant: ánnon deniq; magis de privata re augenda, quàm de publica aut ornanda aut amplificanda laborent? De iis etiam ipsis, si modò quid sapiunt, quæro, an ea, quam ineunt, vera & legitima sit restituendæ, si collapsa est, religionis via & ratio? Certè priscos pietatis tum fundandæ & ædificandæ auctores, Deum, Prophetas, Christum, Apostolos, & alios pios Doctores: tum ejusdem confirmandæ adjutores, ut Imperatores, Reges, Principes, piasque Respublicas, & populos si consulunt & audiunt, longè aliam viã inibunt, longè aliam rationem sequentur. Sed (ut non minùs verè quàm festivè dicitur) famelicus venter auribus caret: *væsana illa & habendi & dominandi fames nihil audit, donec plenè satiata fuerit, si plenè tamen unquam satiari potest: quæ contrà quò plura absorbuit, eò plura appetere, & gazas gazis, regnaque regnis cumulare & solet & gaudet. Sed mittamus jam conjuratorum sordes ac perfidiam: & ad nos ipsos, qui puriores videri volumus & fideliores haberi, jamjam veniamus. Ingenuè fateamur necesse est nos hujus culpæ, vel gravissimi potiùs sceleris conscios & socios esse, qui nascens hujus impiæ conjurationis monstrum non oppressimus, & jam natum, ne adolesceret, non extinximus: immo illi cùm nascenti (ea fuit nostra secordia) præstò fuimus; tum quæ nostra aut perversitas, aut inertia, aut perfidia fuit, natum aluimus, & eò usque eveximus, ut jam nec opprimi, nec extingui posse videatur.*

Alii

*lii enim de rei exitu dubii, medii & securè
ident: alii pecunia corrupti in propriam
niciem ruunt: alii honoribus inhiantes pa-
am produnt, & libertatem servitute, Hispa-
n crudelißimum superbißimumque tyran-
n, Gallo humanissimo & moderatissimo re-
commutant: pietatis, libertatis, fidei, in pa-
am & suos, seque adeò ipsos amoris & officii,
ura denique totius obliti, neque solùm, sed
tes potiùs, vexatores, & afflictores infestissimi.
c igitur tantæ malorum gravitatis & diutur-
atis caussa breviter explicata esto. Neque
m mihi declamatio ad hæc dilatanda institu-
st, sed præfatio, quæ brevitate cõtenta, contra-
rem me esse jubet, quàm & rei natura, & meæ
suetudinis atque instituti ratio ferant. Hu-
ce tamen diuturnitatis caussam alteram si po-
las, hanc verè subjiciam: Nempe Hispanum
em, atque Romanum Pontificem, illius, de
adiximus, ambitionis & avaritiæ ministros
instrumenta præcipua, vel potiùs artifices &
hitectos summos: quorum ille suis nummis,
suis Bullis, uterque seditione, dolis, scelere,
ue libidine, & ira quidvis permiscet, captat,
rumpit, rapit, perdit, donec & omnes & o-
ia suæ tyrannidi subjecerit, & ita quidem
lixerit ac prostraverit, ut nulla unquam ra-
ne ne exurgere quidem, nedum consistere
simus. Mirum tamen istud & perquàm
lorandum, quòd nos in tanta & injuriæ
lignitate, & mali gravitate, pristinæ virtutis*

& libertatis immemores, Marranis istis & mercenariis Marranorum satellitibus & mancipiis Sabaudis, Lotharingis, & Guisiis nostras opes, vires, & animos tam frigidè & lentè opponamus. Turpissimum hoc quoque & penè ridiculum, quòd nescio quos Caprarios & Sfondratos Bullis, hoc est meris nugis (quibus ne pueri quidem hodie moventur) armatos sic reformidemus: quos potius Majorum nostrorum exemplo ridere, persequi & multare decuit. Sed Hispanũ fraudibus, insidiis, tyrãnide, & nummis, quàm gladiis, virtute & viribus validiorem ac formidabiliorẽ jam omittamus: redeamus ad Romanos pontifices rerum omnium Dominos, qui nec Christi nomine, nec religionis caussa moti, sed unâ tantùm avaritiâ & ambitione, atque eorum à quibus spernuntur, & de ea, quam sibi immeritò arrogant, dignitate deturbantur, ulciscendorum cupiditate abrepti, has nobis turbas faciunt, has tragœdias excitant, has bellorum civilium faces accendunt, ut soli sine controversia dominentur, & nos suis artibus, si consequi id possint, ad Barbariem & ignorantiã redactos, suis Bullis & excõmunicationibus Panico metu terreat, & ita suis pedibus subjiciant, ut ne hiscere quidem audeamus. Notum est omnibus, quomodo Germanos Imperatores quondã habuerint, donec pristinæ virtutis memores se tandem collegerunt, & pontificiis istis Bullis forti animo restiterunt. Quid de Gallis nostris dicam? sed tũ res ex Annalibus nostris satis cognita, tum proposita

mihi

mihi brevitas decôri me monent, atque ad multa, quæ ex hoc libello & aliis nuper editis peti debent, prætermittenda hortantur: ut quod præsentis instituti magis proprium esse, & ad libri argumentum pertinere videtur, id maximè attingam. Non igitur repetam Bonifacios, Benedictos, Julios, Gregorios, & cæteros ejusdem furoris ambitionis & tyrannidis Pontifices: sed de Sixto tantummodò agam. Deum immortalem! quo in regem nostrum & Henricum III, quem suis cõsiliis trucidandum curavit, furore est debacchatus? quo animi impetu correptus in utrũque sævit? At Dei, qui ejus tela retudit, bonitate inanes fuerunt illius conatus, & bruta omninò fulmina. Verum enimvero dum animo suo morem gerit, dum Hispani libidini servit, dum Ecclesiæ Romanæ dignitatem & sacræ sedis autoritatem tuetur, pius esse pontifex, & verus Petri successor prædicatur: Immortalitate etiam & Divorum consortio dignus putatur. At Urbanus illius successor ingenio longè dissimili præditus, & ad pacem quam ad bellũ propensior, quia minùs à natura ad furiosa Sixti cõsilia exequẽda comparatus & aptus esse videbatur, cùm paucos tantùm dies in sede Pontificia moratus esset, à cõjuratis, quorum caussam nec probabat nec promovere curabat, è medio sublatus est. Sfondratus in Papatum illi successit, qui ne in Urbani vicem succederet, & ne Hispani & Hispanæ factionis expectationem falleret, atrocissima & gravissima quæque in Galliæ regem regnumque

ipsum machinari, & quidquid auctoritatis ac potentiæ sui decessores sibi usurparunt, ad utriusque perniciem & eversionem conferre decrevit. In Gallia, Nobilitas, & reliqui fideles Galli sese erga regem suum optimè Dei beneficio animatos esse ostendunt: unde conjurati & familiæ regiæ interitum, & Gallici regni ad Hispanum abalienationem, quam jamdudum cogitant & moliuntur, se posse unquam assequi desperant: Nullum verò præsentius efficaciusq; remedium esse uspiam putarunt, quàm si Papa veterem illum & rubiginosum gladium, quo majores ipsius instructi cum Germaniæ principibus & aliis bella gesserũt, expromeret: atq; sua tonitrua & fulmina maximo cum sonitu & fragore ubique audienda ad terrendos hominũ animos, & aliquem religionis scrupulum iis injiciendum, contorqueret: quo perculsi & perturbati, singularem suam, omnia quæ à Deo mandantur officia regi ac regno præstandi voluntatem (quam hactenus perpetuam & constantem habuerunt) immutarent, planéque abjicerent. Sfondratus præclarum illud Hispani & Galliæ conjuratorum consilium sequutus, à novissimis Martiis Calendis duas Monitorias Bullas stylo Papali à se compositas Rhemos per Marcilium Landrianum Referendarium suum hoc maximè consilio & animo misit, ut eas per totam postea Galliam dispergeret, qua veneno suo magis ac magis imbuta, conjurationem vehementiùs confirmaret. Ex iis altera ad Nobilitatem & reliquum

popu-

populum, Altera ad Ecclesiasticos & ad Cardinales maximè, qui ſtant cum rege, mittitur. Quæris, lector, ad quem finem? Dicam hic paucis, quod fuſiùs poſtea auctor proponet ac refutabit. Papa unica religionis ſpecie, & hæreſeos (quam impudentiſſimè conjurati per calumniam & maliciam confingunt, ſuæque in regem perfidiæ falſiſſimè prætexunt) crimine ductus, nulla omnino nec regii juris, quod nullo pacto convelli poteſt, nec divini mandati, quod nominatim de obedientia regibus & principibus exhibenda ſancitum eſt, ratione habita, tum hos tum illos admonet, immo & imperat, ut à rege ſi non jam defecerint, quamprimùm deficiant, atque ad alium recipiendum colendumque ſe comparent. Quem (inquies) regem nobis conſtituere in animo habet? Hiſpanum, inquam, cui totus hic deſudatur labor, ad cujus ſitim non prorſus quidem ſedandam (unus enim Hiſpano regi non ſufficit orbis) *ſed nonnihil reſtinguendam hæc tota conjuratio conflata eſt: hæc arma, hi exercitus, hæ faces ſpectant. Vide quàm verè Sfondratus* CHRISTUM *ſpiret,* PETRUM *referat, utriuſque modeſtiam ſapiat, & imitetur: qui non contentus hæc nefariè monuiſſe, militariter etiam vel tyrannicè potius comminatur, niſi certo & à ſe præſcripto tempore imperanti ſibi pareatur, eos omnes execraturum, atque ad tartara ipſa detruſurum, Eccleſiaſticis ſacerdotia ſua erepturum, denique*

rerum omnium sacrarum communione & usu iis omnibus interdicturum. Sani quidem homines Sfondratum ut insanum & furiosum meritò ridebunt, qui talia præter fas & ius omne audeat: At cæteri, iique ab nimiùm multi, qui, quàm inania hæc Paparum fulmina sint, quàm parvi ea veteres Galli fecerint, quamque vana sit tanta ista, quam nobis ostentant, potestas & auctoritas, non satis intelligunt: ut ne animo consternati & regi, & regno, & sibi ipsis desint, has brutas vanasque minas libri hujus auctor erudito sanè & pio scripto eludit, atque tum gravissimis rationibus è sacra maximè scriptura petitis, tum Regum exemplis, tum Senatuũ & Academiarum Decretis ex Gallica historia depromptis, nefarios istos Sfondrati cæterorumque ejusmodi conatus accuratissimè retundit: ac docet, quantùm hæc Papæ mandata cum Dei, cujus se vicarium mentitur, pugnent, quàm impudenter etiam & falsò conjurati, omni vero prætextu destituti, regem & hæreticum, & Ecclesiæ hostem incusent. Hanc autem responsionem auctor Gallis primò ac propriè destinavit, in eorumque potissimum gratiam & usum Gallicè conscripsit, & ita quidem clarè & perspicuè, ut ab ignaris etiam facilè intelligi possit. At ob rei, quæ in eo tractatur, gravitatem, & eam quæ inde ad omnes manare potest, utilitatem, dignissimum opus esse judicavi, quod Latinæ linguæ beneficio ad externos etiam transferretur. Nam bellorum quidem civilium, quibus Gallia fla-

grat,

grat, rumores ubique terrarum disseminati sunt. sed dubium non est, quin multi speciosas istas (quales à Catilinariis obtenduntur) conjurationis facienda, statusque nostri perturbandi caussas ignorent: quibus persanè gratum futurum esse puto, si eas verè, ut hic edisseruntur, & planè intelligant, & certiùs de iis sermonem inter se conferant, atq; miseriis nostris vehementius cõmoti si non opibus & viribus, certè precibus nos juvent. At hoc me ad hunc vertendi laborem multò magis impulit, quòd principũ & Rerumpubl. omnium christianarum caussa cum nostrà simul agatur. Gallia enim à conjuratis bello impio & miserando prima appetitur. Illic Papa cives adversus regem concitat, alios etiam à suis consiliis non valdè alienos & ad rebellionem cõfirmandam satis propensos fulminibus territat, quò facta publici status mutatione, regnũ Gallicum in Hispani regis ditionem & potestatem redigat. Quod quidem si (ut jamdudum machinatur) hoc modo assequatur, viam ad cætera imperia sibi eadem ratione subjicienda patefactam & perfacilem esse putat. Operæ verò est pretium ea de re principes & Respublicas certiores fieri, ut sibi suisq; rationibus diligenter consulant, & ex nostris calamitatibus, quod sibi ex usu futurum sit, periculum (ut ille monet) faciant. Cumq; Deo suppliciũ, ulciscendi sui caussa, de nobis sumpturo visum ita decretumq; fuerit, ut funesta hæc fax in mediis regni nostri visceribus primùm accendatur: est principum omnium, si bene secum agi

velint, munus, ad hoc restinguendum, quo Gallicum regnum miserè deflagrat, incendiũ, priusquam ejus scintillas in sua ipsorum tecta immitti videant, nobis succurrere, præsentemq; opem ferre. Neminẽ certè tanta ingenii tarditate ac stupore, tanta etiam judicii debilitate esse puto, qui nesciat, quanta sit Hispanorum ambitio, ac dominandi libido: quique apertè non videat eam esse unam illorum mentẽ, eóque tantum illorum cogitationes & consilia spectare, ut Catholici reges ubiq; terrarum evadant. Germania, Anglia, & aliæ satis multæ ditiones id jã expertæ fuerunt. Illi autem, quò faciliùs optata consequantur, Papas ad nutum, arbitriumq; suum fingunt, paratosq; habent, necnon eorũ Bullas & fulmina (efficacissimas ad superstitiosum & imperitũ vulgus contra Principes religionis nomine concitandum machinas) ut olim, sic & nunc totis viribus adhibent. Quod consilium si ex eorũ animi sententia in hoc regno successerit, hoc profectò exemplum plures in eandem postea calamitatẽ trahet, eritq; nõ mediocre põtificiæ potestatis argumentũ. Bullæ, quas Papa Sfondratus ad nos dedit, nuncupantur Monitoriæ. Et verè quidẽ Monitoriæ sunt: quibus nimirum Principes omnes admonẽtur ut toto pectore de suis rebus cogitent, atq; furiosa ista execrandorum perduellium, qui omni studio & conatu ad regnorum & Principatuum eversionem perniciemq; incumbunt, consilia seriò & sedulò animadvertant, quò à comparatis per eos insidiis, certissimáq; ruina præcavere sibi possint.

possint. Ego verò præpotentem illum Deum imperiorum auctorem ac propugnatorem omnibus precibus obsecro, ut hoc regnum cateróśq; principatusq ac Respublicas salvas & incolumes conservet, ac pro summa, qua valet, potentia, Paparum & conjuratorum furores coerceat, ut antiqua illa & salutari Christianæ Ecclesiæ tranquillitate restituta, Pietas & Justitia, quæ ab his bellis oppressæ & extinctæ omnino jacent, ad ejus nominis gloriam felicissimè ubiq; locorũ denuò excitentur & vigeant. Atq; hæc pro libri quidem mole, quæ non valde magna est, & præfationis etiam (cujus, ut ille sapienter præcipit, evitanda est immodica longitudo, ne in caput excrevisse videatur) ratione, nimis fortasse multa: sed pro argumenti quod præsens calamitas suppeditat ubertate & copia, nimis certè pauca dicta sunt. Verùm & decôri & meæ quoque imbecillitatis ratio habenda fuit, & nimia illa, qua sum antea in eodem ferè argumento usus, reprimenda luxuries. Hoc autem, candide lector, qualecunque est, æquo animo accipies, & siqua hic aut minùs propriè & eleganter dicta, aut non satis continuè & venustè contexta (qualia esse multa fateor) te offendent, ea vel commodè transferendi difficultati, vel argumenti generi, vel meæ potius imbecillitati tribues: atque huic in tuam gratiam suscepto labori, meóq; in publicam utilitatem studio gratulaberis. E Museo nostro 4 Augusti 1591. Sedani.

DE DUPLICI DIPLOMATE PONTIFICIO, QUOD BULLAM VOCANT, ORNATISSIMI CUIUSDAM VIRI CARMEN.

TV qui bullato duplici ceu fulmine Francos
Insanus terres, nec te cœlestia terrent
Fulmina, quæ exitiũ præsens tibi, Papa, minãtur,
Ecquid agis? Furiæ te agitant. Te perdite perdis,
Et proprio iugulas gladio, dum fana profanas,
Sacrataſquè tuum ad nutum vis claudier ædes
Cœlorum, ut portas. Petri eſt hoc clavibus uti
(Si placet id ſuperis.) unde hæc tua tãta poteſtas
Devotis divûm & regum interdicere ſacra?
At quis cordatus te fulmineo ore boantem
Sfondratũ iam ferre queat? quid tu niſi Bulla es,
Verè homo peccati? cum Bullis teque tuiſque,
Atq; tuo (quis iã timeat?) cũ fulmine, terras(tet.
Quo quatis, Altitonãs detrusũ ad Tartara mit-
Pro duplici ergo tuo Diploma hoc accipe ſimplex:
At duplo & maior te mox tua pœna ſequetur.
Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pœna pede claudo. Horat.

IN BULLAM GREGORII SFONDRATI.

VT Pelago inſurgit mox tempeſtate coorta
Bulla recens, tumidis & levis extat aquis:

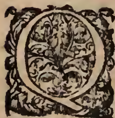
Flucti-

Fluctibus illudit, plenoque audentior orbe
Enatat, & variis dißilit illa modis.
Mox ruit & præceps propenso ad littora fluctu,
Confracta in spumas naufraga tota fluit.
E spumis rursum tenueis vanescit in auras,
Et qua demum orta est, deficit ipsa die.
Hæc tua sic nostris nuper Sfondrate superstat,
Ingruit, insultat Bulla proterva malis.
Huc illuc pavidum in vulgus diffusa pererrat
More suo, atque animos concutit illa leves.
Protinus at sacro correpta furore senatus,
Devota est diris impia Bulla suis.
Scissa minutatim, pedibus calcata, repentè
Omnibus hæc Bulla est fabula facta locis.
Fabula quinetiam in ventos peritura receßit,
Sic bullas idem casus & ortus habet.
Et tu hæc Dive vocas tua fulmina? tu hisce moneri
His cogi Francos in tua vota iubes?
Scilicet hæc fortes metuent ludibria Franci,
Subscribent monitis in sua damna tuis.
Gallia quæ toties hæc plumbea tela retudit,
Victrix devictas mox dabit ipsa manus.
Ergo age Sfondrata cum Bulla, Bulla Gregorî
Cumque hac Bullarum pagina tota crepet.
Sint procul à Francis Bullæ leuitasq; timorque,
Sit tua bullatis Bulla timenda tuis.

PIUM CONSILIUM SUPER PAPÆ SFONDRATI DICTI GREGORII DECIMI QUARTI

Monitorialibus, ut vocant, Bullis, & Excommunicationis atque interdicti in Galliæ regem, Ecclesiam, & regnum minis, è Francorum maiorum nostrorum exemplis in rebus iisdem repetitum.

QUANQUAM & tempus & hostium actiones, ipsorum consilia ita patefecerunt atque illustrarunt, ut nullum iam artificium religionisque prętextus obstet, quo minus apertè omnes videant illos eò tantùm spectare, ut hoc regnum ad Hispanos transferant, nosque universos ad miserrimam servitutem redigant: sperandúmq; sit, novum istum Pontificiarum Bullarum conatum nihil maius quàm antea effecturum: Ego tamen veris ac fidelibus Gallis operæ me pretium facturũ putavi, si eos hac tantilla historiarum collectione nonnihil

nihil iuvarem, maiorumq; nostrorum exempla iis ante oculos proponerem, ut super illis, qui de diro illo Papæ programmate habentur, sermonibus & controversiis, eorum, qui à iusta caussa stant, fidem confirmem, & eos qui ab ea defecerunt, officij sui admoneam. Nostri huiusce regni status à mille & ducentis annis ad hæc usque tempora cum suavissima & singulari libertate conseruatus est: neque id tamen sine gravissimis offensionibus & iniuriis, quibus alioqui firmissima quæq; & florẽtissima mundi imperia obnoxia sunt. Hîc verò nihil consultius cogitari, fieriq; utilius potest, quàm si attentè dispiciamus, quid patres nostri præstiterint, ut ab omnibus casibus & periculis, & iis maximè, quæ à Roma fatali & infesta Galliæ hoste emanarẽt, & unde nobis per priscos illos Romanos primum servitutis iugum impositum esset, se sartos tectosq; tuerentur: ut id, quo nihil carius & antiquius habere conuenit, eadem prudentia & consilio, iisdemq; artibus & rationibus, qui-

bus nobis hactenus illud conservarũt, retineamus. Verùm, nõ omnibus historias, ex quibus perspicere hoc licet, videre contigit. Permulti interim proculdubio, (quidquid hostes sermonibus suis eructent) summo & sui in regẽ obsequij, &, cùm suæ libertatis, tum Regiæ dignitatis ac splendoris propugnandi desiderio tenentur: qui tamen idipsum multo alacrius proculdubio prẹstarent, si scrupuli quidam, qui, quũ de Roma, de Papa & Religione agitur, eos adhuc malè habent, illis ex animo evellerentur. Alij, qui Urbes ab hostibus occupatas incolunt, ad sese coniuratorum perfidia distractos, rursus in pristinam concordiam, consensionẽq; reducendos diligẽtius multo incumberent, si prætextus iste, quo fascinati tandiu obtorpescunt, & quo eorũ aures ab istis seditionum facibus, & regni proditoribus assiduè complentur, ex illorum animis eximeretur. In hoc ergo potissimum elaborare, & ad publicam hanc caussam, ad quam defendẽdam optimi quique, patriæq; amantes

viri,

viri, summo studio conspirarunt, pro virili parte aliquid etiam conferre volui. Res equidem tanti refert, ut nulla alia unquam antea magis. Agitur enim hoc ab aduersariis, ut summa & à regis auctoritate planè diversa, in hoc regno constituatur dominatio. Agitur hoc etiam, ut status mutatio fiat, quæ certè omnes regni partes secum trahat necesse est. Mortalis hominis mandatũ, Dei mandato planè opponitur: unde nobis magnopere metuendũ, nequid hîc offendamus, quod extremam regno perniciem adferat, nisi maturè nobis præcaveamus. Id sanè ad nostros omnium animos excitandos, & ad curam de libertate saluteq; nostra seriò habendam plurimùm valere debet. Quam quidem ad rem ut adjumenti aliquid hominibus nostris adferã, ego eorum, quæ in hoc aliquando regno in ejusmodi casibus cõtigerunt, historias lectoribus ante oculos fideliter cõstituam, atq; edisseram quo se modo majores nostri gesserint, quum Papæ sua fulmina hoc consilio immiserunt,

ut noſtris regibus, eorumq; poteſtati ſubjectis ſacrorum communione interdicerent. Quoniã verò nobis hinc conſtabit, priſcos illos germanoſque Gallos ejusmodi conſiliis nefariiſque molitionibus fortiſſimè ſemper reſtitiſſe, atq; Papam ipſum, ipſiuſq; Bullas Romam amandaſſe, cùm tantã illius, quam in ſe uſurpare conabatur, tyrannidem ferre nõ poſſent: Secundo hujus libelli capite rationes, quæ eos ad id impulerunt, & quid nobis quoq; in iis obſervandum ſit, pertractabo. Deniq; omnia ad eam rem, quæ hodie in controverſia & contentione verſatur, acommodabo & referam, doceboque, ad id, quod Deus iubet, præſtandum, atq; ad regni decus & dignitatem unà cum libertate noſtra conſervandam, nullũ uſquam præſentius præſtantiuſque remedium dari poſſe, quàm ſi eodem planè, quo illi, & animo & fide ſimus.

PRI-

PRIMA PARS;

Historiarum quarundam, in quibus de Paparum Bullis & excommunicationibus agitur, Epitome.

BREVITATIS, quam mihi in hoc ſcripto propoſui, ratio non fert, ut quidquid in veterum monimentis de Paparum adverſus reges noſtros regnumque noſtrum contentionibus extat, id colligam: hoc mihi jam ſatis eſſe videtur, ſi ea de re tria, aut ad ſummum quatuor maximè inſignia è multis exempla proponam. Quotieſcunque enim hæc quæſtio in controverſiam vocari cœpit, toties & eodē prorſus modo diſceptata fuit. Cum igitur Papæ principem ubique locum & auctoritatem tenere, atque principum & principatuum, imperiorúmq; univerſè & cum ſummo jure in rebus humanis æquè ac divinis dominos eſſe in animum ſuum induxiſſent: tardius aliquanto in Gallicis regibus, quàm in Germanis Imperatoribus & aliis Monarchis conatus vireſq; ſuas exprōpſe-

runt. Nam ab initio regum nostrorũ ope atq; opera in rem suam usi sunt, atque Pipinum, deinde Carolum magnum, eorumq; successores ad Principatum suum cõstituendum in Italiam arcessiverunt. Tunc verò summum in principes nostros honorem, summissionẽ & obsequium tum oratione, tũ vultu gestúq; toto præ se ferebant. Atenim postquam illis ita usi vel potius abusi fuissent, & omnibus aliis principibus atque ipsis adeò Germaniæ Imperatoribus formidolosos sese reddidissent, tunc eos, quibus suam omnem illam amplitudinem debebant, non modò non curarunt, sed ne meminerunt quidem: quin potius militis, qui à rustico benignè acceptus lautéque tractatus, in illius ædibus & fortunis dominari tentat, more & exemplo sese omnino gesserunt. Primus autem, quem hîc cõmemorabo, illorũ conatus adversus Philippum Augustum extitit: talisq; prorsus fuit, qualis in Chronicis extat, & ex Innocentii III, qui in hac tragœdia Papa erat, decretalibus colli-

colligitur. Richardo Angliæ rege defuncto Joãnes, Santerrus dictus, regnũ occupavit, quod Arcturus Britãniæ dux jure hæreditario suũ esse contendebat, quòd ex majore natu ortus esset. Et quidẽ contẽtio eò progressa est, ut ipse Arcturus eorũ, quæ Angliæ reges feudi nomine ab imperio Gallico citra mare tenebant, possessionem vicissim occupare aggressus sit. Quod quidẽ Santerrus ille animadvertens, iurique suo diffidens, eum crudeliter interficiendum curavit. Arcturi autẽ propinqui Britanniæq; proceres cædis auctorem ad supplicium à Philippo Augusto depoposcerunt, cuius & Joannes Santerrus & Arcturus beneficiarij, cujusque jurisdictioni, eorum feudorum, quæ in Regno Francico possidebant, nomine obnoxii erant; præsertim cùm ea cædes in ipsius regis imperio patrata esset. Rex caussæ cognitionem iudiciũq; iis recusare nec potuit, nec debuit: itaque jure agi cœptum in Patriciorũ Franciæ curia adversus Joannem, diesque illi dicta est, ad quam se ipse in ju-

dicio ſiſteret. Quod cum recuſaſſet, auditis teſtibus, cauſsâ tandem dirempta & ad extremũ perducta, regio procuratore palam poſtulãte, reus ob deſertos vadimonii dies damnatus, & ſuis prædiis ac ditione omni, cujus patronum & vindicem regẽ habebat, mulctatus eſt, iis omnibus fiſco adiudicatis. Hoc decretum factũ anno 1202. Rex ex eo decreto ducatus Aquitaniæ & Nortmanniæ, aliaq; ipſius Santerri clientelaria prædia in ſuam ditionem ac poteſtatem redegit: qua in re Deum ſibi adverſus multos, qui contrà niterentur, valde propitium habuit. Hîc, Joannes ſuis rebus ita ſe exutum, ac omni & jure & viribus, quibus tale Patriciorum decretum convelleret, deſtitutum videns, ad Papam, cujus fulmina & excommunicationes potentiſſimis quibuſque Monarchis terrori tunc erant, confugiendum ſibi putavit. Papa Innocentius III accuratè, ut debuit, quàm iuſta illa cauſſa eſſet, néc ne, quantamq; nomini ſuo infamię notam inureret, ſi & parricidam illum rece-

receptaret, & legibus eriperet, expendere nihil quidquam pensi habuit: sed occasionem oblatam arripere, & in rē suam convertere maluit. Joannes siquidem eum venerabatur, illius se clientem profitebatur, ex fœdere tum suum illi regnum mancipabat; subditosque suos tributarios facturum, tum Angliam illi beneficiariam & feudatariam habiturum se pollicebatur. Magna verò hæc erat potestatis Pontificię amplificatio, qua ad Angliam & Hyberniam usque, Romani olim Imperii fines, ea protenderetur. Papa etiam vehementer lætabatur, datam hinc sibi occasionem esse, per quam & regem & regnum illius adoriretur. Sic enim, cum primùm regi ediceret, ut quod in suam ditionem transtulerat, id Joanni redderet: atq; ad id sanciendum, excommunicationis, quæ tantam vim adversus Imperatores ipsos jam habuerant, minas adderet, illum præ metū & sua in illam sedem observantia, imperio suo pariturum, indeque præclarum scilicet regum Galliæ & regni to-

tius ſub Paparum poteſtate & auctoritate cōſtituti, argumentum fore ſperabat. Ergo Pontificia illa ſanctitas Joannis cauſſam tuendam ſuſcipit, ſuoſque ad regem legatos cum his mandatis mittit, ut arma quamprimum ponat, & quidquid ex decreti auctoritate uſurpaverat, Joanni reſtituat: excōmunicationem, totiuſque regni interdictionem comminatus, niſi morem imperanti ſibi gereret. At prudens & cordatus rex ejuſmodi comminationibus nihil territus, magnam ſapientiſſimorum virorum, quos conſuleret, multitudinem cōvocavit. Res ab iis tota excutienda ac definiēda in medium adducitur, atq; hinc quidem, quid, quantumq; officii Papæ deberetur, illinc verò quanti momenti decretum illud eſſet, quanta cauſæ æquitas, quæ denique regis auctoritas, maturè diſpicitur. Ea re diligenter cōſiderata & perpenſa, conjunctis animis & ſententiis, datur tandem hoc regi cōſilium, ut ſpretis omnibus Papæ mandatis & minis, illi minimè obtemperet, atque ad futurum

turum concilium provocet. dictũ, factum. Papa verò ægerrimè omniũ ferens se adeò sperni, principemq; tantæ audaciæ usquam reperiri, qui jugũ suum, & sacræ sedi obsequium recusare auderet, furore pro suo more abreptus, literas, quæ etiam nunc extant, ad Galliæ Clerum misit, speciosis quidem nominibus valde insignes, sed quæ verè ad eum contra Regem concitandum, populumq; seditionibus illius operâ & artibus distrahendũ, atque à sua in regem fide & officio avertendum spectarent. Quid plura? omnium finitimorum principum, & Othonis Imperatoris maximè factionem ad se trahit, quacunque ratione sibi conciliat, & Galliæ regnum à se proscriptum ad prædam iis proponit. Illorum omnium copiis pòst paulo in unum coactis, regnum Gallicũ in maximo sanè discrimine versabatur. Nihilominus tamen rex magno semper fortique animo fuit, omnesque & Papæ & factiosorum furores, causæ suæ bonitate fretus, contempsit. Similiter

etiam Clerus, nobilitas, universusque populus, quidquid Papa in ipsis regni visceribus moliretur, à sua in regem fidelitate & obsequione minimùm quidem avocati unquam fuerunt. Non est tamen quòd quisquam hinc suspicetur regem non summa obedientia tum Episcopos tum reliquos sacrorũ antistites prosecutum fuisse, ut in Ysâmberga prima sua conjuge, quam repudiaverat; satis id docuit: nam & admonitionibus erga se adhibitis paruit, & Ecclesiasticas censuras pertimuit. Verum simulatq; auctoritas illius peti cœpit, compertùmq; est Papæ cogitationes & consilia eò pertinere, ut potestatem suam & imperia ad nostram usque Galliam, quemadmodúm alibi fecerat, nõ sine & regiæ amplitudinis, & regni dignitatis, & Ecclesiæ libertatis detrimento proferret: Tunc verò rex cum summo totius populi consensu, nefariis Papæ consiliis suam auctoritatẽ potentiamq; opposuit. Jam ad secundam alterius Philippi historiam veniamus.

PHILIPPUS cognominatus Pulcher, Philippo Augusto aliquot pòst annis successit. Eo regnāte, Romę qui- 1301
dam Papa fuit, eorum omniū, qui in ea sede unquam fuerunt, versutissimus, ambitiosissimus, statuum ac publicæ quietis perturbator infestissimus, atq; etiam furiosissimus. Ego autē de eo ita loquor, illius tēporis scriptores, & eos maximè, qui Paparum vitas posteritati prodiderūt, sequutus. Bonifacius VIII ille ipse fuit. Ille verò dolore dirūpebatur, quòd potestatis & auctoritatis tantū, quantum appetebat, in Gallia non obtineret, atq; hoc unum cis Alpes regnum Paparū ambitioni & tyrannidi resisteret. Ad id consequendum, contentionisq; faciendum initium, ex suis intimis, quo maximè uno confidebat ac nitebatur, quendā, eúmq; arrogantem ac inquietū, & ad res novas spirantem adhibuit. Atque ut turbulentum istum cum majori dignitate & auctoritate in Gallia cōstitueret, Tolosanū Archiepiscopatū in duo membra secuit, novūq; Episcopatū, quo illum ornaret,

Apameç, Galliç Narbonẽsis urbe, creavit. Id factum regi nõ admodũ placuit, dissimulatũ tamen fuit. Novus ille Episcopus, ut viã ad ea quæ à Domino suo mandata habebat, perficienda sibi muniret, multa in vulgus de rege spargere ac disseminare cœpit, eáq; probrosa & contumeliosa, per quæ odium illi conflaret, & de eo, qui meritò illi deferebatur, honore nõnihil delibaret: apertè palamq; dictitans, se nõ in regis, sed in Papæ imperio & potestate esse, ut cæteris Ecclesiasticis viris ad idem audendũ exemplo esset. Historici ajunt ejusmodi sermones de industria ab Episcopo illo jactatos fuisse, ut populus adversus regem concitaretur. Ea verò tempora tunc difficillima erant: Nam ob maxima & diuturna, quæ rex adversus Anglos sustinuerat, & adhuc sustinebat bella, populus gravissimo novorum tributorum onere premebatur, cogebatúrq; rex alia atque alia illi subinde imponere: neq; solùm, sed Ecclesiasticorum etiam fidem atq; opem implorare, & ab iis pecunias, belli sub-

li subsidia, flagitare. Cæterum, cum rex videret Apamensem illum Episcopum in se magis ac magis indignâ intolerandáque licentia insultare, novaq; subinde moliri, quibus regni statum in Pontificis sui gratiam labefactaret: postquam diutissimè tãtam insolentiam pertulit, iusto tandem dolore & rei indignitate permotus, comprehendi hominem & in vincula conjici iussit. Papa eo acto irritatus, multas magnasq; occasiones sibi ad ea quę animo agitabat efficiunda opportunissimè datas esse tunc putavit. Primùm, populum Gallicum ob ingentia tributorum, quibus vexabatur, onera ad factiones & discidia facilè inclinaturum. Et revera magnis seditionibus & Lutetiæ & aliis aliquot in locis coortis, regii ministri aliquot trucidati tum fuerunt. Idq; pro certo habebatur (Historiæ sic produnt, atque ita in trium Ordinum cœtu propositum fuit) Papam ipsum suis consiliis & artibus hos motus concitasse, earumque cædium caput & auctorẽ fuisse. Quod ad Cle-

rum attinet, existimabat Papa eũ tanta sibi imponi tributa passurum nunquã, proindéq; eum facilè eò adducturum, ut à regis caussa regnique defensione descisceret: non intelligens videlicet, aut potius intelligere nolens, id in Gallia non esse novum nec inauditum, præcipuè in Abbatiarũ proventu, partem illius quandam in sumptus belli necessarios cõferri, ut monachus Aymonius in sua de rebus Gallorum gestis historia testatur. Attamen, ut hanc qualemcunq; Cleri offensionem augeret ac promoveret, ad hanc contentionem aggreditur & incumbit, de Cleri ab oneribus publicis immunitate decretũ facit, atq; regem, ut ab ejusmodi pecuniis exigẽdis abstineat, admonet. De Apamensi autem Episcopo, facinus indignum clamitat, quasi rex, cujus iussu factiosus ille in carcere asservaretur, Ecclesiæ hostis & afflictor esset. Nec his contentus, aliud præterea artificium comminiscitur, quo sæpe Pontifices adversus reges nostros usi sunt, ut pia salutariaq; eorum consilia impe-

Lib. 5. c. 34

impedirent, & eos apud ſuos in neglectæ aut violatæ religionis ſuſpicionem adducerent. Etenim regi præcipit, ut tranſmarinam in Saracenos expeditionẽ ſuſcipiat: quanquã is alioqui de Saracenis reprimendis nõ valde laboraret, qui Venetiarum & Genuæ reſpublicas, (pacis tempore duo pręcipua ac firmiſſima Chriſtianorum ab oriente propugnacula.) bello graviſſimo inter ſe commiſiſſet, eóq; neceſſitatis adduxiſſet, ut Saracenos Eccleſiæ hoſtes ſuę ditionis fines propagare ſinerent. Quę quidem omnia non aliò ſanè pertinebãt, quàm ut modis omnibus extremã & regi & regno ipſi perniciem compararet. Regem enim extra regni fines amandare, eique, ne pecunias ad bellũ gerendum neceſſarias de ſuis exigeret, interdicere, nihil profectò aliud erat, quàm regnum omni ad ſui defenſionẽ ope ac ſubſidio ſpoliare, & facillimam Anglis aliiſque hoſtibus ad illud invadendum atq; diripiendum, viam aperire. Rex itaque non ignorans, quantæ curæ & cõmendationi ſibi eſſe

deberet regni à Deo ſuæ fidei concrediti conſervatio: ſciens præterea quid ſui ſibi deberent, quæ ſua etiam eſſet auctoritas: ſtatuit eorum, quæ à Papa præſcriberentur & præciperentur, nihil planè ſibi faciendum eſſe. Ibitum Papa furere, & per Archidiaconum Narbonenſem Bullis & mandatis inſtructum regi imperare, ut Apamenſem Epiſcopum vinculis ſolutum dimittat, nihilq; tributi de Clero exigat: nominatim hoc illi edicere, ſummam in hoc regno, etiam in rebus temporalibus, auctoritatē penes ſe eſſe: his niſi rex pareat, hancq; dignitatem & jus ſibi ſponte ſua concedat, diro ſe & exſecrabili anathemate illum cōfigere, regni jus illi abrogare, illudque ſacræ ſedis poſſeſſioni jure caduci adſcribere: eos omnes, qui Papæ ſummum jus in Gallicum regnum eſſe negaverint, hęreticos cenſere. Hiſtorici aliquot ipſa excommunicationis verba referunt, hæc ſcilicet, ut rex pronuntiaretur hęreticus, ſchiſmaticus & Eccleſiæ hoſtis: ideóque, ipſe unà cum uxore & libe-

liberis à sacrarum rerum piorumque virorum communione & concilio abdicatus: quæ excommunicationis formula vulgaris erat, & in Imperatores aliosq; nonnullos sæpenumero usurpari solita. Immo verò Bonifacius furorem furore, ac scelus scelere cumulans, hoc etiã addit. Nã ut sua fulmina formidabiliora & horribiliora redderet, cæterosq; principes libidinis suę ministros & actores, pro Paparum consuetudine, haberet, emisit quosdam, qui Anglos adversus regem sollicitarent, atq; regnum Alberto Romanorũ regi eo consilio tradidit, ut bello eum peteret. Interim Cardinalis Monachus in medio regno versabatur, Ecclesiasticorum coitiones factitans, ut ipsos primùm, deinde per eos populum concitaret: & quidem nonnullos jam sibi ad eam rem cõciliaverat. Gravis sanè casus regno à Papalibus istis fulminibus impendebat, si horrendũ illorum fragorem par eventus fuisset consequutus. Verùm, quid rex hîc agit? quo animo est? Adversus effræna-

tos Papæ iſtius furores celeberrimum omnium ordinum conventum Lutetiæ agit, ut, quid in re tanta ſibi agendũ eſſet, cognoſceret. In eo autẽ inania illa Bonifacii tonitrua ludibrio & contemptui habita, & hæc, quæ ſequũtur, capita ſancita ſunt: A Papa ad conciliũ provocari: Illi interim nõ parendum: Papam ipſum de omnium ſententia, hæreſeos, ſimoniæ, homicidii, & aliorũ atrociſſimorum flagitiorum criminibus, quæ ipſi diluenda & expianda eſſent, manifeſtò teneri: Auctoritatis regiæ eſſe, eum coercere: aurum, argentum, merces Romam non ampliùs importandas: Epiſcopis ab illo in jus vocatis Romam non eundum. Quoniam verò Papa ſummam poteſtatem ſibi arrogaverat, ac omnia in rebus & ſacris & profanis ſibi licere perſuaſum eſſe nobis volebat: ob idque ſe poſſe & regibus & Principibus imperare: atque regnum adeò Gallicum poteſtati ſuæ ſubjicere: quia etiam ſatis notum & exploratum omnibus erat, dogmata, quæ in regno in vulgus per Epiſco-

piſcopum Apamenſem & Cardinalem Monachum ſparſiſſet, ea ipſa eſſe: valdeque metuendum videbatur, ne quis in hominum cùm aliorum, tum Eccleſiaſticorum maximè animis ſcrupulus inde adhuc reſideret: omnes, qui in cœtu illo tunc aderant, cujuſvis ordinis homines apud regem profeſſi ſunt, quid ea de re tota ſentirent, & in iis Eccleſiaſtici ipſi potiſſimùm: rege poſtulante, ut omnes ingenuè ſuam ſententiam & apertè proferrent. Ibi demum cuncti nullo modo Papę ſe obnoxios, nec cuiquam ulli præterquam regi ſubjectos eſſe liberè agnoverunt. Tunc rex jurejurando confirmavit ſe viciſſim cùm ſuas vires omnes, tum vitam maximè ipſam pro regni libertate & jure conſervando profuſurum. idque (ut Chronicon ait) pro conſueto more, hoc eſt, in eadem cauſſa ſe effecturum omnia, quæ ſui deceſſores aduerſus Papas antea effeciſſent. Ipſa quoque nobilitas & cæteri denique omnes eodem ſe animo fore teſtificati ſunt. Atque is

Parisiensium comitiorum exitus fuit: quorum quidem ea fuit vis & efficacitas, ut monachus ille Cardinalis è regno mox profugeret. Papæ autem ministri aliquot, qui Trecas usque pervenerant, & comprehensi & ignominiosè accepti fuerunt. Asseruntque Chronographi nostri eum, qui Legatus nominabatur (pro eo honore quo Gallia Dominum ejus prosequebatur) ita honorificè habitum fuisse, ut inde phreneticus evaserit. His aliud præterea & longè gravius accessit. Nam rex Pontifici probare volens, se illius Bullas nihili prorsus facere, eáque potentia, quę longius latiusq; & efficacius, quàm illius, pateret, instructum esse: ducentos egregiè armatos equites Sarræ Columnẽsis Itali, & Vascônis nobilis Gulielmi Nogareti Samfelicii ductu atq; auspiciis, in Italiam usque misit. Illi verò duces unà cum suis tam præclarè feliciterque rem gesserunt, ut Papam Agnaniæ deprehensum Romã captivum deportarint, ubi præ stomacho & ægritudine supremum diem obiit. Atque

Nicolaus Gillius.

Platina.

que hæc historię hujus summa est. Verùm in ea fuere insignia quædam observatuque dignissima, quæ ab historicis etiam commemorantur. In hac enim regis & Papæ contentione ultro citroque literæ missæ sunt, quarum alteræ tam insolentem ac protervam in isto Papa audaciam, impudentiam & arrogantiam arguunt, præ seq; ferunt, ut id ulli vix homini credibile videretur, nisi literarum ipsarum exemplum in nostris Chronicis tum Gallicè tum Latinè eo consilio consignatum extaret, ut id omni posteritati testatũ certò esset. Alteræ verò satis docẽt, quàm exiguam Papæ rationẽ prisci Galli haberent, si quando eò furoris veniret, ut aliquam in hoc regnum auctoritatem sibi assumere, & minas etiam adhibere auderet. Hæ igitur sunt Pontificis literæ.

BONIFACIUS Episcopus servus " servorum Dei, Philippo Francorum " Regi, Deum time, & mandata ejus ob- " serva. Scire te volumus, quòd in spiri- " tualibus & temporalibus nobis subes: "

» beneficiorum& prębendarũ ad te col-
» latio nulla ſpectat:&,ſi aliquorũ vacan-
» tem cuſtodiam habeas, uſufructũ eo-
» rum ſucceſſoribus reſerves: &, ſi quæ
» contuliſti, collationem haberi irritam
» decernimus, & quatinus proceſſerit,
» revocamus: Aliud credentes fatuos
» reputamus. Datum Laterani quarto
» nonas Decembris, Pontificatus noſtri
anno ſexto. Regis autem reſponſio
hæc fuit.

» Philippus, Dei gratia Francorũ
» rex, Bonifacio ſe gerenti pro ſummo
» Pontifice,ſalutem modicam, ſive nul-
» lam. Sciat tua maxima fatuitas in tem-
» poralibus nos alicui non ſubeſſe: ali-
» quarum Eccleſiarum&præbendarum
» vacantem collationẽ ad nos jurẽ regio
» pertinere, & percipere fructus earum,
» contra omnes poſſeſſores utiliter nos
» tueri: ſecus autem credentes, fatuos
» reputamus atque dementes. Datum
&c. Atque literarum ultro citroque
miſſarum exemplum ejuſcemodi fuit.
Narratur item aliud ſuperbiæ & furo-
ris, acerrimique in Galliæ regem o-
dii in

dii in hoc Pontifice argumentum. Inter istas tam acerbas & pertinaces inimicitias atque concertationes, secularis lustralisque jam anni celebritas (Iubileum vocant) Romæ indicta fuit; quò infinitæ hominum multitudinis ex locis omnibus concursus factus est. Primo Jubilæi die, BONIFACIUS cultu Pontificio decoratus se universo illi populo spectandum dedit. Secundo autem die, habitu & splendore Imperatorio in medium processit, nudo ense, qui ante illum gestabatur, insignis & conspicuus: summáque voce, utrumque Imperium, nempe cœleste & terrenum seu temporale, suum esse pronunciavit. Illud scilicet Evangelium hominibus ad Jubilæum profectis prædicavit. Alberti Austriaci Rodolphi filii, quam postulabat, electionem antea in Germania factam; ratam habere noluit, utpote nulla sua voluntate factam: quum præsertim utriusque gladii potestatem sibi jam vendicaret. Atq; illũ Principem supplicem ad se venientem, & multa cum

Cuspinianus in vita Alberti. Paralipo: Ursperg. gensis.

indignitate se prensantem, diu suspensum & incertum tenuit: Tandem tamen electionem illius sua assensione atq; approbatione confirmavit, sed ea lege, ut ille se Romanorum pariter & Gallorum Imperatorem profiteretur. Quantum ad hæresim, cujus fuit in trium ordinum cōventu insimulatus, Docti quidam & Catholici viri dicunt illum in hoc crimen & invidiam vocatum fuisse, quòd contra Evangelii doctrinam & Apostolorum exemplum, summam istam regibus & principibus imperandi potestatem sibi arrogaret. In illius morte quædam valde insignia & notanda extiterunt: quo fit, ut ea Chronici nostri scriptores minimè sibi prætermittenda esse censuerint. Cùm enim perversis suis moribus civiū Romanorum malevolentiam sibi conflasset, omnesq; præ odio sibi infensos & infestos esse animadverteret, Anagniā (Hernicorum in Latio urbē) patriam suam se recepit, tutissimum sibi apud propinquos & cives suos asylum fore arbitratus: sed spe sua falsus, ab iisq; ipsis & pro-

& proditus,& regiis equitibus traditus fuit. Hoc ille nimirũ ob prava ſua,quibus cives adverſus regem ſuum concitare tentaverat,conſilia,pretium tulit. Inde Romam captivus cum ſummo probro atque dedecore pertractus eſt. qui cùm in ſua illa Santangeli arce incluſus eſſet, alvi profluvio correptus, in phreneſin, ut fertur, tam dirã vehementemq; incidit,ut manus proprias corroſerit & devoraverit: atque in ipſo mortis illius articulo, fulgura tonitruaq; plane horribilia in eadẽ arce exaudita etiam fuiſſe dicantur. En miſerabilis quidẽ, ſed juſtiſſimus profectò illius exitus, qui totum orbem faſtu ſuo &tyrannide indignè calcaret, qui ſe arrogantiſſimè ſupra reges&Imperatores ipſos efferret,atque inſolentius iactitaret manus ſibi ſatis eſſe longas & amplas, quibus ſummam ubiq; gentium dominationẽ apprehenderet: qui denique, pro animi libidine dextram diris fulminibus contra reges armatam ſe habere dictitaret. Platina Pontificum hiſtoricus, narrata illius

Hiſtoria Florẽtina.

Nicolaus Gillius.

" morte hæc addit. Moritur autem hoc
" modo Bonifacius ille, qui Imperatori-
" bus, regibus, principibus, nationibus,
" populis terrorem potius quàm religio-
" nem injicere conabatur, quique dare
" regna & auferre, pellere homines ac
" reducere pro arbitrio animi conaba-
" tur: aurum undique conquisitum,
" plus quàm dici potest, sitiens. hæc ille.

Historia comitis Monfortii. Haillamus & alii.

Atque hîc nonnulli alii historici piè sanè & valde apposite & Papas & alios sacrorum antistites admonent, ut sapientiùs vitæ suæ cursum instituant ac moderentur, & se intra muneris sui fines modestè contineant. Quas quidem admonitiones si boni illi viri audissent, non tot tantisque malis jam res humanæ concuterentur & afflictarentur. Papa iste omnibus scelerum & flagitiorum notis ita insignis fuit, & ad omnem posteritatem nobilitatus, ut in sempiternam illius memoriam Epitaphium hoc scriptum fuerit. Intra-
" vit ut vulpes: regnavit ut leo: mortuus
" est ut canis. Rex, ut quidam historicus Anglus scriptis prodidit, à successore

ſore oſſa illius petiit, quæ tanquam hæretici combureret. Talis fuit Paparum, qui ſe contra reges noſtros commoverunt, & eos ſuis fulminibus petiverunt, ſtatus & conditio. Regis conſtantia & virtus, Gallorum quoque ſtudium & fidelitas in hac tota re, quæ ad Bonifacium attinet, tam magnæ illuſtreſque fuerunt, ut cæteri, qui ſequuti ſunt, Pontifices omnem quidquam amplius è Gallia extorquendi ſpem abjicerent: quin potius operæ ſe pretium facturos exiſtimarent, ſi ad Gallorum cauſſam, & rationes ſeſe accommodarent, & iis quàm maximè gratificarentur. Porro ſucceſſor illius, ex ſua Cardinaliumque ſuorum ſententia, excommunicationis à Bonifacio decretæ abſolutionem ad regem ultrò miſit, qui non modò non eam rogaverat, ſed à Papa excommunicari ne pili quidẽ fecerat. Hiſtorici enim publicis monimentis cõſignatum reliquerũt, in abſolutionis Bulla id nominatim additum fuiſſe, regẽ de ea impetranda ne verbũ quidẽ feciſſe. Papæ etiã *Nicolaus Gillius.*

in suis decretis agnoverunt, & confessi sua sponte sunt Gallicum regnũ Pontificiæ sedi nullo modo subjectum obnoxiumq; esse: professiq; apertè sunt, minimè se obstare velle, quo minùs pecuniȩ & tributa de Ecclesiasticis exigerentur, per quæ regno magnitudine ac difficultate rerum affecto afflictoque succurreretur. Atque hæc Philippo Pulchro regnante contigerunt. Jam ad Caroli VI regnum veniamus.

Qui ejus temporis historias legerũt, miserum & calamitosum, in quẽ Christianus orbis effrænata Paparum ambitione redactus erat, statum noverunt. Etenim toto 40 annorum spatio, & eo ampliùs, duo, tres & aliquãdo quatuor Antipapæ eodẽ tempore fuerunt, qui crudeli & exitioso bello sese peterent, sua quisque factione instructus. inter multa, quæ inde acciderunt mala, hoc maximè unum erat, quòd cùm plures essent, unusquisq; rei parandæ inhiabat, tantum commodi sibi comparare studens, quantum si unus duntaxat Pontificatum quietè obtinuisset. Adde quòd

de quòd ad fovendum retinendumq; ſuum tam numeroſum comitatum, ſimul & eos qui à ſuis partibus ſtarent, ingentes ſumptus faciebant. Quibus cùm haud pares eſſent, cogebātur ſinguli, ubi auctoritate valerent, maximā pecuniæ vim exigere, & ſacerdotia in eos qui ſe ad ſuam dignitatem tuendā aggregaſſent, non ſine maxima vitæ perturbatione, rerumque confuſione conferre. Itaq; regnante primùm Carolo ſexto, graviſſimę ea de re apud regem querelæ habitæ ſunt, qui edictis eo nomine à ſe editis, Papæ & Cardinalium quæſtores è ſuo regno ejiciebat: item, ne ſacerdotia ab extraneis amplius tenerentur, ſanciebat: omnes ſacerdotiorum, quæ à dictis extraneis poſſidebantur, fructus ſibi ſubjiciebat, ac de iis pro ſuo arbitrio & auctoritate conſtituit; & ut breviter dicam, ſe à Papæ obſequio prorſum ſegregavit, atq; ſuo decreto, illius, delegatorūq; ipſius ambitionē & avaritiam repreſſit. Benedictus XIII Pontificatum iniens, ſe ad hunc modum frænari, ac potentiæ

ſuæ fines ad regnum uſq; Gallicum nō proferri ægrè admodum tulit. Quamobrem ſeveritatem ſibi adhibendam, ſuaq; fulmina & excommunicationes ſibi contorquendas ſtatuit, per quas ſui metum incuteret, & obedientiam etiam ab invitis extorqueret: non ſatis ſecum reputans, & ut videtur planè oblitus, quàm malè talia deceſſorum ſuorum tela à noſtris excepta Gallis antea fuiſſent. Ea Bulla tum regis, tum regii ſanguinis Principum, tum eorum etiam omnium, qui cum rege faciebant, excommunicationem complectebatur. Gallia omnis ea indignitate vehementiſſimè accenſa eſt, ſed Pariſienſis potiſſimùm Academia, cujus præcipua mēbra ſcholæ Theologicæ erant. Ea cum rege de tanta contumelia cōqueſta eſt, additis ad eā ulciſcendā, multis, iiſq; præclaris admonitionibus. quibus rex permotus, celeberrimum in ſenatu Pariſienſi in eam rem conventum egit. Atq; ex graviſſimis Academiæ ſuæ cohortationibus, de ſenatus univerſi ſententia edictum

fecit,

fecit, quo alia omnia superiora adversus Paparũ ambitionem, avaritiam, & usurpationes cõfirmabat, cùm ad Ecclesiæ Gallicanæ jura, immunitates, & privilegia tutanda, tũ ad personæ regis, regniq; totius auctoritatẽ dignitatẽq; conservandam: Benedicti illius fulminationum, quibus conciliũ opponebatur, nulla prorsus ratione habita. Atq; ii omnes, qui hujus regni constitutiones Paparũ Bullis postponerent, læsæ Majestatis crimine palã damnati sunt. Decretum etiam, Papis non licere in posterum ullum Galliæ tributum imponere, nisi regis voluntate, quantum quidẽ ipsi pro necessitatis ratione, cõcedere placeret. Quoniam verò Papa in nonnullos, quos sibi adversarios esse intelligebat, excõmunicationis telum vibraverat, rex liberos solutosq; declaravit. Hoc edictum in maxima clarissimorum virorum frequentia gravissimè sanctissiméq; compositũ fuit, atq; in publicis senatus tabulis adhuc asservatur. Hæc autẽ acta sunt anno Christi 1406. Postea Martinus V. Papa, 1406

iratus pennas ſibi adeò inciſas eſſe, infenſo & infeſto erga nos animo hanc concertationem vetuſtis illis excommunicationis & interdicti artibus renovare tentavit: ſed in ea re nihilo ſanè plus, quàm cæteri, promovit. In his autem Paparum controverſiis multa intervenerunt perquàm ſanè memorabilia, quæ ſilentio præterire nõ poſſumus. Theodoricus Nihemius hiſtoriographus ſuæ hiſtoriæ inſeruit Academiæ Pariſienſis ſuper ea re Epiſtolam, petitionis ſupplicis inſtar exaratã, cujus hæc ſumma eſt & ſcopus. Papæ literas Bullæ nomine conſcriptas, quia contumelioſæ, ſeditioſæ, impoſturis, dolis, & fraudibus refertę ſunt, regiámque Majeſtatem lædunt, dilacerandas & in fruſta ſecandas eſſe: quinetiam, ſi rei gravitas ita poſtulet, ad graviorẽ & probroſiorem ultionem (quæ cæteris exemplo & terrori ſit) progrediendum. Et quidem id re poſtea cõprobatum conſtat. Nam in publicis tabulis ſcriptum hoc reperitur, factum fuiſſe in hanc ſententiam ſenatuſconſultum,

Tractat.6. c.17.

tum, ut qui has bullas attulerant, ex Luparæ carceribus per lictores extracti, & ad Palatii gradus plaustro stercorario vecti, ad undecimam horam dimisso senatu, coram sacrorum Antistitibus & Clero se sisterent; illicq; honoraria pœna multarentur, tædã gestãtes, lineis vestibus, ac mitris chartaceis, cum imaginibus horribili specie depictis, & Papæ ipsius insignibus inverso & præpostero modo effictis, per ludibrium induti: atq; hoc habitu cultuq; insignes, extremis plaustris alligarentur, & à carnificibus ad omnia Lutetiæ compita per summũ dedecus & ignominiam pertraherentur. Id quod articulatim & singillatim effectũ fuit. Boni isti viri Papæ ministri Bulligeri, Hispani fuisse dicuntur. Sed hos jam cum suis Bullis missos faciamus. In regio autem adversus Benedictum XIII edicto longa est apposita narratio, pias & graves admonitiones ac postulationes à multis Antistitibus & Parisiensi Academia factas continens. quæ quidem admonitiones ut tunc plurimùm va-

luerunt, ſic nunc etiam plurimùm apud nos valere debẽt, quò pernicioſis Paparum conſiliis & molitionibus forti conſtantiq; animo intercedamus ac renitamur. Eæ autẽ huc maximè ſpectabant, ut rẽgẽ docerent, niſi immenſa Paparum avaritia, & iniquiſſimæ vexationes diligenter & ſeriò reprimerentur, Eccleſiæ perniciem & interitũ impendêre: regum hoc eſſe officii & auctoritatis, ad Eccleſiæ propugnationem ac tutelam, etiam contra Papas ipſos, quum eam divexant & opprimunt, toto animo & ſtudio omni incũbere. Ediſſerunt præterea, quot caſus, quantaq; vulnera publici ſtatus dignitatem maneant, ſi regnum tyrannicæ Paparum oppreſſioni ſubjiciatur. hôc ſe fundamento verè niti, ſeſe à Papa ſejungere, nõ eſſe ab Eccleſia ſe ſejungere: ſed, quod à D. Paulo 2 Theſſal. 3. præcipitur, id ipſum præſtare, cùm ait, Seducite vos ab omni fratre, qui inordinatè ſe gerit. Eccleſiam à Chriſto redemptam, & in libertatem vindicatam fuiſſe: itaque nullo modo rationi

eſſe

esse consentaneum, eam unius, à quo ita diripiatur & vexetur, servituti ac libidini dedi. Atque ad id confirmandum 5 cap. Epistolæ ad Galatas proferunt, In libertate, qua Christus nos liberavit, nobis esse perstandum, &c. Immo quum de Papa loquuntur, tyrannidis nomen usurpant. Docent quantopere indignum sit & intolerandum, eum, quem ex Evangelii doctrina servum & ministrum esse decuit, dominum se ad diripiendam Ecclesiam profiteri. Quin addunt, si Paparum vivendi ratio cum ea Prophetarum & Apostolorum conferatur, eos nihil minùs quàm bonos pastores reperiri: vel potiùs, malorum pastorum notas (quibus à Prophetis & Apostolis describuntur, & à bonis pastoribus discernuntur) in iis & multas & certas apertissimè animadverti. Postulant ut constitutiones de se ab iis separandis antea factæ, firmè inviolatéq; servētur. Qui verò Paparū caussam propugnabant, persuadere populo conabantur, si rex edicto sanciret ne Papæ obtem-

peraretur, id esse bellum cum Ecclesia gerere, & ab ea deficere: Deo autem potius quàm hominibus parendũ esse. Quasi verò Regia edicta, Dei mandatis repugnarẽt. Academia Parisiensis, & cæteri, qui ad caussam regis defendendam se cum illa conjunxerant, respondent nulli id impedimento regi esse debere: hæc vana esse verba, & inanem adulatorum, qui volunt Papas omnibus legibus solutos, omnisque emendationis expertes ac securos cum omni impunitate ac licentia vivere, garrulitatem: proferentes etiam ejus rei probandæ ergò, quandam Pelagii II sententiã, quæ in decretalibus extat, eum nõ esse persequutorem, qui peccatum aut jam admissum punit, aut ne admittatur, impedit. Quinetiam aliud & longè majus addunt, potestatem, qua Ecclesia Romana exultat & triũphat, meram esse Cõstantini donationem, de qua etiam hodie à Constantinopolitana & Alexandrina Ecclesia & aliis contenditur, eáque, quantumvis reclament, falsa esse demonstratur,

In

In summa, quicunq; sua potestate abutuntur, eâ abdicandos esse. Et de iis quidem, de quibus Academia & Galliæ antistites apud regem contra Papã disseruerant, hactenus: Eaq; ipsa fuerunt edicti regii in Paparum molitiones & vexationes fundamenta.

POSTREMO, quartam historiam eorũ quæ Ludovici XII tempore anno ante hunc vixdum centesimo hac de re contigerunt, superioribus etiam addam. Si ullus alius princeps à Paparum furoribus tutus esse debuit, hunc certè ex omnibus præcipuè unum esse decuit, cùm ob suas præclaras virtutes, tum quòd Julium II multis magnisq; à se affectum beneficiis, quibus vix unquã par gratia haberi poterat, sibi plurimùm devinxisset, multis illi restitutis urbibus, quæ à Bentivolis & Venetis occupatæ, & ex ipsius ditione usurpatæ fuissent. Atenim ambitionis quidã æstus, qui superiorũ Paparũ animos corripuerat planéq; corruperat, & serie quadam fatali ad successores transibat, in Julium istum invasit, omnemq;

illi mentem & rationem ita eripuit, ut
ingrato ſupra modum fidémq; animo,
inauditaq; perfidia ſuas omnes vires in
eum converterit, illum ſi potuiſſet,to-
tumq; ipſius regnũ oppreſſurus. Nem-
pe ſtomachabatur, graviſſiméq; fere-
bat res noſtras in Italia proſperè ſucce-
dere, noſque, à quibus ſuorum deceſ-
ſorum iniquæ uſurpationes, immode-
ratęq; actiones repreſſę fuiſſent, nimiũ
ſibi vicinos atq; imminētes habere. Ex
finitimis igitur ferè omnibus civitati-
bus factionē ſibi conciliat, atq; Hiſpa-
niam, Angliam, Germaniam, & Hel-
vetios contra regem Galliamq; ad ar-
ma concitat. Cumq; ſuorum furorum
ac fulminationum miniſtros ita com-
paraſſet, Bullam adverſus regem pro-
mulgat, eum excommunicat, jus illi
regni abrogat, prædæq; objicit. Guic-
Lib. 11. ciardinus ait regem iſtâ Bulla expreſsè
nominatum, atq; hæreſeos & ſchiſma-
tis reum, pœniſq; obnoxium: Regnũ
denique ipſum proſcriptum, & primis
occupantibus expoſitum fuiſſe. Idem
quoq; in Navarrę regē Henrici 4 regis,
qui hodie regnat, proavũ eſt auſus: idq;

non aliã ob causam, quàm quòd à regis caussa staret; cui ob id regnũ suum ereptum, &ab Hispano ex bellæ istius Bullæ auctoritate ereptũ fuit. Qui de iis tẽporibus scribunt, hoc etiã addunt, (atq; sic à Patribus nostris accepimus) Julium istũ libellos aliquot per Italiam disseminasse, quibus populi contra nationẽ nostrã sollicitarentur: neq; id solùm, sed dedisse etiã ei peccatorũ veniã, qui Gallũ aliquẽ interficeret: adeò ut horribilis nostrorũ cędes per universam Italiã facta fuerit. Rex Ludovicus ita furiosè petitus, ad consuetum apud majores suos remedium sese cõvertit; ordinum conventum agit & consulit; atq; ex optimorum & graviss. virorum cõsilio celebre episcoporũ & aliorum regni sui Ecclesiasticorum concilium Turonibus cõvocat. Ibi quid sibi agẽdum esset, ab eo consiliũ petit. Nõ fuit illic decretum, ut rex Papę fasces summitteret, morémq; gereret: sed contrà hæc sunt præcipua illius cõcilii capita; ut hodie publicis monimẽtis cõsignata extãt: Auctoritatẽ summãq; potestatẽ

unius regis in hoc regno esse: Ecclesiasticos, universumq; populum nulli alii præterquam illi, jurejurãdo obsequioque obstrictos esse: Regem nulla prorsus in re Papæ obnoxium esse, bonaq; fide & recta cõscientia se ab illo abstrahere; atq; adeò bellũ cum illo ad suam dignitatem auctoritatemq; retinendã gerere posse. Hæc in concilio illo Turonensi adversus Papæ Bullas decreta sunt: iis planè congruenter, quæ in superioribus ætatibus eadem de re constituta semper fuissent. Stupendũ profectò atq; horrendum est, ea quæ de hujus Papæ væsania à clarissimis, qui tunc temporis vivebant, viris (ut à Budæo, Philippo Decio, & aliis permultis) scripta fuerunt, legere, & quot quãtisq; detrimentis & cladibus Gallicum regnum furiosus iste Julius affecerit & afflixerit, ex illis cognoscere. Illius sanè consilia & actiones bonos valde offenderunt, ideóq; multis in locis concilium habitum fuit, ut jure in illum ageretur, sed concilium illud ubiq; locorũ armis dissolvebat, ut justis, ac suo furo-

lib. 5. de Asse.

furori debitis, quas vitare non poterat, pœnis ſeſe eriperet. Ille copiis inſtructus, Româ egrediens, adverſus regem progreſſurus, lorica armatus, licet natu jam grãdis, infinita hominũ multitudine illic ſpectandi gratia circunſtante, ſumma voce contendens, cùm ſancti Petri claves, ait, nihil nobis proſint, gladium jam diſtringamus: & cõtinuò projectis in Tyberim clavibus, nudum enſem manu arreptũ toti populo militariter oſtentabat. Jam mihi lector conſidera, quo ſpiritu ducti & afflati Põtifices illi fuerint, qui ſua fulmina in reges noſtros cõtorſerunt. Sed nihil ſuis illis furoribus cõſequuti ſunt: Dei nimirum beneficio, qui tanta fortitudine & prudentia tum Reges noſtros, tum eorum populos majores noſtros roboravit, ut ſumma animi firmitate, & conſtantia contra illorum minas & fulminationes parati & armati de jure ſuo nihil illis remiſerint. Poſſem & alia exempla proponere: ſed quatuor hiſce contentus addere plura ſuperſedebo, cùm in eadem re eodem

Arnaldus Ferrônus.

prorſus modo adverſus eoſdē ſemper majores noſtri uſi fuerint. Atq; hoc cōſilio ſanctaq; cōſtantia regni noſtri ſtatus cōtra furioſos iſtos conſervatus eſt, quē ꝓculdubio in miſerrimā ſeruitutē redegiſſent, & ſexcēties etiā peſſundediſſent, ut in aliis idē effecerūt, niſi fortiſſimè illorū conatib. obviā itū fuiſſet.

Hujus conſtantiæ exempla effecerunt, ut alia quædā Imperia Paparum excōmunicationibus fortiſſimè etiam reſtiterint; unde & optimè ſibi ſuiſque rationibus conſultū ſenſerunt. Veneti, quòd ſtatū Ferrariēſem in fidē ac tutelā ſuam recepiſſent, à Clemēte v ſacris interdicti, Eccleſię hoſtes indicti, & hoſtiū libidini ac ꝑdæ expoſiti, otioſo nihilominus & ſecuro animo fuerūt. Florētini eorumq; fœderati ſæpenumero à Papis petiti, armata illis manu obviā ierunt, à quibus alioqui oppreſſi abſorptiq; omnino fuiſſent. Deinde aliquot pòſt annis Germani, qui ſuperioribus ſæculis illorū cupiditati nimio plus quā expediret, nec ſine ſuo magno malo indulſerāt; itémq; aliæ quędā nationes

è pro-

è pfundo quasi somno, quo sopitæ diu fuerãt, excitatæ sese tandẽ collegerũt, & ad Paparũ conatus retundendos mirabili omnium ordinũ consensu & studio conspirarunt. Sed hæc & alia ejusmodi, quę in historiis passim occurrũt, exempla, aliis diligẽtius exquirenda, & uberi⁹ ac fusius tractãda jam relinquã, his unis, quæ domestica nobis & familiaria sunt, cõtentus: cùm nullæ usquã extare nationes videãtur, quæ majorẽ in regendis cõservandisq; suis imperiis religionẽ, prudentiam ac fortitudinẽ, q̃ majores nostri adhibuerint: & quæ melius quã illi, quid nobis hoc gravis. Reip. tẽpore prętandũ sit, docere possint. Ut igitur paucis rẽ complectar, ex supra dictis pspicuũ est Papas hisce excõmunicationum telis nõ nunc demũ reges nostros vexasse, funestis bellis petiisse, factiones in eos cõcitasse, & modis artibusq; omnibus, per quas hujus regni stat⁹ cõvelleretur, religionis nomine tentasse. Ad hęc reges nostros & hęreticos & schismatic. & Ecclesiæ hostes de industria, ut ipsis odiũ cõflarẽt,

appellare consuevisse. Preterea omniũ harum rerum caussas, præter invidiam & indignationem, nullas alias fuisse, ex eo duntaxat natas, quòd nõ possent & leges & reges in hoc regno cũ summo imperio aut constituere, aut de medio tollere: ac res tum divinas tum humanas pro animi libidine dispensare, ut aliis in locis citra controversiam factitabant. At vicissim majores nostros ea semper animi magnitudine fuisse, ut eorum minis territi nunquam fuerint, sed contrà strenuissimè ac fortissimè iis séq; suásq; vires objecerint, ad suam auctoritatem regniq; totius dignitatẽ ac libertatem tuendam. Neque vel temere ea, quæ Papæ de suis Principibus deblaterarent, credidisse, vel ob istas fallacissimè confictas & impactas hæreseos & excommunicationis calumnias, eos amare & colere destitisse: sed potiùs eorum dignitatem adversus Papas modis omnibus, & armis adeò ipsis, quandocunque id à se peterent, suáque opera ad caussam ita justam propugnandam uti vellent, se tutatu-

tros

ros corã iis professos fuisse: haud metuentes adversante hîc & repugnante cõscientia quidquam admittere, cùm nec auctoritate nec ratione ulla eò unquam adduci potuerint, ut agnoscerent & faterentur se ullorum aliorum quàm regum suorum potestati subjectos esse. Similiter reges summã semper animi fortitudinem præ se tulisse, non vultu tantùm & verbis significando, sed re quoq; ipsa declarando, se de auctoritate, quam à Deo haberent, nihil omnino nec quidquã nec ulli cuiquam, cujuscunq; sortis aut dignitatis esset, velle unquam concedere. Hæc autem posthac nobis accuratius & singillatim explicanda, atq; rationum omnium, quę illos pro suis legibus & regibus adversus Papas vindicandis movere potuerunt, põdera diligẽter examinanda erunt, ut quid & quatenus illorum exempla nos juuare possint, planiùs & pleniùs intelligere possimus.

SECUNDA PARS.

Compendiaria caussarum, quæ Gallos majores nostros adversus Paparum excommunicationes concitarint, & quæ in eorum constantia nobis observanda sint, disquisitio.

ETsi nihil aliud quàm simplicẽ eorum, quæ à Majoribus nostris adversus Papas facta sunt, narrationem, unámq; illorũ in proposito susceptoq; cõsilio constantiã, animiq; firmitatem haberemus, cùm præsertim tã multa, tam certa, tamq; cõstantia exẽpla sint: attamen id unũ ad incitãdã eorum cõsilia&actiones nobis satis esse deberet. Sed ubi de exemplis agitur, illa demũ verè certóq; sequimur, quorũ rationes cognosci possunt. Ad intelligẽdas autẽ majorum nostrorũ rationes valde quidẽ illud optabile fuisset, ut præter eorũ decreta, graves quoq; illorũ sermones sapientesq; admonitiones jam extarẽt, in celeberrimis illis & solẽnibus comitiis adhiberi solitæ, quæ regũ nostrorũ, quoties à Papa indignè acciperentur, imperio & auctoritate fiebant. Veruntamen

tamen ſatis adhuc inde nobis conſtabit, nos poſſe citra ullum ſcrupulũ ac dubitationẽ, illorum exempla imitari. Illud enim primò magnũ eſt, certò nos ſcire, quum ita ſe Papis opponebant, nulla id contẽptæ religionis aut minùs ſinceri in eã amoris culpâ factum, cùm omniũ religioſiſſimos & pientiſſimos fuiſſe inter omnes conſtet: unde reges noſtri hoc elogio dignati ornatiq; ſunt, ut Chriſtianiſſimi cognominarentur. Niſi verò pſpectũ hoc planéq; cognitũ habuiſſent, quidquid adverſus Papas dicerẽt & facerẽt, id ſeſe ſalvâ omnino ac integra cõſcientia dicere & facere, ab eo quidẽ certè linguas, manus, animoſq; ipſos abſtinuiſſent, cùm cæteri multi, tũ ii potiſſimùm, qui multis magniſq; virtutũ ornamentis & exiſtimatione pietatis maximè floruerũt, antea cõmemorati reges: quorũ unus per excellentiã Auguſtus, alter cariſſimus, & (ut alter Titus ille Imperator) populi deliciæ, alius item populi parens dicti ſunt. Præterea quod ea de re factum eſt, non præcipiti quadam iracundia,

aut ſolo regum, quibus aliquando peccare contingit, quum nullo adhibito conſilio aliquid ſuſcipiunt, motu factum eſt: ſed hæc omnia contra Papás decreta, lentè & legitimè facta ſunt, ſumpto nimirum ad rem maturo judicio deliberandam & concoquendam ſpatio, atque habitis ſolennibus & celeberrimis ſenatus, trium ordinum, & aliquando conciliorum conventibus. Credendumque profectò, in tanto tam clarorum ſanctorũq; virorum conventu omnia prudenter ac religiosè conſultata, conſtitutáque fuiſſe. Quare ſi ſapientum virorũ ſententiæ, ſi clariſſimorum Theologorũ & Juriſconſultorum reſponſa, ſi placita ſenatus, ſi comitiorum deciſiones, & conciliorum decreta legis vim interdum obtinent: eadem certè dignitas & auctoritas hiſce cõtra Papas decretis debetur, cùm in iis hæc ſimul omnia concurrerint, obſervataque fuerint. Atq; hoc perſuaſum omnino habere debemus, nec rationes, nec fundamenta illis ad ea cõſtituenda ac ſuſcipien-

cipienda defuisse. Uti etiam explicatu non admodum difficile nobis erit, cujusmodi rationes illę fuerint, si eas paulò diligentiùs exquirere velimus. Ex Caroli VI decreto videre est priscos illos patres sacras scripturas usurpasse, ex iisq; præcipua caussæ tuendæ fundamenta deprompsisse: necnō in veterum doctorum scriptis, Ecclesiæque historiis legendis diligenter versatos fuisse. In illis omnibus, in quibus hæ patrum adversus Papas controversiæ maximè viguerunt, ætatibus, clarissimi floruerunt Theologi, ut imprimis S. Bernardus, maximi item Jurisconsulti eruditissimis & luculentissimis scriptis insignes: in quibus etiamnum extant querelæ adversus Papas, illis, quæ in hujus regni comitiis fierent, omnino similes: ubi etiam quæ in ipsis comitiis de Paparum potestate, de eorum excommunicationibus, molitionibus, & improbitate ac perversitate habebantur cōtroversiæ, manifestò cernuntur: additis etiam ibidem illis ipsis, quibus decreta sua confirmabant, rationibus.

Et quanquam libri illi nõ extarẽt, unicæ Parisiensis Academiæ in Caroli VI edicto admonitiones ad hujus rei fidẽ cùm habẽdam, tum faciendã satis esse; atq; firmissimas, & quæ nulla omnino vi labefactari cõvelliq; possint; rationes nobis abũdè suggerere possunt. Quin-etiam his ego subjiciam nostra memoria, Henrici II. tempore, edictum adversus parvas, quas vulgò dicũt, Datas; Paparumq; abusus factũ fuisse: ad quod libellus quidam cõmentarii vice cõtinuò accessit, in quo solenniũ adversus Papas actuũ rationes & argumenta, renovata atq; in memoriã revocata fuerunt. Quem quidẽ librum bonorũ sapientumq; virorũ judicio cõprobatum fuisse, ex regis privilegio illi affixo patet: ut illinc omnibus cõstaret, nõ esse rem in hoc regno & novã & inauditã, cum Papis cõtendere; & cur id fieret; demõstrare. Quę cum ita sint, hoc meritò nec inviti fateri debemus, majores nostros in hac regũ adversus Papas cõcertatione sapientissimè sanctissiméq; se gessisse, eorumq; decreta nobis etiã-
num

num esse debere sacrosancta,& piè inviolatéq; servanda Ecclesiæ & regni libertatis axiomata: nec rectiùs quidquã & consultiùs à nobis hîc fieri posse, quàm si ea diligenter cũ animis nostris cõsideremus ac perpendamus, ut quid cõsilii in hac tanta deliberatione dubitationéque capiendum nobis sit, ex iis hauriamus.

PRIMUM inde intelligimus Majores nostros ab eo longissimè abfuisse ut crederent, quod Papatum adulatores dictitãt, ut novos scilicet Deos nobis fingãt, Papas errare nõ posse. Nam si hoc credidissent, iis nunquam repugnasset, nunquãde illorũ injuriis expostulassent, nunquã eos accusassent, in judiciumq; adduxissent, nũquam etiã ab iniquis eorum sententiis ad cõcilia provocasset. Atqui ea omnia, ut ex superioribus historiis liquet, faciũt, nec quidquã verentur eos hæreseos, Simoniæ, ambitionis, tyrannidis, furoris & cædis insimulare: nã ea omnia crimina in actis illis & regum edictis cõmemorãtur. Nempe majoribus nostris id

perſpectum & compertum ſatis ſuperque erat, Papas homines eſſe: quin integerrimos quoſq; & innocentiſſimos homines, etſi à ſcelere liberati ſint, aliqua tamen erroris humani culpa teneri. Non ignorabant D. Petrum ipſum clariſſimum Eccleſiæ lumen, turpiſſimè lapſum fuiſſe, alios item præſtantiſſimos Dei ſervos non leviter aliquando peccaſſe: Denique optimis & perfectiſſimis quibuſq; delictum ſuum ultrò agnoſcendum, prædicandum, confitendum eſſe. Verùm ut tam liberè de Papis loquerentur, hoc faciebat, quòd totam eorum vitam intus & in cute exploratam haberent: & ſcirent quali fuiſſent ingenio moribuſq; præditi, quicunque à ſęculis aliquot Romanæ ſedi præfuiſſent, quid item probatiſſimi & ſpectatiſſimi viri de iis ſcripſiſſent: quid hoc etiam regnum de iis antea expertum eſſet, & quotidie adhuc experiretur. Permultorum ex iis impietatem, blaſphemias & hæreſes, quas Pariſienſi Academiæ neceſſe aliquando fuit, & lingua, & manu oppugnare, probè nove-

noverant: nec eorundẽ avaritiam, Simoniam, fraudes, denique hominum cædes, & bellorum clades per quas ad Papatũ grassarentur, ignorabant. Sciebant & quales essent Bonifacii, Benedicti, & Julii per quos funestis bellis vexarentur. Quantamcunq; igitur istius sedis rationem Majores nostri haberent, videbant nihilominus in Papas, ut & in reliquos homines, cadere ut peccare possint, nec in facto tantùm & moribus, sed in doctrina etiam. Summæ enim, quam sibi arrogant, nobisq; persuadere conãtur, potestatis caput, partem quandam doctrinæ esse. in qua pii illi patres Papas ipsos & falli & alios etiam fallere rectè censuerunt, nec ei unquam se subjicere voluerunt.

Cùm igitur Majores nostri persuasum hoc planè haberent, Papas errare posse, non imprudentes religionis, & rerum omnium ignari incautiq; fuerunt, ut quicquid Româ emanaret, id delectu omni ac discrimine remoto, acciperent: quicquid etiam sibi à Papis imperaretur, id ipsum sine ulla du-

bitatione perficerent: tanquã ea, quæ
ſimplici & rerum imperito vulgo in-
jicitur, opinione imbuti eſſent, qua
putatur, aliter quàm Papæ præcipiunt
ac præſcribunt, agere, id eſſe Deo ipſi
repugnare, & piaculum quoddam ad-
mittere. Si patres noſtri in ea opinione
fuiſſent, nunquam illis certè hoc in
mentem veniſſet, ut Paparum aucto-
ritatem defugerent. At eam illic ad-
hibuere prudentiam, quę toties tanto-
que opere in ſacris ſcripturis cõmen-
1 Joan. 4. datur: nempe ut probentur Spiritus,
1 Theſſ. 5 quod bonum eſt retineatur, à malo ab-
Epheſ. 5. ſtineatur: eam autem probandi ratio-
nem ex ſacris ſcripturis petunt. Quod
ne dubitare poſſimus, Pariſienſis A-
cademiæ admonitio, in qua toties ſcri-
pturæ ſacræ teſtimonia citantur, ma-
gno ad id nobis argumento erit. Illud
quidem certè perſpicuum eſt Eccleſię
fundamenta Romæ ab initio præclare
jacta fuiſſe, Romanorumque fidem &
pietatem in toto terrarum orbe con-
ſtanti fama atq; omnium ſermone tum
privatim tum publicè celebratam fuiſ-
Roman. 1. ſe, ut D. Paulus ſuo id teſtimonio cõ-

probat. Illic etiam Episcopi satis longa annorum serie & docti & pii floruerũt. Unde factum est, ut illius Ecclesiæ præ cæteris omnibus maxima & dignitas & existimatio esset, ac sententię & cõsilia quæ ab ea prodirent, pręcipuũ apud omnes locum haberent: quanquã interim reliquis Ecclesiis pro suo jure liceret, quæ minimè in illa probarẽt, ea reprehendere ac respuere: ut ex Irenæi adversus Victorẽ Episcopũ de Orientalium Ecclesiarũ excõmunicatione, & aliorũ etiam exẽplis liquidò constat. Verũenimvero probi illi Episcopi paucos admodũ aut potius nullos sui similes successores Romæ habuerunt: ex quo potissimũ tempore & otiũ & opes auctæ sunt: Ea enim avaritiã, ambitionem, & alias corruptelas secũ invexerũt. Majores nostros id minimè fugiebat; Papasq; non eodẽ jam Spiritu, quò primos, regi. Ideoq; ut prudẽtes cordatiq; viri, quandocunq; mãdata aliquot à Papis afferebantur, & rerum & virorum delectum prudenter habebant; nec unquam, ut eorum libidini per

omnia obsequerentur, adduci poterant. In quo quidem præclarissimum sui in vindicanda religione & libertate imitandi exemplum nobis reliquerunt, nisi planè falli velimus.

Quoniã verò Papæ & minas & vim ad terrendum ulciscendumq; adhibebant, quandocunq; id fieret, ad concilia confugere solebant. Id quod salva conscientiæ fide se facere, jure ipso reique veritate freti confidebant: quippe qui certò scirent, ut cæteros, sic & Papas ipsos cẽsuris & correctionibus Ecclesiasticis æquè obnoxios esse: Contrà quàm ipsorum adulatores, cliẽtesque mercenarii sentire videntur, dum contendunt nulli prorsus homini licere in eorum mores factáq; inquirere. At patres nostri didicerant, ubi quid peccatum est, ibi reprehẽsioni locum esse. Meminerantq;. D. Petrum ipsum à D. Paulo reprehensum fuisse, hancq; esse libertatem vere Christianam, ut citra fastidium & arrogantiam summi quique viri infimorum etiam admonitionibus & animadversionib⁹ sese submittant.

mittant. reprehensionē verò repudiare, odiosissimam esse & pænè Diabolicam hominis sua ipsius culpa exitium sibi arcessentis arrogātiam. Patres igitur nostri libertate verè Gallica Papis intercedebant, & patronam illam religionis, ac vindicem libertatis provocationem ad reprimēdos illorum conatus in remedium adhibebāt: hinc satis probantes se Paparum auctoritati non tantum tribuere, quantum isti ab illis non ita pridem nati & alti Jesuitæ, dum Papas supra concilia esse, persuadere nobis conātur. Prisci illi patres suos Jesuitis lōgè saniores & sanctiores Theologos habebant, Gersonem, Occamū, & alios Parisiensis Academiæ doctores, qui contrà semper senserunt & statuerunt. Tenebāt illud memoria, quid Ecclesiastici doctores ea de re animo tenuissent: quid sancta concilia constituissent & factitassent, & ea maximè, quæ postrema fuerunt, Constantiense & Basiliense. Sibi etiā ante oculos ponebant modestiam illam à Paparum nostrorum arrogātia valde abhorren-

tem, D. Petri summissionem, quum se Ecclesię Hierosolymitanæ sistere non recusavit, sui ad Gentiles aditus rationem redditurus. Uti etiam D. Paulus ac Barnabas primo Hierosolymorum concilio interfuerunt, suæ profectionis caussas edocturi: etiamsi tamen Apostoli, & longè maioribus quàm Romani Pontifices prærogativis instructi essent. Nostri ergo Maiores quum à Paparum decretis ad concilia appellabant, sapientiores multò melioresq; Theologi erant iis, qui Papis nostris, quales hodie cognitos habemus, summam & omni exceptione maiorem, nulla norma, nullaq; mẽsura circumscriptam auctoritatem attribuũt, idq; cum tanta licentia & impunitate, ut eam summa vitæ perturbatio, horribilisque rerum omnium, nisi maturè occurratur, & prouideatur, confusio inde sequutura videatur. Interim nos suo exemplo docent, provocationis auxilium in Ecclesia aduersus omnem cujuslibet, ipsorum etiam Paparũ vim & violentiam locum habere debere.

In eiuſmodi autem provocationis ad concilium interceſſione hæc erat Patrum noſtrorum mens, hic animus, vt, quicquid Papæ ſuis Bullis & fulminibus tentarent, veluti Regum quos illi hæreticos, ſchiſmaticos & Eccleſiæ hoſtes pronunciabant, condemnationem, itemque excommunicationes & interdictiones tantiſper differrent, dum concilium haberetur, illis interim, quaſi nunquã indictæ fuiſſent, irritis & nullo numero habitis. Papæ hîc fremebant, æſtuq; furoris abrepti, ſua fulmina eò vehementius & amentius quàm antea eiaculabantur, omnique ope & opera, atque armis adeò ipſis cõtendebant, ut concilij convocationem impedirent: ut Iulius contra Ludovicum 12. Verum Patres noſtri conſtanter in ſententia perſtabant, non ignorantes quod ſit provocationis beneficium & vis: nec metuebãt nequid ſibi Paparum tonitrua, & bullæ nocerent.

Priſci ille patres nos ex his docent, quis ſit Iudex habendus in concilio,

quum eò provocatū est, & quid in Ecclesia cōtroversiis fieri debeat, quum in concilio eæ disceptantur. Papa Judicis munus, summumq; decernendi jus & auctoritatem in eo sibi arrogat. Sed patrum nostrorum longè alia fuit opinio. Nam provocando ad cōcilium sic statuebant, Papas illic caussæ disceptationi interfuturos tanquam reos, non autem ut Judices præfuturos: atq; latas à se præcipiti amentia sententias, à quibus jure provocatum fuerat, rescindi & infirmari passuros. Deinde accusaturi Papas, hoc animo & consilio eos accusabant, ut judicio de objectis criminibus se purgaturi adessent: velut cùm Bonifacius de hæresi, Simonia & homicidio postulabatur. Patres igitur nostri summam potestatem & auctoritatem conciliis tribuebant, ac censebant, quæcunq; controversię adversus quoscunque & principes Christianos maximè intervenirent, eas illic non autem in Romano consistorio dirimendas esse.

Hoc etiam in his patrum institutis obser-

obſervandum videtur, eos nimirum, contra Paparum vexationes eorumq; excommunicationes cùm vix poſſent concilia citò convocari; aut Papæ ſuis artibus, ne convocarentur, impedirent, querelis & ſupplicationibus apud reges ſuos & magiſtratus adhibitis, ſibi ſuiſq; rebus providiſſe: quippe qui ſcirent atq; proponerent regū auctoritatis eſſe & muneris, eorum, quos in ſua poteſtate habent, curam defenſionemq; adverſus iniqua Paparum imperia & decreta ſuſcipere. Ita ſanè Caroli VI temporibus factum fuit. Nam is audita Antiſtitum & Academiæ Pariſienſis querimonia & poſtulatione, rem in cōcilium & judicium adduxit: Clerum, quem Papa tyrannicis vexationibus oppreſſum tenuerat, ſervitute liberavit, atq; excōmunicationum fulmina adverſus quoſdam contortas, bruta irritaque de communi ſententia pronunciavit. Nec verò id aggrediebantur, cives quidem, ut ad principem ſuum adverſus Papam confugerent: Rex verò & ſenatus, ut iis de rebus ſta-

tuerent (quantum vis ipsi Papæ illius procuratores, qui sibi fecerant in eo consilio audientiam, intercederent): non hoc inquam suscipiebant, quin planè cognitum haberent id sibi rectè ac iustè licere. Viri Academiæ primarij firmissimis argumẽtis in sua illa admonitione id Regi confirmarunt. At nobis procul dubio habẽdum est Regi penitus persuasum fuisse, se à Deo in regiæ dignitatis culmen ideo evectum, ut omnem ordinis perturbationem, rerumq; motum in Ecclesia inhiberet, & eorum, qui suæ sortis immemores & alienæ dignitatis cõtemptores in suis se finibus non continerent, insolescerent, aliosque vexarent, audaciam ambitionemque reprimeret, idque decessorum suorum optimorum principum, qui sine dubio illi ad imitandum proponebantur, auctoritate & exemplo. Et quidem Rex ipse in eo decreto palam profitetur, agnoscere se suarum esse partium, eos, quos suæ potestati & imperio subjectos haberet, ab omni vexatione (Papam

pam innuens) eripere, ejusque rei culpam sibi coram Deo præstandam esse. Atque ex Theodosii, Honorii, Constantini, Caroli magni, & aliorum, qui eo se modo habuerãt similitudine, hujus sui officii exemplum capit. Quod cæteris etiam ætatibus documento sit, si quid fortè illorum, qui summam totius Ecclesię administrationem sibi assumunt, ambitione & avaritia fieret, quod civibus damnũ regnoq; ipsi fraudem ac detrimentum adferret, ut populus quidem ad regem velut sacram quandam anchoram, sæviente tempestate se reciperet: Rex verò pro summa sua auctoritate, & officii quoq; sui ratione, illam à suorũ cervicibus averteret, viderétq; ne quid regnum detrimenti caperet.

Reges penitus persuasi eam provinciam ad se pertinere, eam quoque gesserunt & ornarunt, non gladio tantùm & armis, quum res ita tulit, usque adeò sanè ut Alpes ipsos transcenderint, Papas comprehensuri & ulturi: sed etiam, & præcipuè quidem solenni regni sui

Antiſtitum & Theologorum cõvocatione, concilia provincialia Gallicæ gentis, ex regum auctoritate, priuſquã à Papis vexarentur, ſemper habita fuerant, ut optimus ordo in regni Eccleſiis conſtitutus integer conſervaretur, & neceſſitatibus difficultatibuſq; rerum quæ intervenirent, conſuleretur: At ex quo Papæ illis infeſti eſſe, regniq; tranquillitatem interpellare cœperũt, tunc ea propugnaculo & præſidio illis adverſus Papas fuerunt, ad concilii uſque Turonenſis, quod ab ætate noſtra propius abeſt, tempora.

Quod ad primatum, ſummumque imperium & poteſtatem attinet, quam Papæ ubiq; locorum ſibi ſumunt, nullis nec circumſcripti, nec circunſcribendi finibus & rationibus, ut velint & ſua etiam opinione poſſint regibus principibuſq; imperare, & de Imperiis pro animi libidine ſtatuere, operæ eſt pretium audire, quid majores noſtri in frequentibus illis Theologorum & Juriſconſultorum conſeſſibus ſenſerint. Necdum de hoc regno ſpeciatim loquor,

quor,

quor, in quo Papæ hanc nunquam auctoritatem obtinuerunt: sed generatim, an ita habendum sit de illa quam sibi arrogãt dignitate, & quæ ipsis fuit, semper, & adhuc est in suis bullis mandatorum, sententiarum, damnationũ, & excommunicationum, quas Româ quocunque emittunt, fundamentum. Nunquam verò patres nostri hoc ita habere illis assensi sunt. Nam si de tẽporali potestate agitur, qua sibi fas esse putant, omnibus humanis imperiis cum summo jure imperare, principesque, reges & Imperatores omnes sibi subjicere, illud quidem erat, quod suis literis & Bullis ad reges nostros missis continebatur: ut in literis Bonifacii nobis suprà cõstitit. Verùm illud quoque ipsum est, de quo præcipuè cõtentio adversus eos suscepta erat, atq; adeo id ipsum, quod in Bonifacio, qui se impudentiùs quàm cæteri & arrogantiùs de sua illa in omnes & omnia auctoritate jactabat, hæreseos crimen esse dicebatur. Nostri patres probè hoc tenebant, Ecclesiam non esse Imperiũ hu-

manum,humanis aliis imperiis similē, sed omnino spirituale:atq; inter Mundi regna, & animarum gubernationē, inter principes ac dominos, qui orbis regnorũ potiuntur,&eos qui spirituale regnum obtinent,cācellos quasi quosdam, manifestumq; discrimen nominatim interjectum esse. Quanquam alioqui, quũ res quo decet ordine modoq; reguntur ac temperantur, mirifica est hujus cum illo consensus & convenientia: sed non eo pacto tamen ut inordinata debeat esse & indistincta utriusq; potestas & administratio. Patres nostri in his disputationibus apertè probarunt se in sacris scripturis longè melius versatos esse, quàm Papas qui pro libris sceptra armaque tractarent. Legerant in Evāgelio quod Christus de seipso (quantum quidē ad hanc distinctionem attinet) & verbo & exemplo docuerat. Ille unus verè est Ecclesiæ caput, summusq; omnium Episcopus & pastor. Apostoli hisce eum duntaxat, nec ullũ præterea quenquā alium nominibus ornant. Pater omnē illi

Ephes.1 & 5. & c.1 Pet. 5. Mat. 28 Joan. 17.

illi in cœlo terraque potestatem dedit. Si in ullo alio terrena potestas cum spirituali Ecclesiæ moderatione cōjungi debuit, in illo id potissimum fieri decuit. At, quandiu hîc vitam degit, diligenter sibi cavit ne quidquam admitteret, quo vel minimam suscipiendæ rerum humanarum administrationis suspicionem hominum animis afferre videretur. Illius adversarii quid ea de re sentiret, tentare voluerunt: sed ut eam, quam modò posuimus, distinctionem confirmaret, respondit, reddendum esse Cæsari, quod esset Cæsaris, & Deo, quod Dei. Hinc declarans nō eò se è cœlo in terras venisse ut ex imperiis humanis vel minimum usurparet, & ex Imperatorum authoritate quidquā detraheret. Quin & coram Pilato rogatus de eo quod ipsi per calumniam malitiamq; impositum fuerat, respondit regnum suum non esse ex hoc Mundo. Iidem patres nostri qui id in Evangelio legerant, sic ratiocinabantur ac verè concludebant, Jesum Christū Episcoporū principem,

Matt. 22.

Joan. 18.

aliis,quos Ecclesię suę curatione & administratione ornaret, sui exemplum proponere voluisse: cúmq; gubernationem hanc civilē ne minimùm quidem attingere voluisset, ut ex ea quidquam interverteret, ad seq; transferret, absurdum & ab omni ratione alienum fore, si alii id cogitarent & suscíperent. Ita enim eos admonebat, sicut me misit pater, ita & ego mitto vos. Iidem alias quoq; admonitiones legerant, quibus apud suos Apostolos usus fuerat, ut perniciosæ isti ambitioni occurreret, quam in mentes hominum irrepturam, & in media sua Ecclesia brevi grassaturam certò prævidebat, quum diceret: Reges gentium dominantur eis: Vos autem non ita estote.
Luc.22.
Meminerant præterea D. Petrum & alios Apostolos talem vitæ statum ad mortem usq; obtinuisse, atq; Domini Ecclesias ædificare, easque Euangelii prædicatione regere, solum & simplicissimum illorum munus fuisse: ita ut ne minimum quidem affectatæ terrenæ administrationis indicium & vestigium

gium in iis unquam apparuerit. Nec eos præteribat quàm ſtudioſè Apoſtoli ipſi, Eccleſiarum ſeniores & paſtores, (quibus generaliter omnibus dignitate longè ſuperiores erant) hortarētur, ut ſub ſummo illo, quem nominant, paſtore, nempe Ieſu Chriſto, greges 1 *Pet.* 5. ſuæ fidei cōcreditos diligenter paſcerent: 2 *Timot.* 2. ab omni dominatione abſtinerent, & rerum humanarum cura nullo modo ſe implicarent. Hæc omnia patres illi in ſacris ſcripturis videbant: ad quæ præterea adjungebant, qualis fuiſſet perpetuus totius veteris Eccleſiæ uſus: quomodo etiam cùm alii omnes, tum Romani Epiſcopi, Imperatores & alios Monarchas pro ſuis ſummis principibus ſemper habuiſſent, & eo, quo modeſtos & ſummiſſos clientes decet, nomine, obſervantia & honore appellaſſent: habebant etiam in ſuorum regum hiſtoriis, poſt comparatā ſibi in Italia inde à Carolo Magno dominationem, ea quæ de Paparum erga principes officiis, ſummiſſionibus, & obſequiis nominatim & luculēter ſcri-

pta essent, & quæ hodie etiamnum in illis extant. Habebant deinde in manibus clarissimorũ doctorum, nec veterum duntaxat, sed æqualium etiam suorum libros, querelarum de misero per Paparum ambitionem Ecclesiæ statu plenos: Itemq; accusationum & testificationum adversus tam insolentem & antea inauditam affectatæ, & usurpari iam cœptæ in Imperatores & principes dominationis libidinẽ. Nec desiderabant tam multas, tamq; eruditas præstantissimorum iurisc ōsultorum aduersus hanc rerum confusionem disputationes: præclaras etiam simul & severas & graves D. Bernardi ad Eugenium Papam contra effrænatam eiusmodi superbiam admonitiones, in hanc maximè sententiam: Papas, si D. Petri exẽplum imitari vellent, nō ita se pro imperatorib⁹ gesturos, sed sarculum potius & pedũ ad excolendũ Ecclesiæ agrum, & illius gregem gubernandũ gestaturos, non autem regum insigne, sceptrum & Diadema. Nusquam hoc reperiri probarique

b. de consider. 2, 4.

riq; poſſe eos tantam poteſtatem ullo iure habere: cùm eam nec à D.Petro adepti eſſent, quoniam D. Petrus dare iis non poterat quod nunquam ipſe habuiſſet: nec à Chriſto etiam ipſo, cùm iis ne Principum more dominarentur, prohibuiſſet. D. Petrum hac regia magnificentia nunquam ſibi gloriam & dignitatem quæſiiſſe, ſed unica eorum, quæ ſibi Chriſtus tantopere commendaſſet, meditatione, cùm dixit, Paſce oves meas. Eccleſiam Romanam poſſe quidem cæterarũ Eccleſiarum matrem dici, at non Dominam: Ipſumque Eugenium, unum ex Epiſcopis, nõ reliquorum verò Dominum. Patres, inquam, noſtri hęc omnia non ſolùm ex Divi Bernardi ſcriptis didicerant, ſed ex ipſius etiã ore exceperant. Ad hæc intelligebãt, probra quæ alii præter hunc doctores ſcriberent adverſus iſtos Romanenſes Epiſcopos, qui ſe verbo tenus ſervos ſervorum dicebant; cùm ſuperbiſſimum reipſa in omnes dominatum uſurparent: quos nihil pudebat

sese adorandos præbere, cùm id D. Petrus à Cornelio tentatum respuisset. Hæc ergo omnia, ut etiam miseriæ & confusiones, itemq; bella & cædes ex Paparum ambitione enatæ bonos illos patres, quibus ante oculos hæc omnia tum in Imperio tum in Italia versabantur, plurimùm commovebant: Eosdem quoque gravissimè afficiebãt tam multæ quãplurimis ac fortissimis Imperatoribus, qui pro religione Christiana tuenda ac propaganda tam strenuè feliciterq; adversus infideles trãsmarinos dimicaverant, illatæ ab iis indignitates & contumeliæ, eæq; tantæ, ut modò illum imperio privarẽt, hunc modò pedibus suis calcarent, filios etjam in patres aliquando sollicitarent: interim dum Satrapæ isti de Imperii rationibus pro arbitrio statuunt, & suis excommunicationibus horribiles civium erga reges suos seditiones, & turbas ubiq; gentium conflant. Hæc cernuntur in Ivonis Carnutensis Episcopi literis ad Papas scriptis, quibus eos liberè admonebat, rebelliones & discidia,

ia,illorum consiliis & artibus in Germania excitata, omnium Gallorum animos adversus illos inflammare. Patres igitur nostri cùm tam multa suis oculis atq; animis subjicerent, nunquã ò adduci potuerũt,ut superba ista terrenæ potestatis nomina in Papis probarent, ferendaq; putarẽt, sed ea semper uno ore condemnarunt: Regibus, Nobilitate,& Clero, universoq; populo pia conspiratione ad hoc cõsentientibus, ut viribus suis omnibus impedirent,ne istæ regnorum & Imperiorum pestes, nec ista etiam monstrosissima de summa Paparum potestate doctrina (quam Philippus Augustus, errorem regnis perniciosissimũ appellabat) in regnum hoc sese insinuaret, & radices ageret. Eóq; factũ est, ut ille ipse Philippus Augustus Innocentii Papæ imperia & minas omnino sperneret: ut Philippus alter tã durè & asperè tũ Bonifaciũ,tum illius ministros acciperet, quasi rem marte aperto hostiliterq; agens: ut etiam recenti hominum memoria,cum Ludouicus 12. in Turonẽ- *Matthæus Paris in sua historia.*

ſi concilio, ab illis omnibus, qui eò cõvenerant, quæſiiſſet, an ſe pro ſuo principe haberent, omnes, & Eccleſiaſtici imprimis (maxima Julii excommunicationum contemptione) uno animo atq; una voce agnoſcere ſe & profiteri illum ſuum & ſummum & ſolum principem eſſe reſponderẽt. Ejuſmodi autem actis & ſexcentis aliis, quæ in noſtris hiſtoriis, edictis regiis, & curiæ cõmentariis cõſignata extant, patres noſtri ſatis teſtificati ſunt ſummam illam, quam Papæ in regna & imperia ſibi arrogarent, poteſtatem, intolerabilem ſibi & meram etiam tyrannidem videri.

Quod autem ad alterum gradũ, &, quam ſpiritualem aut Eccleſiaſticam vocant, poteſtatem, attinet, patres noſtri nihilo plus in hoc regno Papis conceſſerunt, tanquam eos aliquid in eo juris ex verbo divino habere putarent. Non quòd reges noſtri Epiſcoporum & paſtorum, (quorũ officium eſt docere in Eccleſia & ſacramẽta adminiſtrare) partes agere unquã voluerint. No-

verant utriusque administrationis discrimen, illudque nihil ad se pertinere. At pastores ad officium omni ratione cogere: hominum conventus ad res Ecclesiasticas consultandas necessarios celebrare: electiones usitata & legitima via constitutas confirmare: qui quantique sacerdotiorũ proventus essent, exquirere: ne iis abuterentur providere: eos in Ecclesiæ & regni utilitatem dispensare: correctionem & pœnas in suis edictis ad ea quæ perperam admitterentur coercenda decretas adhibere, hæc verò nostri reges sui juris & muneris nec cujusquam alîus esse semper crediderunt: illiusq; nunquam subditi immo ne ipsi quidẽ Ecclesiastici in eo jure unquam reclamarunt. Contentiones quidem ea de re à Papis sæpe factæ sunt: sed potestas tamen & authoritas penes reges nostros integra remãsit. Si quid Papæ hîc obtinuerunt, id certè precariò & bona regum nostrorũ, quandiu ipsis visum est, venia potius quàm ullo prorsus jure obtinuerũt. Negotiorũ Ecclesiasti-

corum (in eo quidem quod ad homines pertinet,atq; hodie etiã uſurpatur) auctoritas, in miniſteriorum collatione & confirmatione, in fructuũ ſacerdotaliũ diſpenſatione, & in Comitiorum Eccleſiaſticorum convocatione ſita eſt. Ex publicis autem monumentis harum rerum omnium jus apud reges noſtros fuiſſe manifeſtum eſt. Ac de electionibus quidem id ita ſe habere regum noſtrorum in eam rem latæ leges & conſtitutiones ſatis probant. Papæ quidem ſuper ea re & Romæ, & in Italia, & ubicunq; plus poterãt, ſuas leges habebant. At hoc regnũ iis nunquam obſtrictum teneri voluit,ſed ſuã atq; avitam libertatem conſtanter retinuit,per quam ſuas ſeparatim de jure ſuffragiorum conſtitutiones, regia auctoritate cõfirmatas haberet. Id quod adhuc in comitiorum Aurelianenſiũ actis teſtatum videmus. Eſt verò aliud etiam,& longè majus.Publicis enim literarum monimentis celebratum eſt, poſtquam reges noſtri ditionis ſuę terminos Romam uſq; protuliſſent,ac ſuis

in Lom-

in Lombardos & Exarchas victoriis Italiam sibi subjecissent, necesse fuisse, ut Romanorum Episcoporũ electiones regum ipsorum auctoritate fierẽt, nec prius ratæ haberentur, quàm illorum testimonio & suffragio comprobatæ essent. Ludovicus Pius Francorum rex & Imperator non paucos ad eum modum in Papatum ascivit, & in iis Gregorium 4, qui non antè id munus suscipere & obire voluit, quàm de illius voluntate sibi constaret. Ac Platina illum nominatim ait Paparum electionem consultò confirmasse, ne Imperii iura amitteret. De sacerdotiorum autem reditu, idem sentiẽdum. Regum enim nostrorum edicta in eo legis vim & auctoritatem obtinent, non autem Paparum decreta. Si quid aliquando a Papis tolerabatur, aut si quid sollerter & callidè per nostram incuriam usurpabatur, simulatq; fraus manifestè deprehendebatur, adhibebatur cõtinuò remedium: Paparum ministri & actores è regno statim exigebantur; usurpationes præcidebantur, & de illis

agendum esset, ex Regum, ordinum, & senatus auctoritate ac sententia cõstituebatur, tanquam de re, quæ in huiusce regni potestate planè sita esset, nõ autem in Paparum arbitrio & libidine. Historiæ nostræ eiusmodi exemplis refertæ sunt: præcipuè à trecentis aut quadringentis annis, quum Papæ plus auctoritatis cõsequuti, suas omnes vires & opes eò conferebant, ut manus & cupiditatem suam ad nostros usque fines extenderent. Is fuit Benedicti XIII regnante Carolo VI in sua illa contentione scopus. Verùm docuit Academia hanc meram esse Paparum usurpationem, quæ coercenda erat: ac totam sacerdotiorum rationem ab vno rege pendêre, ut ex eius auctoritate, quatenus regni utilitas postulare videretur, de illis omnino constitueretur. Papás enim divitiarum satis superque habere: si verò casu aliquo Romana Ecclesia ad inopiã redigeretur, illiq; Galliæ opibus non nihil opus esse videretur, tum quidem opem ei ferẽdam, sed his tamen conditionibus: Id

maturo

maturo judicio faciendũ, modo adhibito, justa & gravi de caussa, sine fraude ac damno, dummodo Papę culpâ nihil secus admissum antea fuisset: atq; tantisper dum urgeret necessitas: idq; voluntario regũ, patronorũ, & aliorũ Antistitum consensu ac liberalitate, nulloq; cæterarũ Ecclesiarũ detrimento. Ut breviter dicam, id caritatis & humanitatis beneficium fore, premente rerũ angustia: hoc est, non esse hinc pontificibus putãdum ullo sibi jure licere pecunias ex hoc regno jure exigere.

Hæc fuit Antistitũ & Academiæ Parisiensis ad Carolum regem VI pro tribunali sedentem, postulatio. Academia autẽ doctis tunc viris instructa, & cum ea Antistites nunquam id aggressi fuissent, nisi rem & accuratè perpendissent, in justissimam esse pernovissent: ut re vera & à rege & ab universo senatu, & magna bonorum, qui eò cõvenerant, multitudine talis dicta atq; habita fuit. Nec verò hæc actio contra ipsum duntaxat Benedictum instituta erat: Nã Romana Ecclesia nominatur:

postulabatur, ut constitutio in posteritatis gratiam ea de re fieret. Generalia sunt quæ ab iis ponuntur fundaměta: Atq; senatusconsultum, ordinem qui perpetuò à posteris observari debeat, continet. Et verò nihil novum tunc constituebatur, cùm id ipsum edictis nominatim ea de re factis tum ab aliis, tum ab ipso etiam D. Ludovico jampridem constitutũ fuisset. Extat enim pragmatica illius sanctio, in qua hoc caput his omnino perscriptũ
» verbis legitur: Exactiones & onera gra-
» via pecuniarum per curiam Romanã
» Ecclesiis regni nostri imposita (quibus
» regnum miserabiliter depauperatum
» extitit) seu etiam imponenda levari &
» colligi nullatenus volumus, nisi dun-
» taxat pro rationabili, pia, & urgentissi-
» ma, vel inevitabili necessitate, ac de
» expresso & consentaneo consensu no-
» stro, & ipsius Ecclesiæ regni nostri.
Hæc ille. Quòd si ex voluntate regia illiusq; animi sententia, inde certè cõsequitur nihil rationis aut juris fuisse, quo & rex & Gallicana Ecclesia obstricti te-

ƈti tenerentur id Papis largiri. Plures paginæ adhibendæ eſſent & complendæ, ſi omnia edicta & decreta, quæ in eam rem facta reperiuntur, hîc perſcribere vellemus, quibus omnibus eſt conſtitutum, Papas nullo jure ex hujus regni ſacerdotiis quidquam attingere, & ad ſe transferre poſſe. Ex iis tamen ſiquid utilitatis ad eos pervenit, id regum noſtrorum beneficio, liberalitatiq; ſoli, non alii cuiquam, aut rei, aut homini acceptũ ferendum. Unde factum, ut quoties illis ad noſtra uſque tempora ita placuerit, edictis caverint, ne iſtius ſacerdotiorum nundinationis ergô, Romam iretur, pecuniáve ulla eò exportaretur. Quantum verò ad conventus Eccleſiaſticos & concilia pertinet, quæ gravioris quidem ponderis ſunt, & in quibus clarius apparet, cuínam ſumma auctoritas præcipuè debeatur: ex Merovingiorum, & Carlinorum maximè, & poſterorum etiam aliquot regnis certò probari poteſt, non Papas ſed reges ſua ipſorũ auctoritate ea convocaſſe, & quæ in iis con-

ſtituta fuiſſent, confirmaſſe. Extant adhuc cōcilia in quibus id cernitur. Multis poſt annis reges in ſuo jure retinendo negligentiores, plura Papis tribuetunt, parùm animo cernentes quæ inde conſequutura eſſent: uſque adeò, ut quoſdam Paparum nomine interdū acciperent, qui conciliis cum ſumma auctoritate præeſſent. At cùm à Carolo Calvo fortè id factum fuiſſet, Papæ obſequēdi gratia; univerſus regni Clerus ei rei, ut teſtatur Aimonius, interceſſit. Poſtea verò cùm aliter regibus noſtris viſum eſt, aliter ſanè & contra Papas etiam ipſos ad retinendam priſtinam libertatem factitatum quoque fuit. Ex his igitur planè cōſtat, in omnibus petitę Eccleſiaſticę partibus, quod ad homines quidem attinet, auctoritatem ſummā penes reges noſtros fuiſſe: eoſque nihil hîc ſuſcepiſſe aut geſſiſſe, quàm quod ſibi à Deo commiſſum, mandatumq; eſſet, Chriſtianiq; Imperatores ante ſe feciſſent, itemq; priſci illi piiq; ſub lege reges, qui eā ipſam politiam ſua auctoritate & prudentia moderā-

lib.5.c.35

derabantur: ut Academia, ꝓpositis Joę & aliorũ exẽplis Carolũ VI admonebat.

Quæ igitur hactenus à nobis cõmemorata sunt, satis docẽt Papas summa, quam jam sibi tribuunt, auctoritate in Galliis nostris præditos minimè fuisse: duosque illos ita terribiles, quos nobis proferunt gladios, non potuisse unquã in hujusce regni fines, ut in eo auctoritatis aliquid obtinerent, penetrare, quemadmodũ Papæ superbissimè hodie jactant. Reges nostri de rebus & actis Ecclesiasticis cognoscebãt, in quibus majori quàm quotidiana eorum, qui Ecclesiis præerãt, auctoritate opus esset: ad eos cõfugiebatur, etiã adversus Paparũ abusus: Apud eos Papæ accusabantur: ab iis edicta manabant, per quæ rectè omnia cõstituerẽtur. Si quãdo in comitiis, quæ à regibus extra ordinem advocabantur: aut in suprema curia Paparum procuratores & ministri existerent (ut in eo cõventu quem Carolus VI habuit) illic assistebant, nõ decreta quidem ipsi in tribunali facturi, sed ut rei in subselliis caussam acturi,

& quæ haberent postulata in publicô propositurí:quæ eaten⁹ admittebātur, quatenus regi curięq; ꝓbarētur.Si qua rescripta, mandatave à Papis in hoc regnum emissa sunt, ea certè hactenus recepta non fuerunt(quum pręsertim aliqua universalis nota in iis observabatur) nisi regis codicilli, illius voluntatis & assensionis testes, iis apponerētur, eáq; in supremo senatu lecta examinataque fuissent. Eadem quoq; ratio est legatorum, qui à pontificibus in Galliam mittuntur: quibus nullus est ad eam neq; accessus, neq; aditus, neque auctoritas nisi cum bona regis venia, quam suo diplomate testatam fecerit: nisi etiam hac declaratione scripto expressa, quæcunque facient, ea omnia ex illius cōcessione & auctoritate, & pro temporis, quod ipse præstituerit ratione, se facturos: nisi denique eorum potestate in ipso senatu probata, qui eam pro suo jure moderatur & coangustat, quatenus id optimum factu judicat, ut videat nequid regis, regniq; jura & prærogativas, atq;

Eccle-

Ecclesiæ Gallicanæ libertatem infringat. Hæc omnia quamplurimis actis confirmata in publicis curiæ monimẽtis videnttur. Deniq; Franciæ regnum libertatis ſemper Imperium fuit, non obedientiæ ut noſtri Juriſconſulti dicunt,hoc eſt nullo modo Paparum poteſtati & libidini obnoxium. Nec eſt quod Paparum patroni nobis perſuadere conentur, hanc totam auctoritatem Paparum privilegio tantùm & indulgentiâ, penes reges noſtros fuiſſe. Ea enim jure, quod ſibi à Deo datum eſſe ſciebant, nititur, etiam in cauſſæ adverſus Papas conteſtatione, ſi fortè illam vel digito attingere tentarint: ut proximis etiam annis tentarunt: Unde factũ eſt ut reges, ordines, & Pariſienſis ſenatus concilii Tridentini(propter quod tantæ flagitiones adhibitæ, tot contentiones factæ ſunt:propter quod etiam Papæ præ ſtomacho & iracundia hanc tam funeſtam nobis calamitatem cõflarunt) promulgationi tam ſtrenuè & conſtanter interceſſerint. Interceſſionis autem illius hæc inter alias cauſ-

ſa præcipua fuit, quòd ſine maxima perpetuæ regum noſtrorum authoritatis, & veteris Gallicanarum Eccleſiarum libertatis pernicie, conciliũ illud promulgari non poſſet. At è contrario Papæ niſi admodum ingrati eſſent, deberent ingenuè agnoſcere & cõfiteri, reges noſtros de ſuæ libertatis & poteſtatis jure in eorum gratiam multum ſæpe remiſiſſe: idque eo duntaxat animo feciſſe, ut eorum operâ concordia & conſenſio cum cæteris Eccleſiis foveretur. His accedunt aſſiduæ noſtræ, quæ poſtremis temporibus nobis cum Anglis intercefferunt, dimicationes, necnon ea quæ in Italia & cum Hiſpaniæ gente geſſimus bella, quorum neceſſitate adducti multa Papis præter jus tradidimus, ne in eorũ odium incurreremus. Neq; id Papas fugiebat, qui datâ operâ his nos bellis implicatos & cõſtrictos tenebant, ut id à nobis etiam invitis extorquerent. Verùm, non inde conſequitur, id regis auctoritati & regni libertati fraudi eſſe debere, unde Papa pro animi arbitrio de reb⁹ noſtris

con-

constituere,& sub Hispanicum jugum nos redigere aut possit, aut debeat.

Vt majorum nostrorũ propositũ rectè accipiamus,tot tãq; pręclaræ,& cõstantes eorũ actiones nobis aliunde testificantur, eos nunquã penitus credidisse summam esse Papis jure divino in reliquas omnes tum hujus regni, tum aliorũ etiã Imperiorũ Ecclesias auctoritatem,qualẽ sibi arrogant. Id enim si credidissent,ut pii & religiosi viri erãt, sic nunquã profectò ea de re cũ Papis cõtendissent. Equidem cùm populo & nomine & animo verè franco hoc est libero, tũ tot tamq; magnanimis regibus indignissimũ & gravissimũ erat, bestiæ reviviscentis imaginem videre, & urbis Romæ jugo iterum subjici, postquam tamdiu tamque acriter pugnatum fuisset, tantumque sanguinis effusum, ut injustè erepta libertas postliminii quodam jure aliquando recuperaretur. Attamen pietas, religiosusque Dei metus, quo tãtopere apud omnes celebrati erant, eos procul dubio nec invitos impulisset, ut Papis

se subjicerent, rerum divinarum & humanarum sui regni dispensationẽ eorundem arbitrio potestatique permitterẽt, si ea Dei voluntas fuisset. At cùm id prætermiserint, ut satis cõstat, immò verò Papas longissimè à suis finibus repulerint: persuasissimum habeamus, longè aliter eos persuasum hoc habuisse: Etenim quod rei caput est, summos habebant sua ætate doctores, à quibus quid ea de re in sacris scripturis contineretur, didicerãt. Eorum testimonia nulla jam, brevitatis caussâ proferam: nec ad rem totam pernoscendã ultra ea, quæ antea proposui, exempla progrediar. In Parisiensis Academiæ admonitione, quam Caroli v i decretum sequutum est, hoc nominatim scriptũ extat: Prærogativam summamque authoritatem, quam Romana Ecclesia sibi vendicaret, à Constantino delatam ei fuisse: quam tamen Constantinopolitana, Alexandrina, & aliæ certatim sibi deberi contenderent. Atque hoc unum illud est, quod in Gallia de Romanæ Ecclesiæ jure tenebatur.

tur. Quinetiam poterant eam Constantini donationem in cõtroversiam vocare. Illis enim non difficile erat ex regum etiam nostrorum historiis probare, præcipuam Paparum potentiam & dignitatem multis post Constantinum annis extitisse, Papasq; totam ejus rei laudem Pepino præcipuè & nostris illius successoribus regibus debere. Sed nulla moti ratione id agnoscere & cõfiteri volunt. Summa tamen rei huc redit, Ecclesiæ Romanæ sedis prærogativæ caussam ad Constantini donationem vulgò referri: hoc est, majoribus nostris cognitum & exploratum fuisse, jus illud omne, quo se venditabât, positivum esse, hominis donatione, non ulla Dei constitutione sacris literis comprehensa, constans: Eo autem nomine regnũ hoc illi nullo modo obnoxium esse posse: immo confictam illam donationem nullam omnino exigendæ pecuniæ potestatem Papæ permittere, tantámq; illi duntaxat concedendam esse, quantam Ecclesiæ facultates ferrent, citra suum ullum

detrimentum. Hæc illorum verba sunt. Quòd si de Constantini donatione aliter sensissent, indéque consequutum fuisset illius vi & auctoritate Papam pecuniæ ex hoc regno exigendæ jus habere, Parisiensis Academiæ & Galliæ Antistites secum ipsi pugnassent. Verùm id probè sciebant, Constantini donationem nō esse Dei mandatum, quo tenerentur, Constantinique munificentiam imperii Gallorum libertati ac dignitati fraudi ac damno esse non posse. Sciebāt hoc quoque, jus illud qualecunque tandem esset, ab iis, quas nominant, Ecclesiis in contentione poni. quod quidem de illius vi & veritate multum detrahit. Ita certè majores nostri de ea loquebātur, quia certò scirent totam orientalem & occidentalem plagam de primatu adversus Papas multis gravissimisque rationibus dimicasse, & Africanas Ecclesias D. Augustini tempore in magnam ea de re contentionem venisse. Romana Ecclesia asserebat transmarinas Ecclesias sibi subjectas esse: Con-

ſe: Contrà D. Auguſt. aliiq; Africæ patres & Epiſcopi id negabant. Ea cõtroverſia utrinque ſic agitata fuit, ut Papa Romanus falſi compertus ſit, quòd concilii Niceni in eam rem decretum ſuppoſuiſſet: nihilque aliud in Epiſcopi Romani gratiã reperiri potuit, quàm ut Romæ locorúmque vicinorum rationem, curámque haberet: Et ex cõcilii auctoritate vetitum fuit, ne ad Romanum pontificem in poſterum provocaretur. A Cypriani uſque temporibus Romani Epiſcopi aliquid huic non diſſimile in Africanos movere in animo habuerant. At D. Cyprianus adverſus Romanum Epiſcopum hanc conſtantiſſimè cauſſam egit, firmiſſimiſq; argumentis docuit, nullam eſſe illius in alios prærogativam & auctoritatem. Unum Chriſtum ſummum eſſe omnium Epiſcopum, ſub quo alii omnes Epiſcopi idem munus & onus haberẽt. Poſtea D. Hieronymus (quãquam Eccleſiæ Romanæ preſbyter) profeſſus eſt, ſcriptoque confirmavit tantum eſſe oppiduli (cui Eugubium

De ſimplicitate prælatorũ &c.

In epiſt. ad Evagriũ.

nomen erat non procul ab urbe) Episcopum, quantus ille Romanus esset. Idipsum quoque D. Bernardus Papam Eugenium (ut suprà dictum est) edocuit, dum ait eum non esse Episcoporum dominùm, sed ex iis unum. Parisiensis Ecclesiæ primarij & Antistites Caroli VI imperij tempore hæc omnia nō ignorabant, quæ hodie etiam in sanctorum Patrum libris & Ecclesiæ historiis extant. Sciebant quoque quantæ cōtentiones ob istam Episcopi universalis prærogativam & auctoritatem inter Constantinopolitanum & Romanum Episcopum exarsissent, & quo animo ac studio D. Gregorius Romanus Episcopus adversus alium, nempe Joannem Constantinopolitanum, qui summam hāc dignitatem sibi arroganter attribuebat, invectus fuisset, in multis librorum suorum locis testificatus, eum qui Episcopi universalis nomen & auctoritatem sibi arrogaret, Antichristi præcursorem esse. Hoc ergo majoribus nostris adversus usurpatam Romani Pōtificis auctoritatem probè cognitum

lib. 4 epist. 76, 78, 80, [8]5, & lib. 7. 194. & lib. 6. epi. 188.

gnitum erat;illudque Parisiensis Academia & illi adjuncti Gallicanæ Ecclesiæ Antistites in sua adversus Papã expostulatione præcipuè commemorabant. Quin & rex,& suprema illius curia id minimè repudiarunt, sed confirmarunt, & suo etiam decreto, solenni quodam ritu, inseruerunt: nimirum tanquam rem certissimam, & validum adversus Paparum usurpationes fundamentũ, id esse rati. Deinde Ecclesiasticus ordo in concilio Turonensi non dixit Papam ullum in se jus potestatemq; habere, sed regem tantùm, nulli alii præterquam illi subjectum se asserens. Quòd si Papa ista primatûs opinione elat⁹ regi molestus esse pergeret, nihil obstare, quin rex illum justo bello ad retinendam suam auctoritatem persequi posset. Atque hæc de Papæ auctoritate, quantum quidem in majorum nostrorum monimentis scriptum extat.

In illis autem discemus etiam, quomodo Paparum excommunicationes & interdictiones accipi debeant. No-

ſunt, propriè & per ſe ligat. quòd ſi aliter quàm Deus inſtituit ac præcepit, ab hominibus uſurpatur, nullum eſt jam Dei promiſſum, ac proinde excõmunicationes nihil amplius ſunt, quã mera hominũ verba, & minæ, quę momento evaneſcũt, nec ullis aliis, niſi autoribus ipſis nocere poſſunt. Neq; enim Deus peccatorũ, quæ in iis admittuntur, aut perverſarum affectionum, quas ad eas adhibẽt, actor & executor eſt. Tales nimirum erant ſummorum Hieroſolymis pontificum eorumque conſiſtorii contra Apoſtolos & Chriſtianos excommunicationes. Id inquam patres noſtri noverant, atque ex ſacris ſcripturis priſcorumq; doctorum D. Auguſtini maximè libris didicerant, qui præclaras ea de re ſententias edidit, quarum nonnullas DEUS ſua providentia Paparum decretis inſeri voluit, quibus adverſus illos ipſos uteremur. Itaque Paparum excommunicationes meritò pro nihilo ducebant, quòd nullo jure aut potius præter omne jus, ut multis & grauiſſimis

rationibus probari poteſt, fierent. Ac primùm, quòd Papæ eas emitterēt, iſta utriuſque gladii poteſtate, quam ſibi in univerſum orbem datam eſſe volunt, freti: quod noſtri patres minimè credebant. Ita enim falsò fundamento jacto, quicquid in eo ſuperſtruebatur, omnino corruebat. Deinde quòd id omni legitimæ actioni repugnaret. Priuſquam enim aliquis excommunicetur, tum probatam culpam, tum juſtas cauſſas, & eas, quæ excommunicationem commereantur, eſſe oportet. Ut autem de illis planè conſtèt, in rem præſentem veniēdum eſt, ubi delictum admiſſum fuit, auctoreſq; adeò ipſi, ſi fieri poteſt, inſpiciendi, ut nihil præcipiti judicio fiat: cavendumque diligenter, ne ad ultimam hanc (quæ tantam à reliquo grege ſeparationem continet) reſectionem antè veniatur, quàm ſalutaribus & appoſitis admonitionibus tentata fuerit ejus, qui peccavit, ad meliorem mentem reductio. Præter hæc etiam, de illius pertinacia & propoſiti obſtinatione judicādum,

At

At nisi à pastoribus & senioribus, qui in locis ipsis degunt, fieri hoc non potest, nisi etiã res illic, ubi admissa fuit, disceptetur, ut vetus Ecclesiæ disciplina præscribit. hoc pręterea requiritur, ut excommunicationis fines pii sint, & ad nocentis hominis salutem referantur: ut ad extremum hoc remedium non simultate & odio, sed pio sinceroque in sontem affectu veniatur, totiusque Ecclesiæ utilitati consulatur. Si hæc in excommunicatione desiderentur, Dei sanè cõstitutio pervertitur. Nec est quòd putemus Deũ id ratum unquam habiturum. Quinetiam si id per alios fiat quàm per eos, quos Deus ei muneri præfecerit, nullo auctore fit, nullo etiam fructu. Atque hic verus est summatim excommunicationis à Deo institutæ usus. Patres verò nostri omnia his omnino contraria in Papis animadvertebant, sine munere, sine ulla caussæ cognitione, nulla legitima actione observata, sine justa caussa, stomachosos & animo affectos homines non ad servandam sed

perdendum potius, & diris suis fulminationibus, si modò id potuissent, opprimendum. Proinde sine ulla dubitatione infimos etiam quosque homines excommunicationis nexu solutos, ac nulli pœnæ obnoxios judicabant, eorumq; provocationes ex Paparũ tyrannide profectas recipiebant: Sed imprimis, si fortè Papæ in reges sua fulmina contorquerẽt, gravissimè hoc ferebant: Non quòd nescirent, reges etiam ipsos disciplinæ censurisque Ecclesiasticis, itemq; pastorum suorum reprehensionibus, & correctionibus; atque hujus etiam excommunicationis pœnæ, siquid ea dignum admisissent, obnoxios esse debere, ut hac via se ad Deum, ad sanitatem, melioremque frugem cõverterent. Verùm in illis Paparum contra reges nostros excommunicationibus, gravissimæ aliæ præter eas, quæ supra jam commemoratæ sunt, caussæ erant, ob quas non illi solùm meritissimo damnarẽtur, sed universi etiam regum subditi justo dolore accensi uno animo conspirarent ad suscipiendam eorũ, qui tam indignis

modis à ſuperbis illis accipiebãtur, defenſionem. Cõſiderabant enim patres noſtri, reges eſſe Unctos Domini, in quib⁹ illius Majeſtas nobis, quodãmodò ante oculos ponitur: quod nobis argumento eſſe debet ad eos ſumma obſervãtia proſequendos, & nunquã, niſi eorũ amplitudinis ratione diligenter habita, nominandos. Sciebant, ut ſacrâ ſcripturâ cõtinetur, à Deo nominatim fuiſſe hoc vetitũ, ne quis ſui populi principi malediceret: Et ab Apoſt. eos cõdẽnari, qui de principibus aliter quàm honorificè loquerẽtur: dum iis, qui in principes & reges cõtumelioſi eſſent, ipſorũ etiam Angelorũ exemplum oponũt, his verbis: Non horrent cõvitiis dignitates inceſſere: cùm ipſi Angeli qui ſunt robore ac poteſtate majores, nõ ferant adverſus eas apud Dominũ, maledicum judicium. Id autem ab Apoſtolis dicebatur de illius ætatis principibus, licet Ethnicis, iiſque ut plurimùm ſceleratiſs. Majores igitur noſtri, literas cõtumeliis in principes ſuos refertas Româ ad ſe perferri, facinus planè indignum, & ſibi etiam nullo modo

Exod. 22.
2 Pet. 2.
Iudæ 1.

tolerandum putabant. adde quòd facilè ex istis bullis animo cernerēt, quò Papæ sua consilia & cogitationes referrent, nempe ad Principum suorum perniciem, cum de eorum salute nullo modo laborarent: quippe illorum plerique omnes profligatissimi & perditissimi, omnisque pietatis expertes, ut Platina & alij historici eorum facta & mores suis scriptis nobis depingunt. Sed aut flagrantissimus principum nostrorum ulciscendorum & opprimendorum ardor erat, si quid pro regni dignitate & cōmodis, quod Papis minimè cordi esset, effecissent: aut artificia hæc erant, & insidiosa cōmenta, per quæ & reges & regum consiliarii metu perterriti ne hiscere quidem auderent, miserum popellum & Clerum præcipuè immensis Paparum exactionibus objicerent, & ipsos, ut alibi, sic in hoc regno tyrannidem suam stabilire sinerent: (Academia Parisiensis & Antistites de iis ita loquuntur) Aut deniq;, hoc inter eos & hujus regni hostes ex mutuo fœdere convenerat,

fierat, ut dum hi regnum infestis armis invaderent, illi vicissim hunc ludum luderẽt, & (quomodo Jupiter quidam in tabula depictus) ab excelsa sua sede fulmina sua ejacularentur, quorũ strepitu & reges ipsos & eorum populos percellerent, eorum uni pro jure summo imperantes; ut de ea possessione, quam in Anglum justè acquisierat, illi concederet: Alteri, ut Italica, quam jure possidebat, ditione excederet: alii, ut regnum suum spoliari & diripi sineret, & alia ejusmodi. Ea neminẽ hominem fugiebant: omnibusq; hoc cõstabat, Papis nihil curę esse de sequendis rectis excommunicationum finibus, & hoc maximè uno, Ecclesiæ utilitate & ædificatione: quibus contrà scopus hic unus esset propositus, suas ad hunc præcipuè finem excommunicationes de arce sua emittere, ut & in Ecclesiis & imperiis ipsis misertimè omnia permiscerẽt & everterent. quippe quæ his nominatim verbis conceptę essent, ut populos fidelitatis, quam principibus debebant, juramẽto libe-

rarent, imperarentq; iis, ut arma in eos caperent, contrà quàm Dei mandatis præcipitur, tótiesq; repetitur, obediẽdum regibus esse licet impiis, quales Christi & Apostolorũ ævo tum Imperatores tum alii etiã magistratus erant. Hæc omnia majores nostri non sine horrore intelligebãt: ideoq; justo dolore permoti, quòd Deum illiusq; cõstitutiones pedibus adeò proteri, regum suorum dignitatem ita exauctorari & convelli, regnum ipsum vastitati hostiũq; libidini exponi viderent, Bullas arreptas dilacerabant, & eos qui eas in regnum auderent inferre, in crimen judiciumq; vocabant: certò scientes ejusmodi fulmina nõ è cœlo, sed ex imis inferis emitti. Cuncti eò conveniebant, ut gladium è furiosorum illorum manibus eriperent. Reges ipsi palam testificabantur minimè se unquam passuros, ut sui hostium servituti objicerentur. Principes, nobilitas, universus populus ultrò ad id suas opes, & vitam adeò ipsam offerebant. Supremus senatus vim legum & judiciorum polli-

pollicebatur: Clerus tam superbũ primatûs dominatum abnuebat, illiq; palam renuntiabat: universi deniq; regi obsequium & fidem perpetuã pia conspiratione promittebant. Qui nostras historias percurrũt, nec satis accuratè harũ justarum offensionum dolorũq; caussas ponderant, accusant nostrum illũ Augustum, quòd nimia in sacram sedem irreverentia fuerit: accusant Philippum alterum, quòd stilo paulò acerbiori ad Bonifacium scripserit: accusant nostros senatus, quòd sanctorum istorum patrum ministros & legatos carnificibus cum summo dedecore & probro tradiderint: accusant nostram Nobilitatem, quæ bullarum istarum invidiâ Alpes superarit, Papamque adeò ipsum armis perquisitum, & in carcerem pertractum, ad furiosum mortis genus adegerit. Sunt ergo nonnulli, quos id offendit. atque Paparum assentatores, quum de his scribunt, has eorum actiones verbis lenire conantur. At contrà hæc summa est Gallici nominis gloria:

Ubi nimirum ſtudium, virtus, libertatis amor, Gallorũq; fides multò quàm ullo alio in facinore clariùs extitit & eminuit: quod ſit poſteris (qui à majorum virtute degenerare minimè omnium volunt) exemplo, ut idem quoq; in eadem cauſſa pari animo & fide ſuſcipiãt, caveantq; furioſorum iſtorum bullas ita reformident, ut ab ea, quàm ſuis regibus, ſibi ipſis, patriæque debent, fide & officio vel minimùm avocẽtur. Religionis nomen & prætextus ut nunc, ſic & olim Papis nõ deerat. Principum noſtrorum accuſationis caput hoc erat & fundamentum, quòd illi eſſent hæretici, ſchiſmatici, atq; Eccleſię hoſtes. Id nominatim ab hiſtoricis cõmemoratur. Nec illi alio ſtilo aliaq; ſcribendi forma, atq; ea, quam nunc videmus, utebantur. At patres noſtri non ita rudes erant, rerúmq; imperiti, ut leviſſima quaq; de cauſſa ſe ad defectionem & perfidiam induci paterẽtur. Ad hæc adverſus omnes Paparũ accuſationes provocatio ad concilium præſtò erat, uſitatum ac potentiſſimum ad eorum

furo-

furores, dum cõcilium haberetur, coercendos remedium. Et hæc quidem de excommunicationibus.

Quod autem ad istas Interdictiones attinet, de iis nihilo certè magis laborabant. Paparum adversus Ecclesias & Imperia, interdictiones eò spectant, ut templorum fores occludantur, ideóq; nulli Christianorum conventus agantur, nullæ sacræ cõciones, nullæ etiam preces publicè habeantur, nulla sacramenta administrẽtur, ac ne Baptismus quidem infantibus. Quid plura? ut ne mortui in cœmeteriis sepeliantur. En præclaræ illæ interdictiones, quæ patrum nostrorum temporibus indicebantur, ut à nescio quo Martino v, Julio II & aliis ejusdem notæ pontificibus. Atq; haud satis scio, an hoc unquã planè creditura fuisset posteritas, nisi noster hic Papa, ingenii, cõsuetudinisq; & instituti aliorum successor, idẽ prorsus nobis minitaretur. Patres verò nostri, qua erant prudentia, animiq; magnitudine, illa omnia pro nihilo habuerunt, nõ quòd pietate religioneq;

deficerentur: sed illud probè tenebant, totam Paparum simul & inferorum omnium potestatẽ non posse sibi vero harum rerum omnium usu interdicere. hæ siquidem interdictiones omnes, excõmunicationum ab illis latarũ, quæ divino & humano iure nullę erant, naturã & vim sequebantur; idq; totũ vnico summæ ubiq; terrarũ in rebus divinis & humanis potestatis nomine, quasi fundamento nitebatur, quòd patres nostri planè falsum esse sciebãt: ac proinde, quicquid inde cõsequeretur & exædificaretur, falsum quoque & irritũ credebant. Iidem patres illud quoq; intelligebãt, quicquid fit in Ecclesia, ex uno Deo, qui id præscripsit, non autẽ ex ullius mortalis hominis, qui pro animi libidine dispẽsare omnia vellet, auctoritate pendêre. Illud quidẽ constat, si quis excõmunicatus fuerit, illũ ad sacramẽtorum communionẽ admittendum non esse. verùm hoc planè cõstare debet, an ejusmodi excõmunicatio legitimè adhibita fuerit, nécne. Deinde pastorũ est,

qui

qui ei muneri obeundo præſunt, id agere. Interim illa ſacramentorũ interdictio, illis quoq; ſacrarũ concionum, quæ in tẽplis celebrari debẽt, auditione nõ interdicit. Nã contrà, ut iis ſæpe & ſtudioſè interſint, omni ratione curandũ eſt, ut divini verbi virtute moti resipiſcant. Quin D. Paulus hoc nominatim pręcipit, nõ eſſe eos pro inimicis habendos & duriùs tractandos, ſed tanquã fratres admonẽdos, & ad officium lenitate & humanitate adducendos. *2 Theſſ. 3.* Præterea ſicui rebus ſacris & piorũ hominũ cœtu ob aliquod à ſe admiſſum ſcelus interdictum ſit, rationi profectò juriq; conſentaneũ eſt, ut in eo plectatur: ſed rationi & æquitati repugnat, illius uxorẽ & liberos, niſi in eadẽ culpa fuerint, in eadẽ excõmunicationis pœna eſſe. Immanior quidẽ certè hæc eſſet crudelitas, & in liberos p̃cipuè, qui in Ecclęſia geniti & nati fuiſsẽt. At totã civitatẽ, univerſum etiam Imperiũ eadẽ pœna cũ ſceleris auctore p̃miſtè implicari, immanitas p̃fectò & barbaries atrocisſima fuerit, & cujus exemplum

nusquam, nisi Romæ, extare puto. Fingamus enim animo & cogitatione totum Ecclesiarū corpus peccasse, Deumq; offendisse; quid tunc faciendū? Intercludendus ne omnibus ad templa aditus esset? Immo verò aperienda tunc maximè forent, cogendusq; etiā ad sacras cōciones frequentandas populus, ut Dei verbo audito, officii sui admoneretur, & vitam antè actam meliori vivendi ratione commutaret; cultuiq; divino & precibus studiosiùs quā antea interesset, ut iræ Dei occurreretur. Joel. 2. Nempe Joel & alii Prophetæ, quū populus Deū offenderat, ita se omnino gerebant, præcipientes ut tubæ altius canerent, ad populum in templa convocandum. Templorum autem aditus Christianis nunquam, nisi à Tyrannis & acerrimis Ecclesiæ hostibus, prohibitus fuit. Imperatores Romani Pagani, exempli caussa, id postremis Ecclesiæ persequutionibus fecerunt, ex quo primùm Christiani publica loca habere cœperant, cōcionis habendæ ergo. Julianus Apostata idem postea

ſtea fecit, & ab eo, Arriani Imperatores aliquot. Sed hic infidelium furor erat. Chriſtiani verò nihilo minùs cõſuetos cœtus celebrabant, Deo preces publicè fundebãt, ſacramentorũ communioni intererant (idq; in ipſis etiam ſylvis & ſpeluncis, ſi alibi non liceret) ſine ullo minarum, quæ à furioſis illis jactabantur, metu. Poſtea verò Theodoſius & pii alii Imperatores Ethnicorum templa claudi quidem juſſerunt, ſed ob idôla quæ in iis erant, & quia quicquid illic gerebatur, impietatis & ſuperſtitionis plenum eſſet. Nulla poſſunt alia templorum clauſorum exempla proferri. Quare, quũ Papa imperabit, ut ædes ſacræ in hoc regno claudantur, aut eodem furore, quo primi illi Tyranni Eccleſiæ hoſtes, corripiatur, aut certè impietatis idololatriæ, quæ illic aguntur, damnet neceſſe eſt. Patres noſtri ea omnia conſiderabant, & Chriſtianorum priſcorũ more iſtas omnes Interdictiones ridebant. Hoc verò illorum animos juſta indignatione vehementer exulcerabat (Id quod

etiam piorum virorum pectore acriori vulnere transfodiet) quòd Papæ pio populi affectu & religione sceleratè abuterentur, ut eum ad flagitia confidentius suscipienda impellerent. Videbant, quàm cara Gallico populo essent Religio, templorum ingressus, sacrarum rerum usus: Itaque sancti illi viri comminationes suas illi intentabant, & ea ipsi erepturum se minabantur, ut facilius ad principibus suis renuntiandum, & ab iis deficiendum inducerent. Hi profectò abusus sunt, & profanationes planè intolerabiles. Si quis vim in aliquem adhibet, & gladio districto jugulum illius petit, capitis periculum minitans, ut flagitii alicujus aut admittendi assensionem & societatem, aut jam admissi dissimulationem silentiumque extorqueat: id sexcentis tormentis & crucibus dignū iudicabitur. At pij isti totius scilicet Ecclesiæ præfecti & moderatores, ut sacrū & devotum Deo populū contra Regē suum arment, atq; ex illius animis & manibus iustissimam publici

status

ſtatus defenſionem eripiant, duos illos fulgentes gladios, quibus ſe inſtructos dicũt, illius capiti inferunt: &, niſi impia cõjuratione ac perfidia tum regem ſuũ regno ſpoliaverint, tum ſeipſos externorũ ſervituti dediderint, tunc vitã ſe illi adempturos interminantur. At quam tandẽ vitam? Non corporis quidẽ, ſed animorũ vitam, ſpirituale pabulũ, ſalutem æternã, dum & Chriſtianis cõcionibus, & publicis precib⁹, & ſacramentorũ uſu nefariè iis impiéq; interdicunt. Id verò præcipuè pravas Paparũ mentes manifeſtiùs aperiebat, patrumque noſtrorum animis & pæne oculis ipſis ſubjiciebat, quonam genio afflati, quo etiã ingenio præditi eſſent: ut ea re perſpecta & planè comperta, patres citra ullã dubitationẽ & religionẽ, conſcientiæve & dignitatis ſuæ labem, ad tollenda eorum decreta conſpirarent: faciléque judicabant quod olim à Chriſto ſcribis & Phariſæis ut probrum objectabatur, id ipſum meritiſſimò & convenientiſſimè Papis noſtris exprobrari poſſe, eos ſcilicet

putare se regni cœlorũ claves, omnẽq; earum pro animi arbitrio dispensandarum potestatem adeptos esse, cùm interim non solùm nullam eò ingrediendi voluntatem haberent, sed etiam illius ingressu populum excluderent. O detestabilem impietatem! O facinus exsecrandum! Populum, templorum in quibus Dei præcepta discat, aditu prohiberi, nisi priùs Papæ, à quo ad defectionem sollicitatur, mandatis pareat! Populum nõ decere Deo supplicare, numenq; illius & fidem implorare, nisi priùs gratiam à Papa ineat, illiq; patriæ suæ libertatem perfidè vendat! Populum sacramentorum usu privari, nisi priùs Hispaniæ insignia & arma sumat! Populum nõ posse amplius Deum colere, nisi priùs Papam, ipsiusque bullas colat! Quantum autem ad mortuorum sepulturam attinet, tam immanis est ejus rei atrocitas, ut de ea plurib⁹ agere nihil sit opus. Nostri igitur piiq; illi patres, non sine acerbissimo animi sensu & dolore hæc secum reputabant. Ecclesiæ doctores, & ejus

ſæculi Juriſconſulti ſuis ſcriptis lacrymas & ſuſpiria in poſteros derivabant, ut hodie apparet. omniſq; Gallica Eccleſia hoc certò ſibi pollicebatur, regni & libertatem & dignitatem, ſimulque rerum omnium ſanctarum (quę quidē omnia Papæ indigniſſimè diſtrahere conabantut) uſum bona fide à ſe retineri. Atq; adverſus Paparum excōmunicationes & Interdictiones tam præclarum & conſtans majorum noſtrorū propoſitum fuit, ut Papæ aliquādo cedere coacti ſint, promiſerintq; ſe non ampliùs nec contra regem, nec contra regnum iis uſuros. Ea de re Martini 3. & 4: tum Gregorii 8, 9, 10, 11 & aliorum quamplurimorū conſcriptæ Bullæ in Tabulario regio adhuc extant. Id quoque jus ad Franciæ Patricios, atq; adeò ad minimos uſq; regis miniſtros pertinuit, cujuſdam capitularis, ut vocatur, à Carolo magno, ejuſq; filio ſanciti vi & virtute, cujus hoc eſt initium, *Si quos culpatorum, &c.* Quod ſi Papæ ſeveritatem cenſoriam in nobilem quendam virum, aut Galliæ civitatem adhibuiſ-

ſent, cogebantur eiuſmodi ſentẽtiam revocare, & eos quibus cenſoria illa nota inuſta fuiſſet, in priſtinũ ſtatum reſtituere. Quinetiam Maiores noſtri impetrarunt; ut eiuſdem libertatis beneficio fruerentur reliquę civitates & principatus, qui huius regni beneficiarij & clientes eſſent: quemadmodum anno 1448 Bullæ contra Gandavenſes & Brugenſes decretæ oppoſitũ fuit, quæ ob id abrogata & antiquata eſt. Idq; adeò ad noſtram uſq; ætatem valuit, quũ Senatus certior factus anno 1580 Gregorij 13 Bullã clandeſtino introitu in hoc regnum irrepſiſſe, cõmuni decreto 4 Octobr. in eam rem facto, cavit ne ea promulgaretur: hac etiã ſanctione addita, vt eorũ, qui eam recepiſſent, ſacerdotiis manus regia injiceretur: decretumque eſt, ut illud Senatuſconſultum typis mandaretur. Majores igitur noſtri, ut ex his cõſtat, quandiu ſentẽtiæ ſuæ perſeverantiam retinuerunt, tandiu & regni dignitatem libertatemque retinuerunt.

Papæ in ſuis Bullis proponebant, ſi

Reges noſtri ſibi non obtēperarent, eorū imperia pro ſuo arbitratu, ad aliū tranſlaturos, eorumq; populis minabātur ſe alios principes ipſis præfecturos: ſummā illam ubiq; gētium imperandi in tēporalibus & ſpiritualibus rebus poteſtatē arrogātiſſimè, ut jam antea diximus, venditātes nobis, & oſtētantes, ac diram funeſtamq; imprecationem in id imperium immiſſuros ſe minitātes, niſi ad ſuum nutum & arbitriū regeretur. Sed his rebus omnibus Patres noſtri ob ea quæ diximus nihil prorſum terrebantur. Sapientius nimirū inſtituti, & uſu rerū peritiores facti erant, quā ut nugis iſtis vel tantillū moverentur, qui ſatis ſcirēt Deum auctoritatē illam ſibi vni reſervaſſe, illiuſque unius eſſe imperiorū ſtatum mutare, & reges in iis pro jure ſuo ſummo conſtituere; iiſq; ut & reliquis ab eo conſtitutis magiſtratibus parendum eſſe: alioqui Dei mandato & auctoritati repugnari, nec impunè id quidem aut inculpatè, quęcunq; tandē cauſſa cōtrà obtendi poſſit. Diabolus idem

Matth. 4. agebat in sua illa contra Christum tentatione, mundi regna illi ostendens, atque se traditurum etiam pollicens, si honorem sibi cultumq; tribuere vellet. Perditus ille dicebat omnia se regna in manu sua habere, de quibus pro animi libidine constituere posset. Qui verò hanc tantam in mundi regna potestatem, quæ uni Deo debetur, sibi assumunt, ii certè Dei sunt hostes, fallacesq; spiritus. Majores nostros, prudētesq; probosq; viros minimè latebat, Christum, ut hęreditatem inter fratres divideret, rogatum id recusasse, quanquā ea hæreditas minimi fortasse pretii esset. Inde concludebant, Christum nunquam hujus facti rationem probaturum, si Papa, pro ea, quam sibi arrogat, potestate sceptra & imperia partiretur, venderet, transferret. Enimvero ex sacris libris cognitum hoc habebāt reges, ut Davidem, Salomonē, & alios à Prophetis reprehensos fuisse, severiusq; & minaciter admonitos, nisi morem Dei mandatis gererēt, summum esse periculū, ne justa Dei offensione suum

ſuum ſibi regnum eriperetur. At pii illi viri eam calamitatem Dei nomine minabantur, nec eorum quiſquam eò audaciæ unquam venit, ut regna per ſe à propriis Dominis alienata interverterit & ad alios tranſtulerit. D. Ambroſius Theodoſio ſacris quidem interdixit, ſed non Imperio, atq; iſta cõminatione in eum nunquam uſus eſt, nec aliter eum cõpellavit, niſi cum ea animi ſubmiſſione & obſervantia, quæ civem clientemq; decet. Patres noſtri in eo quidẽ probè ſe inſtitutos oſtendebant: & præter Dei mandatũ, quò præcipitur colendos eſſe reges, iiſque obtemperandum, ingenio etiam ad principes ſuos imprimis amandos propenſo ſemper fuerunt. Unde præ cæteris omnibus nationibus, celebrati fuerunt. Itaque Papis, quos videbant tam infirmis fundamentis niti, fidem non habebant, ſed eorum Bullas deteſtabantur, & juſto dolore accenſi univerſum ſuum ſtudium operámq; regibus ſuis pollicebantur & deferebant, à quibus mandata ad retinendam Papa-

rum insolentiam reciperent: satis patrũ & sua ipsorũ memoria experti, neminem unquam illorũ fulminibus sauciatum fuisse. Quinetiam quum reges tot tantisq; indignitatibus à Papis se affici, tot onerari cõtumeliis, regnumq; per illorũ artes hostibus prædæ objici viderẽt, tunc nec ullũ religionis & Ecclesiæ falsò usurpatũ nomẽ moram afferebat, nec ulla Paparum sanctitas obstabat, quo minus reges suorũ tum sentẽtiis freti, tũ studiis moti, armis se tueri, & superbos istos, hostilẽ in modum tractare decernerent: quippe qui nullam belli gerendi caussam justiorẽ dari posse arbitrarentur. Neq; id tamen sine maximo dolore sic statuebant, ob eam, qua sedem illam semper coluerant, observantiam, & eam etiam, quæ inde consequi posset, offensionem & invidiam, cùm aliqua nec minima Ecclesiæ pars cum eo dimicaret, qui præcipuam illius administrationẽ ac moderationẽ sibi sumeret. Verùm publica salus, suprema lex esto. Aut sui defensio justè strenuéq; suscipienda erat,

aut

aut rex perfidè deserendus & prodendus, colluq; servitutis jugo turpiter offerendum. Quòd si ut sui regis sarta tectaq; cõservetur auctoritas, ut status & patria tota defendatur, ut libertas, qua nihil est dulcius & carius, retineatur, bellũ à nobis suscipitur: idq; adversus eos maximè, quorũ amicitiam expetim⁹, ac nobis cõciliare imprimis studemus, & qui sub pietatis specie ambitionem, avaritiã, & arrogantiã (à quibus ad status eversionẽ machinandam impelluntur) prę se apertè ferũt: cui jam dubiũ esse potest, quin cum eorũ, qui necessariã sui defensionẽ suscipiunt, caussa, unà cum justitia, tũ Dei assensio tũ optima cõscientia conjungantur? Nunquid sanctitas, pastoris officium, Deiq; nomen, iis qui res pturbare & imperia bellis & cõfusione pmiscere vellẽt, occasioni ad id & caussæ esse deberẽt? Abiathar summus sacerdos muneris sui oblit⁹, ad Adoniæ factionẽ contra Salomonẽ transiit: putãs se, pro ea qua p̃dit⁹ erat auctoritate, jus imperii ad quęcunque vellet trãsferre posse, neglecto Dei,

1 *Reg.* 1. qui aliter ea de re constituisset, mandato. At in sacerdotii dignitate tãtum momenti non fuit ac præsidii, ut non is morte damnâretur, cẽsereturq; dignus cum quo tanquam cum hoste agere-tur. Omnis anima potestatibus supereminentibus subjecta esto, ait D. Paulus. *Rom.* 3. Nec Apostolus nec Episcopus, nec ulla alia Ecclesiastica persona excipitur, ut D. Chrysostomus in eum locum scribit, ac proinde ne Papa quidẽ ipse. Qui est omnium supremus, gladium sibi à Deo cõmissum gestat, ut eos qui se præter modum contra suam auctoritatem efferre audeant, æquè omnes reprimat. Patres nostri id sciebant, credendumq; est eos, nisi perquàm considerate, ejusmodi bellum non suscepisse. Et certè in illo Turonensi concilio palam statutum fuit, bellum salva conscientia Papæ inferri posse. Ac illud ipsum decretũ usurpatum jam aliquãdo fuerat, ideóq; normæ instar esse debebat, ad quam hoc regnum sua consilia & actiones in eadem re dirigeret.

Non ignorabant autem reges, item-

que

que alii, qui in celeberrimos illos cœtus accersebantur, quæ sit Episcoporũ habenda ratio, & quo sint honore & obsevãtia digni. Nam si Romani Episcopi in officio suo permãsissent, nunquam nisi perhonorificè appellati fuissent. Quinam verò majores honores in Rom. Episcopos effuderunt, aut eorum auctoritatẽ magis amplificarunt, quàm nostri Caroli, Ludovici, & nostri alii principes? Sed quum muneris sui limites prætergressi, pro pastoribus lupi fiunt, & in media regna irrunt, ut ea funditus evertant, nullam officii partẽ attingentes, sed cõtrà præter officium & decorum facientes omnia: tum verò demum nullus est honori & observantiæ relictus locus: non enim laus personam sequitur, sed munus, si quis in eo fungendo præclarè se gesserit. Si munus desinit, honor & meritò desinit. Nostri igitur patres, qui Papas erga se non pastores, sed perditores, non mandatorũ Dei præcones: sed è contrario bellorum civilium tubas, & rebellionis adversus principem concitatores: nec

jam patres & ſervatores, ſed hoſtes vexatoreſque infeſtiſſimos, perniciem ſibi & exitium machinantes experirentur, rectiſſimè profectò & rationi convenientiſſimè facturos ſe putarũt, ſi erga eos ita ſe omnino gererẽt. Pariſienſis Academia ſentiebat, quod D. Paulus monet, diſceſſionem ob omni fratre qui ſe inordinatè gerit, faciendam, de Papis intelligendum eſſe, quum rerum ſuperbo dominatu potiri ubique volunt, omnes miſerè divexant, & furiosè permiſcent omnia.

Cæterum hæc patrum noſtrorũ adverſus Papas contentio fieri non poterat, quin fieret quoq; diſcidium. Itaq; Paparum adulatores iræ pleni, cupidiſſimè inculcabant nihil hoc aliud eſſe, quàm ſe à Catholica Eccleſia ſegregare. Uti etiam Papæ videri volebant eos ſuis excommunicationibus ab Eccleſia Catholica abſtraxiſſe. Verùm patres noſtri de iis admodum ſecuri erant: immò verò inſtabant atque urgebant ſummo cum ſtudio, ut ſibi à Paparum qui ſe in ſuo munere obeundo ita tyrannicè

rannicè gererent, consortio quam primùm recedere liceret. Censebatque Turonense concilium, bellum etiam illis inferendum. Non quòd pii illi patres hoc unquam in animo habuerint, cum Ecclesia Catholica divortium facere. Illud enim probè sciebant, quicunq; in Catholica Ecclesia sit, eum esse in domicilio Dei, in filiorum ipsius cœtu, & in recta, quæ ad vitam æternam ducit, via: Contrà verò quisquis in ea non fuerit, extra Christum esse: non domesticum, sed externum esse, nec hæreditatis promissiones habere: quisquis, ut breviter dicã, extra Ecclesiam sit, huic nullam salutis spem relictam esse. Quid ergo? A Papa cõmunione separatum esse, annon ab Ecclesiæ cõmunione separari erat? Hoc sanè quidẽ pro ea, quæ majorũ nostrorum pietati & integritati debetur, observãtia, nobis pernegandum, cùm ipsi se à Papis ultrò segregarint. Alioqui eò nũquam venissent. Verùm hoc inde factũ ab ipsis fuit, quòd aliter ab Ecclesia instituti essent, quàm põtificiæ dignitatis

ſtudioſi ac fautores nobis inculcant. Etenim, ſi eos audiamus, non eſt hoc in Eccleſia eſſe, niſi Papam errare non poſſe credamus. Patres autem noſtri, ut ex ſuperioribus cõſtitit, eorum ſententiæ minimè aſſentiebãtur. Non eſt hoc in Eccleſia eſſe (ſi modò fides illis habeatur) ſiquis pro certo non habeat Papam ſummum ubiq; moderatorẽ & præfectum eſſe, atq; utrumq; gladium habere: At patres noſtri hoc illi nunquam cõceſſerunt. Non eſt hoc in Eccleſia eſſe, ut id etiam nobis objiciunt, ſiquis ingenio ſit ita comparatus, ut omnibus Papæ mandatis, qualiacunq; tandẽ illa ſint, parêre nolit. Patres verò noſtri ad hunc ſibi modum imperari paſſi non ſunt, ſed judicio prudentiaq; adhibita, quicquid ſacris ſcripturis minimè conſentaneum videbatur, etſi à Papa manaret, id planè rejiciebant. Iidem appellant eos hæreticos & excõmunicatos, qui ea nolunt in ſuos etiam reges admittere, quæ ſuis Bullis imperant. Patres autẽ noſtri id prorſum negabant, atq; Paparum excõmunicatio-
nes

nes cùm deridebant, tũ minutatim dissecabant: quinetiã Papas, qui potestatẽ in hoc regnum sibi vendicarẽt, fatuos, insanos, atq; adeò hæreticos appellare nõ dubitabant. Atq; hæc ita omnino, ut dictum est, se habére, senatuscõsultis, decretis, variis quoque scriptis & actionib⁹ suis nobis cõfirmarunt. Quòd si aliter, quàm faciebant, credidissent, in eo conscientiæ repugnassent: quod de tot claris piisque viris, qui nos ætate antecesserũt, vel cogitare est nefas: sanè, si in Ecclesia esse is non est habendus, qui in Paparum obsequio nõ manet, neque illi totus adhærescit. Si verò nulla conscientiæ labe aliter faciebant quàm crederent, tunc aut errore, aut ignoratione peccaretur necesse erat. At extra omnẽ controversiam est, nostros illos patres iis, qui Paparũ decretis omnino addicti & cõsecrati sunt, prudẽtia, eruditione & fide longè præstitisse. Quomodo igitur, dicet aliquis, se in Catholica Ecclesia esse credebãt, interim dum à Papis dissiderẽt, eosq; adeò armis peterent? Nempe ex

sacris scripturis & piorum Doctorum libris persuasum benè penitus atq; cõfirmatũ habebant, Dei Ecclesiam nec ex Papa, nec ex ullo alio mortali pẽdêre. Nam si in Papa esset illius caput & fundamẽtum, malè equidẽ ipsi cõsultum fuisset, & adhuc esset, si quis miserum hominum etiã perfectissimorum statũ consideraverit. Præsertim quum tot Papæ à multis extiterint seculis, variis infandisq; sceleribus (ut ab ipsorũ historicis describũtur) cooperti & corrupti, nullis etiam bonorum pastorum notis insignes; quippe maxima ex parte Simoniaci, & viis atq; artib⁹, quæ cũ legitimæ vocationis regulis (quales in propriis ipsorum canonibus scriptæ reperiuntur) è diametro pugnant, ad Papatũ ingressi: alii manifestò hæretici, & à fide aberrãtes, atq; alieni, quos ideo Academiæ nostrę caussâ diligenter disceptata gravi infamia multatos dãnarunt. In iis verò, quas ꝓpè continuas adversus Germanos Imperatores habuerunt, cõtentionibus, necnon in suis ipsorũ, quas inter se quum de sedis

prima-

primatu dimicarēt, exercuerunt controversiis & dissensionibus, quænā recta illorū conscientia, quis pacis & cōcordię amor, quę etiā integritas & sinceritas exstitit? Patres nostri qui horū omnium testes erāt, omnemq; Paparum vitā penitus cognitam habebant, non potuissent unquam in animū hoc suum inducere ac planè credere, Ecclesiam ex eorum auctoritate pēdêre: ac, si in Ecclesia esse velimus, Papis necessariò adhærescendū esse. Quid ergo? Christiani illi erant, profitentes se Prophetarū & Apostolorū doctrinam credere, Christū ut servatorē suum agnoscere, Deū colere, & in ea, quę fuisset in sāctis Patriarchis, Prophetis & Apostolis, & in omnibus Dei electis, qui in universo mūdo vocati fuissent & essent, fide manere. Ex his certò sibi persuadebant, etiāsi Papa destituti essent, se tamē in Catholica ecclesia esse: ac dū Christū haberēt (in cujus tutela & ductu longe tutiori, q̃ in illo Paparū conquiescerēt) Ecclesiæ spōsum verūq; p̃fectū & caput, ac pastorem pontificēq;

ſummum, ſe habere. Nec firmiora & arctiora concordiæ, qua Eccleſiæ Catholicæ coniuncti eſſent, vincula requirebant, quàm eiuſdem corporis in Chriſto membra eſſe, eodem cum fidelibus omnibus ſpiritu regi, eãdem fidem, eundem etiam Baptiſmum habere. Patres noſtri à Papis diſtracti, atque adeò ad bellum iis inferendum coacti, hiſce cõſolationibus & perſuaſionibus aduerſus eos, qui divortium à ſe cum Eccleſia factum ſibi exprobrarent, animos ſuos confirmabant: atq; totius veteris Eccleſiæ, quæ Papis ſubjecta nunquam fuerat, ſtatum, uti eas etiam Eccleſias quæ de Primatu cum Papis contenderãt, ſibi proponebant, quas tamen Catholicę Eccleſię membra eſſe negare non poterant, etiamſi in eo graves Papis adverſariæ eſſent, ut & Africanæ Eccleſiæ D. Auguſtini tempore fuerunt. Paparum fautoribus, à quibus probrosè excommunicati appellabantur, objiciebant ſummos in Iſraelitica Eccleſia pontifices nec ſemel nec iam primum à recta via

defle-

deflexiſſe, & tyrannicum dominatum occupaſſe, dum excõmunicabant, atque anathemata, execrabileſque eos pronuntiabant, qui ſecum non facerent. At enim illi, quos diris ita devovebant, Apoſtoli erant, veríq; fideles & Chriſtiani, qui vera Eccleſia Catholica erant, non autem ambitioſi iſti Chriſti hoſtes, qui primum ſibi in Eccleſia locum tribuebant, in qua tamen nihil loci omnino haberent. Confidebant, quandiu ex vero Eccleſiæ capite, & noſtræ omnium ſalutis auctore pendérent, non poſſe unquam à Deo & Eccleſia, quantumvis & Papæ & inferi omni ope retinerentur, divelli: omneſque Paparũ omnium Imprecationes gloriæ ſibi & ſaluti fore. Ex his igitur apparet patres bona fide à Papis ſe abstraxiſſe, regiis edictis, ſupremæ curiæ decretis & conciliis, & eò quidem uſque, ut bellis etiam eos invadere nihil dubitarent.

Ego verò imprimis optavi ut in majorum noſtrorum hiſtoriis hæc & alia hujuſmodi attentè conſiderarentur,

ut ea in his, quæ Papæ per ſuas Bullas nobis faceſſunt, negotiis, in uſum noſtrũ referremus. Papa Sfondrat⁹ quod his cõtrà objiciat, nõ habet. Ille enim ipſe in ſua ad Nobilitatem & populum univerſum monitoria Bulla eximiam regum maiorumq; noſtrorũ pietatem ac religionẽ laudat, quòd piis in Deũ Deiq; Eccleſiam officiis Chriſtianiſſimorum nomen adepti fuerint: additque eos, quo propiùs avorum ſuorum exempla ſequentur, eò propriùs ad veram quoque nobilitatem acceſſuros. Quid autem illi præſtiterint, ſuo nos exemplo docẽt. Primi ex Merovingiorum proſapia reges ad Pepinum uſq; (quantùm ex hiſtoriis colligere licet) non magnam admodum Paparum notitiam unquã habuerunt. Per ea enim tempora non magni adhuc nominis erant. Carlinis Papæ ſubjecti erant, eorum gratiam & ſubſidium emendicantes, in ſuiſque electionibus & gravioribus etiam aliis rebus ab illorum nutu & auctoritate pẽdentes: ut ex Chronicis & aliis eorum

tēporum monumētis facilè ꝓbari potest. Non quòd maxima jam tunc ambitione & summo crescendi desiderio non flagrarent. Sed non audebant ita apertè, ut postea, regibus nostris molestiam exhibere. Unas tantummodo occasiones cupidè captabant: ut ii facere solent, qui clàm, & occultè aliquid moliuntur. Si qua in regum familiis discordia esset ob uxorē quandam repudiatam, quæ magnæ auctoritatis principes cognatione contingeret, eò, tanquam ad rem patrocinio dignam, & ex qua præmii aliquid se relaturos sperarent, avidè se conferebant, sua & obsequia & excommunicationum fulmina oblaturi. Si ad has controversias disceptandas ac componendas adhiberentur arbitri, ea re ad potestatem suam constituendam abutebantur, hinc scilicet jus in dirimendis principum omnium litibus captantes: Ut Nicolaus primus in Lotharii regis caussa. Sed iræ imprimis & contentiones, quæ inter principes erant, luculentæ illis & valde speciosæ

causſę videbantur, quas etiam cupidiſſimè arripiebant, ut inde compendij aliquid facerent, & in aqua, ut dicitur, turbida piſcarentur: ad eos ſe adiungentes, per quos potentiam ſuam amplificarent. Omnibus tamen ſuis artibus & machinis efficere non potuerunt, ut juris aliquid in hoc regno conſequerentur. Magna extitit filiorum Ludovici pij adverſus ſuum ipſorum patrem coniuratio. Ecce Papæ in mediam hanc tēpeſtatem illico ſe conciciunt, nec ad patris, cuius cauſſa iuſtior erat, ſed ad filiorum partem, eamque deteriorē ſe applicāt, ex qua nimirum maiorem quæſtum ſe conſequuturos putabant. Nam Ludovico patri ſemper ſubjecti fuerant, nec quidquā uberius & quæſtuoſius ex eo obtineri poſſe ſperabant. Sed ſuum ſtudium & operam ad liberos deferendo, ſibi certò pollicebantur, ſi ſuperiores eſſent, amplam ſe remunerationem adepturos. Gregorius igitur 4. in Galliam venit, Ludovicum ab Eccleſia abdicaturus, ut quidē plerorumque omniū opinio

opinio hæc erat: ſed continuò comperit Regem ea re nihil moveri, ac regni Epiſcopiſ certum deliberatumq; eſſe, ſibi reſiſtere: Itaque à conſilio ſuo deſtitit, ſimulavitque ſe eo animo veniſſe ut pacem inter patrem & liberos conciliaret. Qui res eo tempore geſtas memoriæ prodiderunt, ajunt Epiſcopos ſumma voluntatum & ſententiarum conſenſione decreviſſe, ſe Papæ quanquam excommunicationes ſuas minanti non obtemperaturos, voluntatique illius nulla in re ceſſuros: eumque adeò, ſi excommunicaturus veniret, excommunicatum rediturum. Ea ipſa ſunt eorum verba: propterea quòd perſpectum penitus ac perſuaſum haberēt, Papæ non majorem quàm ſibi ipſis poteſtatem eſſe. Hoc verò & in ejus temporis annalibus, & in eo qui Aimonii Monachi hiſtoriam perſequitur, & in pervetuſto quodam, quod D. Dionyſii dicitur, Chronico ſcriptum extat. Atque illud primum habetur Paparum adverſus Reges noſtros tentatum præludium.

Deinde ex cõtentionibus inter Ludovici pii ſucceſſores exortis, commodis ſuis conſulere conati ſunt, ſed nihilo plus quàm antea promoverunt. Poſt primos autem Carlinorũ familiæ principes, ut major Papis ab aliis nationibus honos tribuebatur, ſic Reges noſtri pluſculum aliquid, aliorum potius exemplo, quàm ullius juris ratione, iis tribuerunt. At ut ſibi dominarentur, ut regno imperarent, ut de ſe, ſuoque ſtatu pro animi libidine ſtatuerent, pati certè nunquam potuerunt: immo verò protinus omni ratione, & marte etiam aperto, infeſtiſque armis ſeſe illis interdum objecerunt.

TERTIA PARS,

Quæ est rerum à majoribus nostris adversus Papas gestarum, ad eas, quæ hoc tempore occurrunt, accommodatio, ut quid nobis hîc agendum sit, intelligatur.

PRÆCLARE admodum ab oratore olim dictum est, cùm historia sit fidelis temporum testis, lux veritatis, vita memoriæ, nuntia vetustatis, eam quoque nobis eadem opera magistram vitæ esse. Cùm enim quædam incidunt, quæ aliquando antè acciderunt, tunc veterum monumenta exquirimus, ex quibus quid viri doctrina virtuteque præditi in iis egerint, & quid iis inde evenerit, planè cognoscamus: illudque nobis magistri fidelisque consiliarii vice est, à quo docemur, qua fide animique præsentia, sublata omni dubitatione, nos in iis gerere debeamus. Ad ea igitur, historias, quæ supra commemoratæ sunt, & quid in illis observatum sit,

referemus & accõmodabimus. Francorũ hiſtoriæ, in iis quæ ad prima hujus Monarchiæ tempora pertinent, mancæ quodammodo & imperfectæ ſunt: quòd priſci illi Galli benè rem gerere mallent, quàm multa ſcribere. At de poſtremis temporibus, in quæ Paparũ cõtentiones inciderunt, pleniores eæ ſunt, certiores, & pluribus teſtibus inſtructæ. Nec dubitandum eſt, quin hoc Dei providentia ita cõtigerit, qui multò antè provideret, quàm difficile nobis fuiſſet in tã gravi & ancipiti contentione certi quidquam ſtatuere, niſi narratum nobis probatumq; ſcriptorum diligentiâ fuiſſet, quid Patres noſtri à Papis indignè provocati, & ſacris interdicti præſtiterint: propterea quòd de religione hîc etiã agatur, quæ ſcrupulum & dubitationem animis noſtris injicit, unde optima ſæpe conſilia impediri ſolent. Verùm Majores noſtri ejus rei viam, quam ducebant eſſe rectiſſimam, tam multis ac præclaris exemplis tritam paſſim reliquerunt, ut ſi modò velimus, errare minimè poſſimus.

ſimus. Ea verò non ſemel, ſed ſæpenumero acciderunt. Conſilia non unius, aut paucorum hominum ſunt. Solennia ſunt ſenatuſconſulta, & graviſſima ordinum conciliorumque decreta. Quod ad eorum exitus effectáque attinet, ſi paulò attentius conſideremus, quales fuerint Paparum & factioſorum, quos ſuis artibus & opibus ad ſuam cauſſam ſuſcipiendam allexerant, conatus & machinæ: quàm luctuoſæ tragœdiæ in Germanorum Imperio ab iis excitatæ, quæ item aliorum ruinæ & mutationes: fatendum certè ac prædicandum nobis eſt, saluberrima fuiſſe ejuſmodi majorum noſtrorum conſilia, ſine quibus nullum jam regnum teneremus, nulla libertate frueremur. Ea igitur exempla magni apud nos eſſe debent, quippe quæ ſint ejuſmodi, ut nos fallere non poſſint. Ita ut, ſi quæratur quid nobis hodie faciendum videatur, quum Papa excommunicationis fulmen nobis intentat, ſi regi parere ſit animus, non magna hîc deliberatione & conſulta-

tione ſit opus, in eo etiã quod de conſcientiis agitur. exſtat jam hæc, conſtatque planè ſententia. Regni propria ſuper hac re ſunt nobis axiomata: Rex inde intelligit, quam virtutem, quámque animi firmitatem & conſtantiam adhibere debeat: Senatus præſcriptam in iis legem habet, quam ſequatur: Clerus illic cernit, quid veteres regni hujus Epiſcopi & concilia de eo ſtatuerint ac reſponderint: Denique nobilitas, militares viri, ac reliqui omnes docentur, qua fide & alacritate ſuo hîc Principi obſequi debeant.

Quoniam verò nullus eſt exemplorum uſus, niſi res, ad quas probandas & illuſtrandas adhibentur, perſimiles fuerint: ut nullus ſit objectionibus relictus locus, docere mihi propoſitũ eſt, nos in eadem omnino cauſſa verſari in qua olim patres noſtri verſabantur. Si quid in ea re diſcriminis ineſſe videtur, id ſanè quidem aut in Papæ propoſito & conſilio, aut in ipſius, & eorum, qui hunc tãtum motũ mutationemq; moliuntur, aut in regis ipſius perſona

insit necesse est. In Papæ autem scopo nullum omnino discrimen existit. Papa quidem Sfondratus in suis Monitoriis Bullis, speciosis prætextibus nempe verbis sanctimoniæ plenis, Dei nomine, Ecclesiæ cura, non caret: sed ea verba præpostero inversoque sensu accipienda sunt, & eadem omnino significatione, qua cætera quę usurpare, nobisque identidem obtrudere solet, quũ se servorũ servum nominat, dum in thronũ longè omniũ excelsissimum ascendit, se omnium summum profitetur & gerit, ac regibus, principibus, Imperatoribus, imperiisq; omnib⁹ pręfici dominariq; conatur, quum de sua submissione, & sua in nos benevolẽtia loquitur, dum tota mente in hanc curã incumbit, ut nos in miseram servitutem redigat, pedibusq; suis cõculcet & proterat: quũ & is ipse & reliqui se Bonifacios, Clementes, Innocẽtios, Gregorios appellitant: præclara quidẽ ea nomina, quorũ splendore, simplicium & rudium hominũ oculos pręstinguãt, dum pessimè de nobis merentur, dum

luporum noctu grassantium more respublicas diripiunt, mortiferisque vulneribus cruentant: dum nos in imum inferorum barathrum conjiciunt, & tanquam furiæ quædam dies noctesq; pervigilant, quieti nec tantillum indulgentes quò nova malorum genera excogitent, civiles motus concitent, universum (ut verbo rem complectar) orbem incensione, internecione, vastitate & interitu perdant. Sed veniendum ad rem est, videndúmq; quò potissimum isthæc lenitatis species & verborum blanditiæ spectent. Sfondratus ægritudinem animi summã prę se fert, quòd in hoc regno tantopere ac tandiu affli ctemur, aitque se acerbissimo cordis cruciatu rumpi, quòd ita perturbemur, & à nobis ipsis discerpamur. At si tot tantæque nostræ calamitates, quibus ita divexamur, ejus mentem vel modicè tangerent, pacis ineundæ viam nobis aperiret, & ad eam ingrediẽdam hortaretur: aut, si ad rem tam salutarem necessariamque mentem atq; animum adhibere negligeret, saltem

tem pateretur, ut de his controversiis componendis, & nobis in pristinam concordiam reducendis cogitaremus. Illum fugere non potest, non nunc demum Ecclesiam dissensionibus religionis ergô concitatis exagitari. Ab ipsis Apostolorum temporibus, sæpeque postea id mali Ecclesiam invasit. Nec is ignorat harum controversiarum dirimendarum rationem, arma apud veteres non fuisse, quæ jam tanto furore & pertinacia intentantur, sed concilia & placida colloquia. Si tranquillitati, utilitatique nostræ consultum vellet, ille quidem se in nostri pacificationem interponeret, à diuturniore gravioreque contentione nos revocaret, has ad regni incendium accensas faces restingueret, & ad arma deponenda hortaretur: Regem etiã Hispaniæ & alios principes finitimos deprecaretur, ut per eos nobis aliquando quiescere liceret. Deinde regi nostro & aliis Christianis eodem animo & studio principibus præsto esset, suam opem & ope-

ram pollicens ad ſalutare piumq; concilium convocandum, in quo omnes de religione controverſiæ quietè dirimerentur, & Chriſtiana Eccleſia à tot perturbationibus cladibuſque liberaretur. Si id efficeret, noſq; ad omnem animorum acerbitatem exuendam, ad omnes injurias ex animo delendas, ad nos mutuò reconciliandos exhortaretur: equidem illum noſtris malis miſericordia commoveri, noſque amore proſequi crederemus: ac tunc verum illum & Apoſtolicum ſpiritum, qui in D. Petro, in D. Paulo piiſque aliis Dei ſervis, Eccleſiæque patribus elucebat, in eo agnoſceremus, & laudaremus. At nihil aliud quam bellorum cõtinuationem proponit: etiamſi potuerit, quot quantiſq; miſeriis ab annis triginta oppreſſi fuerimus, intelligere, & longa experientia cognoſcere, bella inter nos civilia non eſſe accommodata ad nos in eãdem religionem concordiamq; revocandos, remedia: ſed & potiùs addere oleum, quod aiunt, incendio, ac

totius

totius regni perniciem & exiliũ accelerare. Idem conjurationem rebellionemq; auctoritate ſua cõprobat. Bullæ illius huc tantùm ſpectãt, ut à rege noſtro deficiamus, ſi nõdum defecimus; hoc, inquam, ſuadent, ut bellum adverſus principem, cui non deſunt idonea ad ſui defenſionem ſubſidia, perpetuemus, & ad mutuam internecionem ac lanienam immortali exitialique bello ruamus. Illius igitur omnia de ſua miſericordia, triſtitiaque verba, Crocodyli ſunt lacrymæ, mera ſimulatio eſt. Qualis cæterorum Paparum ſcopus fuit, dum ſummi iuris in temporalibus & ſpiritualibus nomine, hoc ſibi olim ſumebant, ut hoc regnum, cui pro arbitratu ſuo imperare liceret, ſibi ſubiicerent. Talis omnino Sixti poſtremi ſcopus fuit: talis etiam huiuſce Sfondrati noſtri mens & cogitatio, qui ſuas ad nos bullas hoc conſilio mittit, ut obſequiũ à nobis extorqueat: ſperans tantillâ mẽbranâ plũbeis orbiculis armata, totũ terrarum orbẽ permiſcere poſſe. In verbis quidem totaq;

oratione plusculũ artificij, pluscyluṁ etiã moderationis inest, quàm in Bonifacii & aliorũ ejusmodi literis, quòd sciant in ea se devenisse tẽpora, quum Papa non eo loco & numero habetur, quo antea. At imperandi vbique cum summo jure eadem certè omnino voluntas. Nomina hæc Bullis illius præfixa, *Servus servorum*, *sancta sedes*, & ejusmodi alia, tituli sunt perhonorifici, qui ad alios summam auctoritatem deferebant. Et quidem Sfondratus nõ ita potest ingeniũ suum dissimulare, quin velit hoc de se nobis penitus persuasum esse has suas omnes cogitationes noctes diesq; (sic enim loquitur) eò duntaxat pertinere, ut alium nobis regem substituat. Ea est sollicitudo, quæ cor illius exedit & urit: ille animi labor est & vexatio, quæ illum respirare non finit. nempe obtinere à nobis vult quod decessores à majoribus nostris nunquam obtinere potuerant, summam in hoc regno potestatem, per quam totius regni status ab eo uno pendeat. Nam si hanç, quam molitur,

rerum

rerum mutationem invehere poteſt, & regem ex animi ſui ſententia conſtituere, quid jam majus ad ſummam in totum hoc regnum poteſtatem deſiderare poterit? Atque hæc ambitio non minùs in hoc, quàm in majoribus ipſius inſtructa eſt affectibus, iracundia & odio in hoc regnum concepto. Non minùs etiam quàm cæteri in animo habet, regiam familiam funditus extinguere, & ad mutuam carnificinam nos concitare: Ut impedimentis omnibus, quæ illi obſtant, quo minus regnum ad alium transferat, ſeſe hac ratione explicare, atq; viam Hiſpanis (quo ſpectat illius animus) aperire, noſq; omnes duriſſimo miſerrimę ſervitutis jugo ſubjicere poſſit. Hæc cuivis obvia cognituq; facillima ſunt. Vis ſemel dicam? In Papæ Sfondrati & deceſſorum ipſius, infeſtorum regni Gallici hoſtium propoſito nullum certè diſcrimen apparet, niſi hoc verè unũ, quòd furor major jam exardeſcere videatur, quàm antea. Conjuratio enim aduerſus regni ſtatum eadem ſemper

conflata eſt, cum qua finitimi hoſtes ſua arma, populus religionis ſpecie deluſus & excæcatus, rebellionem; Papa verò ſuas de more fulminationes conjungunt. Pactio de hac regni alienatione jam dudum inter Papas & Hiſpanos facta eſt. Papa premium hoc ab Hiſpano pactus eſt, ut Eccleſiæ univerſæ primatum in hoc etiam regno pecuniis & armis Hiſpaniæ tranquillè obtineat: Rex verò Catholicus hoc viciſſim à Papa eſt ſtipulatus; ut Papæ excommunicationibus inſtructus, & in Gallia & in reliquis Chriſtianæ ꝓfeſſionis finibus ſummũ Monarchæ imperium & autoritatem conſequatur. Italia, ut eò facilius perveniretur, nobis adempta eſt. Illius principatus, Romanæ Eccleſiæ beneficiarii, ad Hiſpani ditionem & Imperium tranſlati ſunt: ſuffragia in purpuratorum Cardinalium cõclavi imminuta nobis, Hiſpanis verò aucta ſunt: Concilii Tridentini actu, præcipua ſedes nobis erepta fuit, & Hiſpanis attributa: Ideóq; ſeditionum faces in nobis, ſub zeli &

religio-

religionis nomine accendunt, ut nos viris, viribus, opib⁹, & mutua benevolentia exuti, illis ipsis, qui infestis animis, funestisque armis nos invadunt, dedamur.

Quod ad Papæ Sfondrati (ut & Sixti decessoris, qui defunctum regem suo quoque fulmine aggressus est) personam attinet, non plus equidem pietatis, non plus veri zeli & integritatis in eo, quàm in aliis reperiemus. Romanum se Papam vocat: nomen illud est, quo veteres Episcopi cognominabantur. Hoc nimirum innuit, si saperet & optimi Episcopi Romani (quales primi illius Ecclesiæ Episcopi fuerunt) munere fungeretur, nihil curare & agere aliud debere, quàm gregem suum Evangelii prædicatione pascere. Constat, qualis fuerit à multis sæculis Urbis Romæ status: Quàm amplam piis & eruditis viris ut Petrarchæ & aliis, ipsi etiam divo Bernardo de illa scribendi materiam suggesserit, tanquam de fœcunda omnium flagitiorum, turpitudi-

num,&abominationum matre,de Babylone quadam,atq; adeò de Sodoma &Gomorrha ipsa,&si quidquam aliud in universo Mundo unquam fuit sceleratius & detestabilius. Sed ea hodie longè depravatior & corruptior evasit. Si Sfondratus bonus esset pastor, qualis haberi vult & dici, atq; aliquo duceretur muneris sui obeundi studio, satis domi haberet quod ageret, in expurgandis & emendandis Cleri sui sordibus,&omnibus urbis suæ partibus. Sed his minimè movetur: longè altiora & magnificentiora meditatur & suscipit. Quis tamen credet illum zelo satis ardenti flagrare, satisq; magna sapiētia præditum esse, ut universum terrarum orbem satis dignè moderari possit, & bonum etiam pastorem, ut sese nobis venditat, inter nos agere, cùm nullam suæ familię curam habeat, & vicinorum saluti nullo modo prospiciat & consulat? At Evangelii prædicatione gregem pascere, humilius quiddam est & vilius, quàm ut Papā eò se demittere deceat. Hoc etiam

etiam reſtrictius eſt ac ſervilius, ſi aliis ad placidiorem & modeſtiorem vivendi rationem exemplo eſſe cogeretur. Arrogantia, quæ ab iſtis terrarũ & imperiorum omnium dominis ad alios perpetuà ſerie trãſit, longè ſublimiora petit. Epiſcopatus jamdudum iis ſordet. Succeſſionis, paupertatis & ignobilitatis Apoſtolicæ eos jampridẽ tædet ac pudet. Principatũ ſpirant, Dominatum noctes dieſq; cogitãt. Quòd ſi Apenninus, ſuperumq; & inferum mare, iſtam ſuperbiam capere & coercere poſſent, ferenda ea utcunque videretur. At ea eſt iſthæc ambitio & avaritia, quæ totum terrarum orbem pervadere, quæ omnia effodere, congerere & vertere; ſibique vendicare poſſit. Tota illa dignitas, mera eſt magnificentia; merus luxus, meræ voluptates & deliciæ. Quin eò furoris & faſtus vẽtum eſt, ut ſi viliſſimus quidam Caprarius (cujuſmodi olim Sixtus fuit) hoc ſummum totius orbis imperium aſſequutus fuerit, amplitudo & ſanctitas illius poſtulet, nõ eſſe prius

ex hac ſibi vita emigrandum, quàm filios ac propinquos ſuos Duces, Comiteſque, de illo D. Petri ſcilicet patrimonio effecerit: & ſi fieri poteſt, bellum aliquod conflauerit, cui gerendo eos præficiat. Quod nunc Sfondratus agit, dum copias ſub conſanguinei ſui ductu & auſpiciis in nos immittit. Ut autem ſumptus ad eam rem neceſſarii ſuppetant, illi ſunt ſubvertenda, evellenda, diſſipanda omnia (His enim verbis Sixtus in ſua adverſus defunctum regem Bulla utebatur, Jeremiæ loco abutens), hoc eſt, mundi regna & imperia evertenda illi ſunt, ut nova alia excitentur. Sed diutius hanc Camarinam movere non eſt animus. In ſermone de illorum in principes noſtros ſtudiis & actionibus inſtituto maneamus, & ex inſignioribus quibuſdam illorum actis videamus, an hi poſtremi Papæ ſaniores ſint (quod ad ipſorũ perſonas attinet) & ſanctiori ſpiritu regantur, quàm alii quibus ſucceſſere. Sixtus ille (cujus modò memini) ex recentioribus illis primus fulminibus &

excom-

excommunicationibus principes nostros eſt aggreſſus. Audiamus verò quâ moderatione & modeſtia. Audita ſtatim Guiſii Ducis & ejus fratris morte, Papa iſte videns cruentæ hujus contra Henricum tertium conflatæ conjurationis (cujus caput & auctor erat) ſpem infractam & deſperatam eſſe, pro ardenti ſuo in Catholicam Eccleſiam zelo, incredibili quadam iracundia vel potius furore correptus, nulla hîc legitima actione, ut nec in ſuperioribus regis noſtri, qui hodie rerum potitur, ac defuncti cognati illius Condæi principis excommunicationibus maturè obſervata, fulmina ſua ſtatim arripit: præ deſperatione perſtrepit, fremit, ſpumat ex ore ſcelus, crudelitatem anhelat, diras concrepat, inſano murmure complet omnia, horribilibus minis ex arce ſua tonat: & vindictæ æſtu quodam abſorptus, furias ex ipſis inferis excitare ſtatuit, per quas populum Gallicum adverſus regem & moderatorem ſuum concitet, eum & hæreticum & hæreticorum fautorem, &

Ecclesiæ hostem pronuntians: Eum ipsum, inquã, quem paulò antè ob singularem suam pietatem, laudibus in cœlum ferebat, quem filii nomine ornabat, quem etiam Christianissimum regem appellabat. Præclarum verò Papæ illius judicium, recta conscientia, & paternus, quo se Galliam nostram prosequi dictitabat, animus: denique candor & integritas, quam tum ipse, tum alii in suis emittendis excommunicationibus adhibuerunt. quid enim caussæ apparebat, quamobrem defunctum regem ut hæreticum, & hæreticorum patronũ criminaretur? quænã occasio subesse videbatur, cur principem ab Ecclesiæ communione abstraheret, qui à subditis suis debitas ac meritas pœnas gladio sibi à Deo tradito persequutus erat, & se quidem ab imminenti ac dudum meditata cæde, populum verè à misera servitute vindicaverat? Deinde cùm nostri conjurati per emissarios suos Romam effusis habenis contendentes, pontifici & expetitam & machinatam tamque

que diu tantoque opere regis à Monacho quodam perfidè interfecti cędem renuntiassent: quo ore, quáve fronte, effrænatam illam ex facinore ita inaudito & horrendo, & ob quod stupore omnia perculsa, lacrymis omnes perfusi erant, cõtractam lætitiam dissimulavit? Totâ Româ omn i voluptatum & triumphorum genere exultante vel bacchante potius, Sixtus Cardinales & alios clientes suos in consistorium cõvocat, concionem Papalem apud eos habiturus. Id actum 11 Septemb. 1589. Ejus argumentum fuit, proditorem illum & perfidum Monachum sui regis parricidam, in Divorum numerum referendum, illiusq; zelũ magnificis laudibus ad astra usque extollendum esse. Quoniam verò non ignorabat in comparationibus plurimũ inesse momenti ad præclarum aliquod facinus exaggerandum, si cum laudabilissimo alio quodam conferatur: cùm nullum satis gloriosum facinus in iis omnibus quæ de heroicis illustrium virorum actis referũtur, illi occurreret, quod cum illo

conferri meritò posset: ex Deo ipso comparationem illam repetit (tantam scilicet Dei operam, & eorum maximè quæ in nostra redẽptione cernuntur, rationem illius sanctitas habuit) ac principis Christiani parricidiũ, monachi ipsius subditi perfidia patratũ cum mundi creationis opere (horresco referens) atq; adeò Incarnationis Christi, & aliis salutis nostræ mysteriis comparare nõ veretur. In secunda pontificiæ illius cõcionis parte, demortui regis, quẽ nefariis suis cõsiliis crudeliter trucidandum curaverat, infandis modis lacerat. Tandẽ omni contumeliarũ genere bacchatus (pro ea quam Papæ quod malũ est, bonum judicãdi, & ita quidem, ut nulli refellere id impunè liceat: itémq; ad inferos etiã ipsos quoscunq; & quomodocunq; libuerit, detrudendi sibi sumunt, potestate ac licentia) è suo suggesto declarat, regem apud inferos damnatum esse, peccatum adversus spiritum S. admisisse, nec preces pro illo esse fundendas. Quin & sancit, ut omnibus justorum funebrium

brium honoribus, quibus principes ornari ſolent, privetur. Quæ quidem egit omnia, tanta & animi acerbitate, & orationis acrimonia, ut, ſi mortui cadaver Romæ fuiſſet, proculdubio de illo aut in fœtidam cloacam, aut in ſterquilinium quoddam projiciendo ſententiam fuerit laturus. Illius deinde ſanctitas de Dei providentia & juſtitia ſermocinatur, tanquam ſi divino ſpiritu Monachus ille afflatus impias manus Domini uncto injeciſſet, divina etiam virtute ideo cõfirmatus, tam immane parricidium cõfidentiùs patrare auſus fuiſſet. Ut paucis dicam, illius concionis hic unus ſcopus fuit, ut perfidum illum ſicarium & ſui etiam regis (à quo fuerat ſumma humanitate receptus & intromiſſus) homicidam magnificè prædicaret, & cum divis adeò ipſis æquaret. En Evangelium, quod Sixtus Papa Romæ annuntiabat. Quis noſtrûm arbitratur id poſteritati credibile fore? At Papa eam orationem intra cõclavis ſeptum contineri non paſſus, in vulgus edendam

curavit: usq; adeò eam probabat,& ad prodenda nationibus omnibus,& toti etiam posteritati manifesta suæ eloquentiæ, doctrinæ & summi in Catholicam Ecclesiam zeli testimonia satis virium habere judicabat. In hac verò tanta, qua tunc fruebatur, alacritate & lætitia, ecce alius de Henrico 4 felicissimè recepto, déque admirabili principum, primariorum coronæ ministrorum, Nobilitatis, fideliumque Gallorum consensu ad restituendam illi regiam auctoritatem, & regis mortui cædem vindicandam, nuntius intervenit. Audito verò Henrici 4 nomine totus cohorruit Sixtus, simul & magis ac magis furere baccharíq; cœpit, quum videret,eum,quem suarum excommunicationum vi omnino exaugurasse putabat,in thronum regium evectum esse. Comminiscitur, secum animo volutat, consilium cum suis captat, decernitque tandem universum potius Acheronta movere, quàm patiatur regni Gallici administrationem in ejus manu esse, cujus nomen egregiáque

giáque facinora & virtutes terrorem ſibi horroremque ſingulis horarum momentts incuterent. Dum ea dubitatione æſtuaret animus, ſéque in omnem partem ſubinde verſaret, Jeſuitarum & Eccleſiaſticarum Pariſienſium decreta ad eum afferuntur furoris & ſanguinis plena. Sixtus occaſionem arripit, ſperatque ſatis inde & argumenti & præſidii nactum ſe eſſe, ad regem vel chartulæ fruſto opprimendum, dummodo chirographum ſuum illi apponeret. Sed in ea jam tempora ventum eſt, quum Papæ non tam facilè quàm olim tenebras nobis offundunt, nec in ſuam qualemcunque ſententiam trahunt. Earũ propoſitionum hæc erat ſententia, jure divino (hoc eſt eorum, qui ſe Deos in terris profitentur, jure) Gallos non poſſe Henricum 4 pro rege ſuo agnoſcere, ſed debere infeſtis armis uſque perſequi eum, qui de pace cum illo facienda vel cum animo ſuo cogitabit, pro hæretico habendum: cõtrà, qui in ſacro hoc bello pro Romana Eccleſia, pro regni libertate,

pro harum propositionum auctoritate tuenda suum sanguinem, vitamque effunderent, beatissimos Martyres, uno quidē martyrii genere, perpetuò fore. Id factum est 14 Martii mensis die Anno 1590, eo ipso die, quo Deus in Santandræa planitie ad fluvium, qui hodie Eurus dicitur, longè alia manu consignabat futuri coniuratorum excidii decretum, per victoriam quam Regi nō Bullis .i. verbis & nugis, sed re vera dedit. Atq; hęc consiliorum & actionum Sixti contra Reges nostros & hoc regnū specimina q̄dam feruntur.

Sfondratus illi in Papatum successit (Deus enim per feralem & atratum lictorem, provinciæ administratæ rationem ab illo mox repetiit). Hic summus pontifex inauguratus decessoris sui Spiritu imbutus illico, indutusque fuit. Atq; ut pactionem cum Hispano rege (cujus cōsiliis & corruptelis pontificatum erat adeptus) factam præstaret, & Galliæ occupationē faciliorem illi efficeret, majora etiam & graviora quàm Sixt⁹ in animo suo molitur. Sixtus

tus enim bullis nos terrere & decretis contentus, de ærario augẽdo magis laborabat: Hic verò ut olim Julius 2, clavibus S. Petri & ſpiritualibus armis, quę in Sixti manibus parùm omnino potuerant, nõ admodum confidens, utendum ſibi gladio putavit. valde ſtomachatus, quòd per ingraveſcentis ſenectutis incõmoda thorace quoq; armari, & in equum inſilire, Julii in modum, non poſſet. Sixtus brevi tempore ingẽtibus gazis arcas ſuas collocupletaverat; hic ſacrilegas manus illis afferre audet, tantum nummorũ erepturus, quantum ad cõparandum exercitum ſatis eſſet. Deus tunc ex alto intonuit, & fulmine Capitoliũ percuſſit: Unde populus Romanus id, ut infauſtum & ominoſum incœpti põtificii auguriũ, accepit, obmurmurans illiuſq; conſilia deteſtatus, quòd pecunia, quæ adverſus infideles Turcas deſtinatã erat, contra Chriſtianos impenderetur, & cõtra illud regnũ præcipuè, quod præcipuum ſemper fuiſſet, Chriſtiani imperii propugnaculum & ſalus. His igitur auſpiciis Sfondratus pontificatum

init. Ego autem istorum pontificum, qui & harum perturbationum autores fuerunt, & perniciale hoc bellum nobis conflarunt, facta aliquot de industria proponere volui, ut docerem inter eorum, qui olim & regum & regni hostes fuerunt, & horum, qui hodie dominantur, furores nihil omnino interesse: Ac proinde, ut in belli, quo nos vexant, caussa nihil dissimile est, ita quoque, quod ad eorum personas attinet, nihil omnino nisi fortè à majori ad minus fiat collatio, dissimile esse. Nam verè fatendum nobis est superiores illos Papas, quãtumvis effrænata adversus Patres nostròs audacia & væsania insignes, ab horum tamen odiis, furoribus & violentia longissimè abfuisse.

Iam hoc restat, ut expendamus, An in Regis persona dissimile aliquid videatûr. Nihil autem omnino dissimile esse, ex his quæ dicam, probaturum me spero. Et quidem quin Rex verus sit & legitimus regni successor, coniuratorum adhuc nemo in disceptatio-

nem quæstionemq; vocare ausus est, nec Hispanus, nec Sabaudus, nec Guysius, nec Lotharingus, nec Papa: etsi horum singuli, pro sua quisque parte in regni societatem venire contendant. Quin ille etiam regno sit dignissimus, & præclaris omnibus virtutibus ad amplissimum regnum gubernandum necessariis instructissimus, conjuratorum certè illiq; infestissimorum hostium (etsi ambitiones & impudentia eos omnes qui antea fuerunt superãtium) nullus id negare unquam ausit. Etenim pacis belliq; artes, quibus inter cæteros maximè princeps ille floret, tam magnæ tamque illustres sunt, ut nullus existat, qui de eo aliter aut sentire aut loqui possit. Quamobrem, eũ tot animi corporisq; dotibus clarum omnes (eos dũtaxat unos, qui cum insignibus barbarũ pectus, armaque Hispaniæ hostilia induentes, Gallicum simul animum exuerunt, semper excipio) veri, inquã, Galli omnes eum, Dei beneficio amplectuntur, amant, prædicant & colunt, ut nullum

ex ipsius maioribus unquam magis. Quin & ingenuè agnoscunt ac profitentur, tali nobis Dei ipsius benignitate peropus fuisse, qui sua prudentia animique magnitudine Gallicum regnum ex hoc, quo demersum est, naufragio, eripiat, & in optatum portum, in pristinam videlicet dignitatem ac splendorem restituat. In quo igitur à priscis regibus differt? Coniurati eum esse hæreticum, relapsum, excommunicatum criminantur. Mihi autem non est iam propositum longam & accuratam defensionem instituere, vt doceam id quod obiicitur falsissimum: & quanquam verum esset, eum tamen quando talem nobis Deus dederit, pro Rege habendum, illiq; obtemperādum esse. Hæc pluribus & accuratius in multis libellis in eā rē præcipuè editis disputata extant; quos lectoribus perlegere & diligenter examinare operæ esse pretium puto, ut huius quæstionis cognitionem explicatā illustremq; habeant. Paucis tantummodo dicam quantū satis esse vide-

videbitur ad intelligendum ſtatuendumq; nihil prorſus in hac tota cõtroverſia ſcrupuli eſſe, quod obſtare debeat, quominus majorũ adverſus Papas exempla in hac & animorum cõtentione & armorũ dimicatione conſulamus, atq; ad imitandũ etiam nobis proponamus.

Papę Regem hæreſeos crimine damnarunt & à ſacris abdicarunt. Ea verò damnatio nullius momenti eſſe debet. hic enim mos pro Paparum tyrannide & furore invaluerat, ut Reges noſtri quandocunq; iis ita liberet, hæretici, ſchiſmatici, & Eccleſiæ hoſtes, ut antea patuit, pronunciarentur, etſi lõgè aliter ſe res haberet. Ita Sixtus Henricum 3 in crimẽ hæreſeos recens vocavit, etſi falſum id eſſe omnibus conſtaret. Papę ergo, qui mentiri conſueverunt, & qui furore atque amentiâ cæci in ſummos quoſque & optimos principes iniurias temerè & incõſideratè, ut bruta quædam fulmina, jaciunt, non ſunt audiendi. Papæ etiam ipſi Regis noſtri infenſi adverſarii infeſtiq; hoſtes, ea de re ſentẽtiam, quæ

sit alicuius quidem ponderis, ferre iure non possunt, nisi omnem & legum & iudiciorum ordinē pervertere velimus. His accedit regis ad concilium provocatio, quæ iudicio cuilibet moram afferre debet: & nulli, quanquam loco, genere ac dignitate longè inferiori, in re præcipuè tātā, denegari potest. Ac nostri maiores qui toties ea usi sunt, quoties à Papis hæretici & excōmunicati declarabantur, id tanquam verum atq; efficax adversus omnem Paparum autoritatem remedium senserunt ac statuerunt. Addamus & hos Reges principesque nostros Paparum censuris ex ipsorum etiam (quum ad saniorem mentem redierunt) consensu & canonibus minimè obnoxios esse. Verùm, ut liberius dicam quod sentio, illud procul dubio constabit, etiamsi Rex, qualem obiiciunt, talis revera esset (quod Dei beneficio falsum est, idque postea probaturum me spero) iustam tamen Papæ caussam nō fuisse, cur nequid obsequii illi præstaremus ediceret, atque eorum, qui con-

conjuratione facta eum bello persequuntur, rebellionem comprobaret. Neque enim Papæ est ea de re quidquam statuere: Dei unius est, qui ei rei jam providit, eámq; tam claris certisq; in Ecclesia testimoniis comprobavit, ut qui cōtrà differere volet, mala mente cum veritate ipsa pugnare sit judicandus. Dei est, inquam, reges & principes in toto mundo constituere, & quidē tales, quales ipse voluerit. Quū verò eos constituit, Deiq; vocatio certa est, non jam contrà disputare, illique repugnare licet. Id enim si liceret, nulla unquam inter homines certa, firmáque vocatio constaret. huic nimirum contra regem de hac re certamen esset, illi de alia: & qui omni virtutum genere cumulat⁹ multis placeret, pluribus idem displiceret. Unde in regnis & imperiis nihil unquā stabile, fixum, ratumque permaneret; sed alia atque alia subinde nasceretur mutatio & cōfusio. Regum autem vocatio certa est, nec dubitare possumus quin Deus eos nobis dederit, quum ordine & via uni-

cuiq; imperio majorum exemplis usitata ac trita illos habemus: ibi electione, alibi sorte, hîc successione pro varia variorum imperiorum constitutione. De vocationibus ordinariis loquimur. In Galliis nostris Dei vocatio in successione cernitur: quem ordinem patres nostri probarunt, suisque & regni totius rationibus opportunissimũ esse senserunt: atque reges suos à Deo ipso hac sibi ratione & via dari ita agnoverunt, ut potius, quàm ei repugnarent, pueros pro regibus suis acciperent: aliquando etiam eos, quod mirêre magis, qui nõdum nati erant, expectantes dum matres puerum enixæ fuissent: Si qui verò ex iis mente non admodum valerent, id æquo animo tulerunt, ita ut nihil illis de cõsueta dignitate & auctoritate detraherent. Cùm igitur notum manifestumq; omnibus sit, Henrico 4 regnum successionis ordine obtigisse (nemo enim in dubium id revocat) haud dubitandũ nobis est, quin Deus illũ nobis præfecerit, præceperitq; ut omnes illi obsequiũ præstemus,

ſtemus, alioqui illi⁹ voluntati repugnaturi. Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus (Apoſtolus ait) ſubjecta eſto. Non eſt enim̨ poteſtas niſi à Deo, &, quę ſunt poteſtates, ſunt à Deo ordinatę. Itaq; quiſquis ſe opponit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit: qui autē reſiſtunt, ipſi ſibi condemnationē auferēt. En Dei decretū, contra quod contēdere eſt nefas. Optandū quidem, ut principes omnes pii ubiq; eſſent, ſed optio in uno Deo eſt, qui non ſemper bene moratos reges nobis conſtituit, ſeu populi plectēdi cōſilio, ſeu quacūque alia cauſſa ductus, pro variis judiciorum ſuorum cauſſis, quæ plerunq; nobis obſcuræ & ignotæ eſſe ſolent. *Rom. 13.* *Auguſt. de civit. Dei lib. 5. c. 21. & 33.*

Infideles verò, atq; in vera religione peregrinos & hoſpites, atq; adeò illius hoſtes, paganos aut alios ejuſmodi, dubiū non eſt quin Deus etiam ipſe conſtituat, velitq; ut omnes iis ſubjiciantur. Ad Dei enim mandata exempla etiam, quibus id probatur, multa accedunt. Nō citabo hîc omnia Apoſtolorū teſtimonia, quę in novo teſtamento *Rom. 13. Tit. 3. 1 Pet. 2. 2 Pet. 2. Judæ 1. 1 Tim. 2.*

cuique obvia ſunt. Summa illuc pertinet, ut ſciamus in iis à Deo præcipi, regem & eos, qui publico alicui muneri ab eo præficiuntur, principes & gubernatores honorandos eſſe: Ut breviter dicam, omni humanæ politiæ parendum, principum noſtrorum proſperitatem optandam, votáque pro iis facienda. Illud autẽ de Imperatoribus & Magiſtratibus, qui tunc inter homines agebant, dictum erat. Nam Chriſtus etiam ipſe, ut omnẽ dubitationem tolleret, Cæſarem nominat, qui tum
Matt. 22. Imperator erat, dũ ait, Reddite Deo, quod Dei eſt, & Cæſari, quod Cæſaris. Atq; corã Pilato, qui Imperatoris nomine Judeæ procurator erat, id de illo agnoſcit. Illi autẽ omnes Pagani erant Eccleſiæ hoſtes, & fortaſſe omniũ, qui unquam fuerunt, ſceleratiſſimi principes. Sub lege, Aſſyrii totius orbis Monarchiam adepti, armis Judæos ſubegerunt. Deus populũ ſuum per Prophetas docuit id ita ex decreto ſuo fieri, ſeque velle ut Nabuchodonoſoris & filiorum ipſiũs imperio ſubjiceretur,

tur, ac pro eorum, quanquam flagitiosorum, & Ecclesiæ persequutorum salute deprecaretur. Non quòd obtẽmperandum iis esset, siquid contra honorem & cultũ, quem Deo imprimis debemus, imperarent. In eo enim genere, honor qui Deo debetur, primum locum tenere debet, ut monent Apostoli his verbis: Præstat obedire Deo quàm hominibus. Sãcti Prophetæ, Apostoli & martyres illud etiã ad hunc modum observarunt. Ut verò cives contra Principes se cõmoveant, seditiones concitent, imperia perturbent, obedientiæ & officii erga eos sui munera abjiciant, & relinquant, Deo certè nunquam placuit. Quod ad exempla attinet, id semper ita usurpatũ fuit. Populus Israeliticus in Ægypti regum ditione potestatéque fuit (quanquam illic tantùm commoraretur ut hospes & peregrinus, non ut civis & incola habitaret) & servitutis, quãvis durissima, jugum cervicibus suis impositum patiẽter tulit, nec de eo excutiendo cogitavit, donec Deus liberatorẽ si-

Act. 4 & 5.

bi exrra ordinem suscitasset: neque id tamē aggredi voluit, nisi cum bona regis ipsius venia. Postea captivi ad Assyrios abducti sunt, eisq; paruerūt. Christi verò tempore, & trecentis circiter ab eo annis, fuere imperatores perpetua serie pagani, & in provinciis Magistratus, crudelissimi Christianę religionis hostes, qui multos vel potius innumerabiles Christianos omni suppliciorū genere excarnificatos trucidarunt. Mos tamen illis perpetuò gestus fuit, nec ulli unquā Christiani obsequium illis recusarūt, etiāsi potuerint: sed potius eos coluerūt, de illis honorificè loquuti sunt, tributa contulerunt, sub illis stipendia in bello meruerunt, in judicio se stiterunt, pro illorum salute & prosperitate preces fuderunt, aliáq; omnia (ut in Ecclesiæ historiis, eorundēque Apologiis & testificationibus perspici potest) obediētię munera iis præstiterunt.

Euseb. lib. 4. c. 15 & 7. c. 11. Justin. Apolog. 2. Tertull. in Apologet.

Quod verò de obediētia & submissione paganis debita dictū est, ad principes etiam hæreticos referri debet, si

Deus

Deus tales dederit. Non minùs enim paganus à salute alienus est, quàm hæreticus, cùm sit idololatra, atq; in omnibus fidei partibus & capitibus corruptus: hæreticus verò in paucis aliquãdo. Utut se res habeat, divini mandati ratio utrobiq; eadem est: Uterq; enim à Deo est constitutus, quum ordine & vocatione in imperiis usitata & solenni, in rerum administrationem venit. Atque exempla ab omni antiquitate, eam semper fuisse hac de re Ecclesiæ mentem, satis ostendunt. Sub lege sæpenumero principes quidam à fide veraq; doctrina deflexerunt, in ejusque locum, idololatriam falsumque & impium cultum substituerunt: neque solùm, sed crudelissimi etiam Ecclesiæ vexatores fuerunt, ut Saulus, Achabus, Manasses & alii, quibus tamen propria & stabilis fuit regia sua auctoritas. In Ecclesia similiter Christiana fuere imperatores hæretici, Arriani, qui hæreticis pro virili faverent, crudelissimè verò Domini Ecclesias, & pios atque orthodoxos Episcopos

vexarent: nemo tamẽ Christianorum se contra eos commovit. Quinetiam eorum quidam Paganus fuit simul & hæreticus, & siquid deterius dici aut etiam fingi potest, cognominatus Apostata: quo Ecclesia nullum infestiorem hostem unquam habuit. Julianus ille fuit. Imperator tamen habitus est, illiusque mandatis obtemperatum. Harum rerum exempla, eáque permulta, sibi omnia cõstant, nec quisquam in doctrina fidei probè institutus contrà unquam sensit, faciendumve censuit. Prophetarum quidem temporibus Iudæi seditiones concitarunt, & ab Assyriis Chaldæisque defecerunt: sed ob id & à prophetis reprehẽsi, & à Deo ipso gravissimè multati sunt. Per Apostolorum tempora perversi quidam turbulentiq; homines extitere, qui malè de Magistratibus loquerentur. At D. Petrus & D. Juda in eos scripserunt: ex eorumque verbis satis colligi potest, seditiosos illos fuisse nequissimos quosdam nebulones, qui libertate Christiana abuterentur.

rentur. Post Christi mortem Judæi idem quoque adversus Romanos tentarunt, dictitãtes se esseDei populum, ideóq; infidelibus Imperatoribus obnoxios esse nõ debere: Sed iustas gravesque Deo suę rebellionis pœnas dederunt. Anabaptistæ idem omnino ætate nostra fecere, sed satis supérque perspicuum est, eos fanaticos homines & à mente alienatos fuisse. Denique quotquot senserũt, principes pietatis religionisque veræ expertes non esse colendos, illi omnes furiosi fuere, mentis impotes, iustóque Dei judicio furoris sui pœnas luerunt. Papa tamen illud dogma suis illis bullis sacrisque admonitionibus, nostris animis inserere omnino tentat, Regem infidelem esse, & regno suo per nos demovendũ. Nempe hoc illud est Evangelium, quod ubiq; terrarũ per ministros suos Jesuitas, turbarum civilium faces, prædicandum curat: Illa etiam sunt Theologorũ Parisiensiũ, qui cum nostris conjuratis faciunt, decreta.

Rationes & fundamenta, quibus ad

has faciendas turbas utuntur, ea ipsa sunt, quę seditiosi quidam Iudęi, Anabaptistæ aliique principatuum & Imperiorum hostes, imperiti vulgi auribus inculcabant. Proponunt rem esse indignã, Ecclesiam, quam Deus tanti facit, & populum, quem Christus suo ipsius sanguine redemptum in libertatem vindicavit, sceleratis principibus ita subiici atque auctoritatem & potẽtiam in eorum manibus esse, qui ad divexandam Ecclesiam ea impiè & crudeliter abutantur. At respondemus, satis quidem hinc caussę ęsse, cur tanto pressi onere, vehementer ingemiscamus. Verùm respiciendus nobis Deus est, qui de eo ita statuit, quique satis magnas id faciendi caussas semper habet, sive pœnas sceleribus nostris debitas à nobis repetere, sive fidem patientiamq; nostram, salutis nostræ, gloriæque suæ gratia probare velit. Id quod nec gratiæ, ad quam nos vocat, nec Ecclesiæ dignitati, nec ei, quam Christus nobis comparavit, libertati quidquam obstat: quoniam

ea

ea omnia ſpiritualia ſunt. Addunt quinam inde ſequuturi ſint caſus & pericula, ac proponunt Eccleſiam graviſſimis ob id incommodis & calamitatibus multatum iri, præcipuè ſi Principes hęretici fuerint. At reſpondetur à Deo hæc non fieri, quin caſibus & incommodis illis, quæ metuuntur, providere, eáque ab Eccleſia ſua propellere facilè poſſit. Summũ quidem in eo periculum eſt, ne hæreſis ſub hęretico, ut Paganiſmus ſub Pagano, ad plures ſerpat, & in dies latius manet. At D. Paulus nos docet hæc non ita evenire ſine Dei conſilio, oportereque inter nos hæreſes etiam eſſe (hæc ſunt illius verba) ut, qui probati ſunt, manifeſti fiant. Deus varia in Eccleſiam probationum genera immittit, non ad perdendos ſuos electos, ſed ad eorum potius ſalutem promovēdam, ſuamque ipſius gloriam propagãdam. Inter eas autē probationes, hæc pręcipua eſt, ut Evãgelii veritas aliquãdo ab hæreſi & mēdacio invadatur: ſed ex evētu qui conſeqtur, Deus eos qui ve- 1. Cori. 11.

rè ſui ſint, dijudicat & patefacit, ipſiuſque veritas quotidie magis elucet, enitescitq; magis, ut experientia probat. Papa Sfondratus Theologiæ valde peritus vult videri, ejuſque rei probandæ gratia quendã ſecundæ ad Corinthios epiſtolæ locũ ꝓfert, nullũ conſortium juſtitiæ cum injuſtitia, nullam cõmunionem luci cum tenebris, nullã concordiam Chriſto cum Belial, nullamq; partem fideli cum infideli eſſe: unde concludit ejiciendos eſſe principes, déque rerum adminiſtratione deturbandos, qui non eandem cum Papis religionem profiteantur. Si Papa majorem ſacræ ſcripturæ cognitionẽ, intelligentiamq; in cæteris locis non eſt aſſequutus, meram ſanè ignorantiam, vel inſignẽ potius malitiã apertiſſimè indicat. Nam ut Apoſtoli mens & ſcopus attentè conſideretur, locus ille nihil prorſus ipſius ſententiã juvat. Apoſtolus enim ſæpius alibi verba fecerat de obedientia & obſequio, quod principi debetur, docueratque impietatem quæ in iis apparet (qualis in ejus

2 Cor. 6.

ſæculi

ſæculi principibus re vera inerat) nulli impedimento eſſe debere, quo minùs illis pareatur. In hoc tamen loco vetat, ne impari jugo cum infidelibus copulemur. Nec verò à ſe ipſo diſſentit Apoſtolus. Nam quum præcipit ut principum noſtrorum partes ſequamur, iiſque cedamus, id ad res humanas, quæ in illius imperio ſunt, referendum eſt: Hîc verò quum prohibet, nequid commerciis cum impiis habeamus, id de rebus divinis, & quæ ad fidei Chriſtianæ profeſſionem ſpectant, eſt intelligendum. Corinthii, qui non ſatis animo percipiebant, quantũ mali adferret ſacrificiorum, quæ idolis à paganis fierent, & aliarum rerum quæ ea comitarentur, participem & conſcium eſſe: ad idololatras, in eorum viuendi ratione, inconſideratiùs ſeſe adjungebant, ut D. Paulus pluribus prima ſua ad eoſdem ſcripta Epiſtola, ea de re diſſerit. Illud verò erat iuſtitiam cum iuſtitia, lucem cum tenebris, Chriſtum cum Belial miſcere velle: quod fieri minimè debuit.

Deus enim maiori puritate & ſinceritate colendus eſt, atque ab iis omnibus quę Evangelicæ fidei,& illi, quem verbo ſuo præſcribit, cultui adverſantur,nobis diſcedēdum. Hæc eſt Apoſtoli in eo loco ſententia: ut clarius de ea nobis cōſtabit, ſi quæ in utraq; Epiſtola ſcribit, diligenter cōferamus. At in iis quæ ad res humanas ſeu tēporales attinēt, non idem eſt nec ſentiendum nec agendum. Nam ſi in illis nulla omnino eſſet nobis cum impiis & ſceleratis,quibus mundus eſt refertus, habenda ratio & cōſuetudo, è mundo ipſo nobis eſſet exeūdum, ut idem A-
1. Cori. 5. poſtolus ad Corinthios ſcribēs docet: Scripſi,inquit,vobis in Epiſtola,ne cōmiſceamini cum ſcortatoribus. At nō omnino cum ſcortatoribus Mūdi hujus,aut cum avaris aut cum rapacibus, aut idololatris: alioqn debetis ſcilicet è Mundo exire. Hîc idololatrę & infideles ipſi apertè nominantur. Innuit autem Apoſtolus ex hoc cū rebus ad hanc vitam pertinentibus cōmercio, (veluti quum principes pagani & infi-

deles

deles nobis regendis præficiuntur) cõſcientiam noſtram pollui non poſſe, dummodo in nullam cum falſis illorum religionibus ſocietatẽ veniamus. Chriſti & Apoſtolorum ea fuit mens. Chriſtus enim ipſe Cæſari obediebat, tributumq; pendebat: ſed in iis quę ad Dei cultũ reſq; divinas attinebãt, eum non audiebat. Unde hanc præſcribit regulam, Reddenda eſſe Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ Dei: docẽs, hæc duo minimè ſecũ pugnare, nempe Chriſtianum eſſe Deumque colere: atque, ſi Dei voluntate Principem vel Paganum nacti fuerimus, illius poteſtati & obſequio nos totos ſubmittere, vt hac ratione Dei etiam mandatis pareamus. Apoſtoli in iis, quæ ad res ſpirituales, Evangeliique profeſſionem ſpectant, aſſerunt, Deo quidem potius quàm hominibus obtemperandum eſſe: ſed in aliis, quæ ad vitam humanam referuntur, iis non inviti obſequebantur. Atque ab omnibus veteris Eccleſiæ Chriſtianis id ſemper ita intellectum obſerva-

túmq; fuit. Papa igitur ineptissimus est Theologus, apertéq; ostendit se, dum suis monitoriis bullis ad eum, quem à Deo constitutum habemus, Regem repudiãdum incitat, omni fundamento destitutum esse, cùm unicùm duntaxat sacræ scripturæ locum ad suam confirmãdam sententiam citet, & falsò etiam citet. Debuit paulò attentius secum reputare calamitates & discrimina, in quæ, dum hanc nobis doctrinam subiicit, imperia mundi coniicit. Experientia satis quotidiana comprobatum est, quàm facilè populi ad rebellionum concitentur, & quicquid de Principibus in vulgus spargitur, nullo judicio moráq; adhibita, libentissimè credant. Ubi semel quis dixerit principem suum sceleratum esse, Paganum, hæreticum, qui tamen fortasse & Catholicus erit & probus, satis magna & luculenta ea esse occasio putatur. An non enim de Dav[illegible]de in
2 Reg. 16. Absalonis conjuratione dictum fuit eum improbũ esse, execrandũ Deo, & detestabilem, & qui dominatum in Dei

Dei populum obtineret, planè indignum? Mahometem & Mahometis sectæ vindices cõstat, illud sacrũ quoddã fidei axioma habuisse, ut eos principes, qui non essent ejusdẽ secum religionis, de sua ditione dejiciẽdos esse crederent, nullo ferè alio ad bellũ gerendum fundamento & argumento freti. Nisi Papis cordi voluptatique esset, rerum omnium perturbationem & confusionem in rebus humanis videre, non ita hæc populo prædicatum irent. Verùm, ut summatim dicã, nulla hîc objectio quantumvis specie probabilis, satis magna est ad affirmandũ & persuadendum; principibus infidelibus obtemperandum non esse. Neq; uspiam probari etiam potest, Christianos ullam eorum, quę de recusando illis obsequio dici contrà poterant, rationem unquam habuisse: id quod de veteribus Gallis majoribus nostris, qui & Pharamũdum, & alios reges primos paganos habuerũt, dici eodem modo potest. Christianis, qui Principes infideles adepti erant, hoc unum proposi-

tum erat, ut se in Dei veritatis confessione confirmârent, atq; ad cruciatus constanter perferendos, ad magistratuum suorum severitatẽ summa animi æquitate superandam, ad preces pro iis fundendas, & ad eorum animos omni obsequii & obedientiæ genere sibi conciliandos, inter se hortarẽtur. Illis verò nunquam hoc in mentem venit, ut vel minimam rebelliónis suspicionem darent, vel iis, qui adversus suos principes, quippe paganos vel hęreticos rebellionẽ molirentur, exemplo essent: nec id ab iis factum aut verè obiici aut certò probari potest.

Cæterum reges ac principes excõmunicatos nihilo est æquius de sua sede & statu demovere. Si enim sunt principes legitimè à Deo vocati, illud pro firmissimo, nec vlla ratione labefactando fundamento nobis esse debet, eos imperandi ius & auctoritatem habere: cum potestates sint à Deo cõstitutæ, quibus, ut dictum est, resisti nõ debet, quæcunq; tandẽ caussa adferri in excusationem possit. Equidem, ea

quæ

quæ nobis cum Christo eiusq; Ecclesia est communio, liberorum jus nobis dat, verosq; & legitimos in bonorũ vitę præsentis (quatenus ad Deum pertinet) possessione, & usu etiã ipso hæredes facit. Verùm nulli est hoc impedimento, quin aliud præterea generalius hominum & Imperiorum constitutionis respectu jus sit, quod eorũ etiam, qui hujus communionis non sunt, interest: in eo quod Deus ipse hujus Mundi bona partitur, tantũ omnibus seu liberis seu alienis tribuẽs, quantum pro suo arbitratu statuit, & cuique proprium esse decernit. Principatus & ditiones eodem modo se habent. Nec eo nomine, quòd in ea communione simus, Deus iis nos ornat. Nam Deus ea sæpe illis donat qui in ea communione nec sunt, nec erũt unquam. Quòd si jus illud in hoc genere, ab Ecclesiæ cõmunione ut à sua caussa non proficiscitur, seq̃tur profectò hoc jus illi minimè periturum, qui ab hac cõmunione fuerit segregatus. Excommunicatio Ecclesiasticę disci-

plinæ pars quædã est. Ecclesiastica autem disciplina regiminis spiritualis est, quod res humanas & ad hanc vitã pertinentes nullo modo attingit: ut hujus etiã disciplinę animadversiones & censurę à civilium judiciorum pœnis multùm differunt. Nusquam scriptũ probatumq; extat privatũ quenquã, quòd ab Ecclesiæ communione abdicatus esset, bonis suis exutũ fuisse, si res probè in ea cõstitutæ fuerint. Sõtis animã & conscientiã ea pœną tantùm afficit, quãdo tum civitatis, tũ privilegiorum & prærogativarum, quæ Dei filiorum propriæ sunt, tum tesserarum fœderis, optimarúmq; salutis promissionũ jure abalienatum, quando etiam per excommunicationem ex Christi domicilio & corpore abstractũ se videt. Idq; ut hujus miseriæ (in quam se sua culpa incidisse reputat) cogitatio & horror eum urgeat, & ad resipiscendũ impellat. Ex his igitur videre est, eâ pœnâ bonorũ hujus vitæ privationẽ nullo modo contineri. Quòd si privati homines nec bonorum suorum possessionẽ & usum,

ꝑſum, nec alia ſua jura excommunicationis vi amittunt: quæ tandem cauſſa eſt & ratio, quamobrem major in principes ſeveritas adhiberi debeat? Adhæc excõmunicatio ad tempus duntaxat vim ſuam retinet. Quamprimum enim reus peccatum ſuum confitetur, ejuſq; ſe pœnitere profitetur, Eccleſia ex Dei mandato eũ noxa liberat, communionémq; illi reſtituit. Si bona per eam ſeparationẽ auferrentur, per cõmunionis reſtitutionem, bona illa in quorum poſſeſſionẽ alter fortaſſe jam veniſſet, reſtitui quoque neceſſe eſſet. Neq; enim Eccleſia omnia excõmunicatorũ bona tandiu ſibi vendicaret, quoad reſipuiſsẽt: quod fortaſſe in nõnullis nunquam fieret. Regi excommunicato jus regni abrogaretur: Itaq; è veſtigio illud ad aliũ quempiã tranſferri neceſſe eſſet. Monarchia enim in hoc præcipuè regno interregnum pati non poteſt. Rex igitur reſipiſcens, in integrum eſſet reſtituẽdus: quod quidem non ita facilè fieret, ſi poteſtas ſumma penes alterum jam eſſet. Ad-

quam fuit,vi excōmunicationis imperii administrationē cuiquam eripi. Postremi Episcopi Romani hoc primi cogitarūt & ausi sunt,ut inde se principibus formidabiles redderent, eosq; sibi hoc terrore subjicerēt, suæ summæ auctoritatis ubiq; stabiliendæ gratia. At Deus id nec voluit, nec verbo suo unq̃ statuit.Itaq; patres nostri Dei voluntatis non ignari, toto studio & conatu isti Paparū tyrannidi reluctati sunt,eamq; opinionem in Bonifacio 8 hæresin vocarunt. Cumq; ita ratio cōparata sit vitæ naturæq; nostræ, ut omnes ad peccandū propensi simus,& ita graviter aliquando peccandum, ut nisi Dei virtus præstò sit, cēsoria excōmunicationis nota reprimēdi simus: ecquis princeps,aut etiam vir privatus, qui modò aliquid possideret,in tanto amittendorum bonorū metu,disciplinę Ecclesiasticæ submittere se vellet? Quanta hæc remora, quātum etiam impedimentū esset,principibus maxime,ne se ad Ecclesiam Christianā adjungerent, si ab ea semel ob delictū aliquod abdicati,

à ſuo etiam imperio abdicarētur? Statuamus igitur hoc tandem & concludamus, principes per excommunicationem ſuo principatu & ea, quam antea in ſuos habebant, poteſtate & auctoritate nec jure privatos fuiſſe, nec eſſe privandos.

Idem quoq; de relapſis quos vocant eſt ſtatuēdum. Nam etſi pœnæ graviores in eos conſtituantur, ea tamen non debent regiminis ſpiritualis fines excedere. Atque Eccleſia debet ad eos, ſi ad ſe redeant, abſolvendos prompta ſemper & parata eſſe: ac proinde ad ipſorum vitam ac ſalutem pœnas referre, ob idq; lenitate, quæ in correctionibus omnibus neceſſaria eſt, ſeveritatē temperare, ut qui in eandē culpam relabuntur, ad vitæ emendationem faciliùs attrahantur; qui miſericordia eò digniores ſunt, quò major infirmitas in iterato eorum lapſu videtur. Dicere autem relapſos deploratæ eſſe ſalutis, relabi hoc eſſet in Novati hæreſim, quæ tanto omnium conſenſu à tota veteri Eccleſia damnata fuit. Privati

homi-

homines ſi fortè in idem hæreſeos crimen reciderint, aut alio quodam modo bis offenderint, nihilòmagis ſua bona amittunt, quàm ſi ſemel tantùm offendiſſent. Probandum eſſet aut locis ex ſacra ſcriptura depromptis, aut idoneis aliquot exemplis, aliam quandam ob principes legem conſtitutam eſſe; quod nuſquam, niſi in Paparum conſiſtoriis, reperietur, ubi haſce perturbationes & confuſiones ad principes opprimendos nullo nec auctore nec exemplo conflant. Subditorum in ſuos principes officia ejuſmodi omnino ſunt, cujuſmodi liberorum erga parentes, ſervorum erga Dominos, & uxorum erga maritos officia eſſe ſolent. Deus enim hæc omnia uno legis mandato ſummatim complexus eſt, quo præcipit parentes honorandos eſſe. Nunquam verò viſúmve auditúmve fuit, ut ob unicam religionis cauſſam & eas quæ inde accidunt mutationes, uno ad fidem vocato, altero in infidelitate permanente, illo in Eccleſiæ cõmunione hærente, hoc ab illa ſepara-

to, ulla fiat conditionis mutatio, ita ut filius è patris potestate emancipetur, servus ex Domini Imperio manumittatur, uxor mariti auctoritate solvatur. Nam contrà liberis citra ullam omnino exceptionem præcipitur, ut parentibus obediant. Apostoli etiam censent, ut fideles servi in fide & officio erga Dominos suos maneant: fidæ verò conjuges maritis suis subditæ perpetuò sint. In principum autem imperio & potestate, qua cæteræ omnes comprehenduntur, mutatio minùs etiam probanda est, quippe multò magis periculosa & lubrica. Porro ego, priusquam huic sermoni finem faciam, præclarum hoc majorum nostrorum facinus hîc addendum putavi, ut quid illi de hac Paparum doctrina senserint, planè intelligamus. Papa Urbanus II Philippum I excommunicare in animo habuit, & postea Paschalis Ludovicum Crassum. Papæ his fundamentis nitebantur, quòd illi reges flagitiosi essent, ideóque digni,

1 Pet. 2.

gni, quibus regnandi jus ac poteſtas adimeretur. Tota Gallia, cui hoc erat inviſum & inauditum, adverſus ſedem Romanam vehementer irritata fuit, illique omnes, qui Papæ cauſſam tuebantur, durius accepti ſunt. Id perſpici poteſt ex Ivonis Carnutenſis Epiſcopi ad Papas literis, quibus eos monebat ut conſilium ſuum mutarent, ne gravius aliquid in ſe ſtatui ſentirent. Quum verò ejus temporis Scriptores de Galliæ adverſus Papas accenſæ cauſſis loquuntur, hæc commemorant: ea Paparum verba, novitatem eſſe aut hæreſim, quæ antea nunquam in mundo extitiſſet, per quam ſcilicet populus doceretur, principibus ſceleratis nihil prorſus obedientiæ & obſequii præſtari debere: & quanquam fidelitatis ſacramento illis obſtrictus eſſet, omni tamen ergà eos fidelitate ſolutum ac liberum eſſe: nec perjuros eos eſſe habendos, qui à ſuo rege ad alium quemlibet deſciſcerent. Immò verò,

Abbas Sigebertus.

quicunque Regi pareret, pro excommunicato existimandum: contrà, qui facinus aliquod adversus regem patraret, omni injustitiæ & perfidiæ crimine absolvendum. Historia nominatim hæc refert, ut doceat, quantopere doctrinam ejusmodi, quam Papæ in totum orbem spargerent, & disseminarent, exhorruerint, & quódnam esset istarum excommunicationum, per quas principes omni dignitate & auctoritate spoliarentur, & cives ad seditionem concitarentur, fundamentum. Verùm tam multis gravibusque Ivonis admonitionib⁹ Papæ nihilo sapientiores & meliores effecti sunt. Eādem enim omnino doctrinam Sfondratus Papa per suas Bullas nobis obtrudit, ad institutam hāc rebellionem confirmandam. Ea doctrina jam inde à Philippi primi ætate, nova, atq; adeò à nostris majoribus hæresis esse dicebatur. Res verò gravior est, quàm ut temerè Bullis fides habeatur, in quibus nihil quidquā adfertur, quod aut vero ullo sacræ scripturæ testimonio nita-

nitatur, aut certo aliquo veteris totius in ſuis omnibus ætatibus & partibus Eccleſiæ uſu confirmetur. Sfondratus equidem neſcio quas Paparum cõſtitutiones nobis inculcat: at nos ſolidas & expreſſas Dei ipſius conſtitutiones & placita poſtulamus. De Sanctæ etjam Sedis reverentia verba facit: At eſt alia ſedes, cui ſummam obſervantiam debemus, longè ſanctior, apud quam omnes ſiſtendi ſumus, nempe Chriſti tribunal: ex quo conſilia & decreta nobis ſumẽda ſunt, ut ne à recta vivendi ratione aberremus. Idem agit de præſtanda Eccleſiæ obedientia: rectè: id etiam ipſi deſideramus. Sed vera Eccleſia docet, vni Deo, cui ipſa in rebus omnibus cedit, ſéq; totam ſubmittit, parendũ eſſe. Edicit ſuis omnino mandatis parendum eſſe, cæteris omnibus, quibus ſtudium, amorem, honorémq; & obſervantiã debeamus, poſtpoſitis. Et quis tandem Sfondratus iſte eſt, cujus imperiis cæterorum omnium Imperia poſtponi, cujus Bullis Dei etiam ipſius, qui aliter omnino

pręcipit, mandata ſubiici debeant? Atque hæc, quòd pluribus alibi explicata & illuſtrata fuerint, paucis tantùm hîc attingere volui: quæ tamen, licet paucula, ad eas dubitationes quas Papæ Paparumq; clientes Jeſuitæ, harum quibus jactamur tempeſtatum concitandarum ergô ſimplicium animis injecerunt, penitus tollendas, ſatis magna, mihi quidem videntur: quanquam Rex noſter divina gratia talis, qualis ab iis fingitur, non ſit nec Paganus, nec Hæreticus, nec excommunicatus, nec Relapſus, ſi diligenter omnia, ut in re tanta decet, ponderentur.

Rex equidem Paparum doctrinæ fidem non habet, ſeque prorſus ab eorum conſortio & communione ſegregavit: Sed patres noſtri docuerunt eos omnes qui Papis nõ credunt, ſeq; dum inordinatè ſe gerũt, ab iis ſeparãt, non eſſe propterea hæreticos. Papam autẽ indecorè ſe gerere nemo neſcit. A tam multis jam ſæculis pii clariq; viri id conqueruntur ac deplorant; tota

Chri-

Christianorum gens eum accusat, & aliquando, si Deus dederit, re tota sapienter & accuratè disceptata, illum ipsum damnabit: quantumvis id refugiat, & suis omnibus quas ubique terrarum commovet, procellis, furiosisque consiliis impedire conetur. Sunt quædam religionis capita, in quibus Rex ab Ecclesia Romana dissentit: non propterea tamen cōperietur hæreticus, si dispiciatur, in quibus & quomodo in iis se gerat, & quid profiteatur ac testificetur. Hæreses, (ut ex hæresibus quę veterem Ecclesiam exercuerunt, videri potest) versantur aut in Trinitatis materia, aut in Christi mediatoris nostri persona, aut in illius officiis, salutisque rationibus, aut in Ecclesiæ definitione & natura, aut denique in iis, quæ ad scripturę sanctæ veritatem & aúctoritatem labefactandam spectant. Regis fides super his capitibus omnibus examinetur, nihil caussæ reperietur, quamobrem hæreticus sit habendus. Nec Paganus est, nec Judæus, nec Mahometista:

quin falſas illas impiaſque Religiones omnes ex animo deteſtatur: illum dūtaxat pro vero & unico Deo habet quē Patriarchæ, Sancti Prophetæ, totaque Iſraelitica Eccleſia ob omni ævo cognovit, venerata eſt & coluit: Illum, qui Moſi legem dedit, & per Prophetas cum patribus loquutus eſt: quique poſtremis temporibus ſeſe in Chriſto Domino noſtro manifeſtiùs nobis patefecit. De ſancta Trinitate credit, q̧cquid ab univerſis conciliis de ea definitum deciſumq; atque ſummatim Athanaſii ſymbolo comprehēſum fuit; Ut id etiam, quod de Chriſto Mediatore eſt traditum, quem eſſe credit & agnoſcit verum & in æternum prædicandum Deum, ſimul & verum hominem è Virgine Maria natum. Perſuaſumq; habet, eum, queādmodum à Deo conſtitutum ab omni ævo fuerat, ita etiam redemptionem noſtram omni ex parte expleviſſe, ſolúmq; nobis & ſalutis & æternę vitę cauſſam auctoremq; eſſe: ac nos ipſius, ut in Evangelio docetur, per fidem participes fieri.

fieri. Ecclesiam Catholicam, & extra eam nullam esse salutem, credit, precibus votisq; omnibus in ea ad extremum usq; vitæ spiritum manere exoptans. Sancta etiam sacramenta, prout à Christo fuere instituta, credit. Postremò sanctam scripturam, certam Dei veritatem esse, eáq; omnem doctrinam nobis necessariam contineri credit: atq;, quod tum ad salutem cõsequendam credendum, tùm ad observantiam quæ Deo placeat exhibẽdam præstandum sit, non aliunde petendum esse. Atq; eorum, quę & Rex, & ejusdem cum eo religionis homines tenent, ut ex eorum scriptis abundè constat, hæc summa est. Rex itaq; his fretus & confisus, impias omnes Arrianorum & Manichæorum, itemque aliorum omnium hæreses, quæ cùm à sacris Ecclesiæ doctoribus refutatæ, tum sanctorum Conciliorum decretis una voce & consensu damnatæ fuerunt, ex animo etiam damnat. Controversiæ, quas cum Romana Ecclesia habet, eiusmodi sunt, ut siquid

errat, in hoc maximè erret, quòd cōcedere patiq; nō possit, ut, vel hominibus vel rebus ullis creatis, præterquā Deo, cultus religiosus tribuatur: ut Christus non solus ad Deum nobis sit via & aditus, sed quispiam alius illi adjūgatur, & in nostræ salutis caussis quidquā aliud habendū sit, quàm unicū Christi mortis & passionis, atq; ejus quam Deo patri præstitit, obedientiæ meritū: utq; alius quisquā gratus Deo cultus censeatur, quàm qui ab eo in sacris scripturis fuit præscriptus & cōstitutus. In his omnibus siquis sit error, in eo duntaxat est, quòd omnia Deo uni, nihil autem hominibus tribuat. Ejusmodi autē error, si tamen error habendus est, non potest esse hæresis. Atq; hæc de controversiarum materia dicta sint.

Quomodo autē in his rebus se gerat, omnibus compertū est. Neq; enim aut pertinax est, aut aliqua vel arrogātia, vel malitia, vel pravo perturbandæ Ecclesiæ affectu ducitur: Papa in suis Bullis ait eum per matrem jam inde ab infantia hæresi imbutum fuisse: at, vel

at, vel hinc eum talem non esse mala mente, & insolenti ac voluntaria evertendæ Ecclesiæ alacritate, manifestò colligitur. Ac Divus ipse Augustinus eos, qui sic à parentibus educati & instituti fuerint, magis excusandos esse tradit. Papa eorum meminit, quæ nefastis illis D. Bartholomæi diebus illi acciderunt, illiusque abjurationem omni colorum & exornationum genere exaggerat, multa simulans, & veris falsa consultò admiscens. At dies illi ita nobiles sunt & insignes, ut unica violentiæ recordatio pro justa defensione illi esse possit. Nihil ea de re amplius dicā. Dira illa fuit & inaudita Tragœdia, quam Deus pro sua bonitate huic regno diutius nō imputabit. Equidem rex multa tunc admisit: religione sua ejurata, Romanā se amplecti professus est, Missæ interfuit, Romā misit, vera hęc omnia sunt. Sed vi adactꝰ hęc faciebat omnia, cùm ꝓbi ac fideles servi in ejus sinu atq; amplexu trucidati fuissent, ipse quoq; in summo capitis discri mine quotidie versaretur, & in arctis-

ſimam jam captivitatem detruſum ſe & compactum videret. Illius adoleſcentia, perpetuæ adverſus ea quæ per vim ageret teſtificationes, mandata, quæ ad populum ſuum Bearnenſem clandeſtina denunciatione pferenda curabat, viæ & rationes ex iſtis ſe laqueis extricandi toties captatę ac tentatæ, & quæ primum evadendi oblata fuit, arrepta confeſtim occaſio, vim illi factam fuiſſe, & quæcunq; tunc temporis faceret, ea vi coactum & præter voluntatem feciſſe ſatis cõprobarunt. Metus ille fuit in prima & teneriori ætate incuſſus, & eo imminente periculo, quo nullum aliud majus excogitari poſſit. D. Petri abjuratio non eſt illi jam ulli probro & dedecori. Nam formido, qua fuit correptus, eam extorſit, & illum ad peccatum etiam longè gravius, audita unius ancillulæ voce, adegit. Verùm id factum illico acerbè deploravit & lamẽtatus eſt. Ergo peccatum per metum admiſſum, culpæ excuſationem in alio meretur, nõ probrum & damnationem, ut Papa de prin-

principe noſtro pronũtiat. Infirmitas hęc eſt, animiq; imbecillitas, quã Deus pro ſua immenſa miſericordia tolerat. Quin apud homines, ſiquid gravioris pœnæ aut infamię metu factum fuerit, id ex legibus nominatim ad eam rem latis, pro infecto habetur, nulliq; pœnę obnoxium eſſe cenſetur.

Papa regẽ præceptis ad religionem neceſſariis abundè inſtructũ fuiſſe proponit. At ut probè aliquẽ inſtruas, gladius illi non intentatur: ſed ter quaterque cum lenitate ſumma de officio admonetur, ut Apoſtoli nos docent, nulla vi illius conſcientiæ facta. Rex igitur de Papa, à quo hæreticus, & relapſus declaratus fuit, identidẽ quæret, quid officii tum ipſe, tum ipſius deceſſores hîc præſtiterint: quando teſtimoniis è ſacra ſcriptura petitis hæreſeos cõvictus damnatuſq; fuerit: quando tutus ſuis miniſtris acceſſus patuerit, ad familiariter coram ſe cum Sorbonicis doctoribus diſputandum, unde ſibi de ſuo errore apertè conſtaret. Quod enim Papa objicit, regis mini-

ſtros illic adfuiſſe, ita quidē ſe res habet. Miſellus quidam & verè miſerādus miniſter, nomine Hugo Suræus, aliâs Roſerius Pariſinam carnificinam fugiens, ab hoſtibus captus, Lutetiamque retractus præ metu religionē abjuravit, & ſeſe ad eorum nutum arbitriumque & dicturum & facturum omnia promiſit. Is ad Regem perductus, Doctoribus Sorbonicis aſſenſus eſt. At poſtea culpam ſuam, libris in eam rem æditis palam agnovit, atque à Rege, ad quem pervertendum & in errorem inducendum adhibitus fuiſſet, veniam petiit. Fuit hæc igitur partis vtriuſq; colluſio, non verum ac pium colloquium ad docendū accommodatum. Rex igitur nihilo ſapientior ab illis factus, in iis quæ à pueritia didicerat & crediderat, cōſtanter permanſit, quippe præclarè ſe ac piè parentum cura inſtitutum fuiſſe, ac purioris religionis fundamenta optimè jeciſſe perſuaſus. Neq; ulla mala mente praváque conſcientia in eo perſeverat, quaſi aut novitatis ſtudio, aut

quadam contradicendi libidine ductus. Moleſtiæ & ærumnæ, quas tandiu pertulit: negotia & impedimenta, quæ illi adhuc à cõjuratis tanta pertinacia inferũtur: hoſtium prava conſilia & aſſiduæ interpellationes, amicorumq; importunitates, id ſatis confirmant: à quibus omnibus poſſet ſemel omnino ſe vendicare, religioni ſuæ renuntiando, niſi Dei offendendi, amittendæque ſalutis metus eum perpetuò moneret, ne invita & repugnante conſcientia quidquam faciat: ſed potius meliorem, ſiqua uſquam extat, & quam à nemine hactenus accepit, inſtitutionem exſpectet. Præterea in hiſce de religione controverſiis non ſolus requirit ut errorum, qui eam occuparunt, ac deformarunt, reformationi provideatur: Bona pars Chriſtiani orbis idem ipſum cum illo poſtulat, & adverſus Papam, qui rei tam neceſſariæ obſtat, uno ore proclamat. Nemo ferè jam exiſtit, qui non multa in Eccleſia peccari fateatur, idq; vehementer conqueratur &

deploret: qui non horribilem&prodigiosam in Clero confusionem corruptionẽq; videat; & qui institutionem ac disciplinã illâ quæ ad sacerdotum quæstum &avaritiam omnino accommodata fuit,frequentiorem & fideliorem, perquàm necessariam esse non censeat. A multis jam sæculis,permulti præstantissimi doctrina & pietate viri in hoc etiam regno,ut D.Bernardus & alii complures, libros in lucem editos querelis & expostulationibus ob istas labes & confusiones refertos nobis reliquerant. Hęc omnia regis caussæ inserviunt, qui nihil aliud vehementius desiderat, quàm illud venire adesseque tempus,quum tot tantaque vulnera per legitimum piumque concilium sanentur, ac sancta totius Ecclesiæ recõciliatio summáq; omnium concordia fiat: testificans ex animo ac profitens primũ se iis,quæ illic summo omnium cõsensu & sacrarum scripturarum auctoritate decreta constitutaq; fuerint; libenter obtemperaturũ. Nulláq; re omnino in his tam diu-

turnis & infestis, quibus vexatur, bellis æquè offendi & angi, atq; lōgâ illâ, quæ tum percipiendæ ex sacro illo concilio utilitati, tum perficiendæ illi, qua se regni sui statim initio ea de re obstrinxit, promissioni affertur, tarditate & morâ. Quum hæc omnia in rege considerabuntur, atque ex adverso dispicietur, quis sit habendus hæreticus, uti quidem in sacris scripturis describitur, & à piis Ecclesiæ doctoribus definitur: Ex iis profectò nec constabit nec probabitur, regem hæreticum esse. Siquis error inesset, humanus ille error esset, quo qui tenentur, nec deplorati nec ab Ecclesia abdicati censendi sunt: Ideóque apud eos ex D. Pauli doctrina adhibendæ sunt cum omni animi lenitate admonitiones, non autem ea, quæ hodie intentatur, violentia.

Nec verò rex noster ex iis, quæ Sixtus Papa illius adversarius edidit, ullo modo habendus est excommunicatus, ut jam antea docui. Et quidem Patres nostri ex historiis, quæ com-

memoratæ ſunt, ſatis oſtenderũt quid de Paparum Excommunicationibus ſentire debeamus. Reſpõſiones à doctiſſimis viris ad Sixti contra Regem excommunicationes, unà cum multarum Nullitatum declaratione hodie extant, eæq; ita eruditè compoſitæ & ad rem præſentem appoſitæ, ut ad Regem non apud Deum tantùm, ſed apud omnes homines, qui modo ſincerè judicare volent, abſolvendum, omnique culpa liberandum momenti ſatis habere videantur. Magná Deo immortali habenda eſt gratia, quòd in Papæ poteſtate non ſit, eos qui in libro vitæ inſcripti ſunt, ex eo expungere. Quòd ſi Papa idoneus Regis noſtri Judex eſſet, ſuamq; juriſdictionem ad eum uſque ac minimum etiam hujus regni incolam proferre poſſet, quod profectò non poteſt: ſi judicium in Seniorum, ut Deus præſtituit, cœtu factum fuiſſet: ſi juſta eum damnandi cauſſa extitiſſet: ſi actionum ex verbi divini regulis, & canonibus etiam antiquis via & ratio in judicando obſervata

vata fuisset: si legitimę excommunicationis fines propositi, rectaque & ejus qui peccavit salutis, & utilitatis Ecclesiæ studia adhibita fuissent: si Ecclesia rectè congregata rem assensu suo comprobasset: Postremò, si Dei verbum in tota illa actione præcipuum locum obtinuisset, fuissetque pro regula: ex his quidem certè omnibus excommunicationem rectè factam fuisse constaret. Sed horum omnium nihil quidquam usurpatum observatumque fuit. Consilia adversus Galliam nostram quotidie inita: inveteratum adversus reges ac principes nostros odium: indignatio, in quam erumpunt, quòd amplitudinem suam in hoc regno cum summa potestate nondum stabilitam esse videant: coitiones & pactiones, quas cum externis hostibus habent ad prodendum ipsis trandendumque hoc regnum: ut uno verbo dicam, furor & nocendi, perdendique omnia libido, solæ fuerunt veræque aliis Papis caussæ cur hæreseos sententiam & excommu-

nicationem in superiores reges, & in ipsum etiam Henricum Regem 3 defunctum, pronunciaverint, & eâ quidem impudẽtiâ, ne impietate dicam, ut nihil suprà. Hodiéq; adeò illis ipsis caussis adducti, suas ad nos bullas emitũt. Hoc verò planè nihil aliud est quã stomachosum ac perversum & regiam gentem opprimendi, & regnum simul totum evertendi propositum. Religio autem quam illi admiscent, prætextus tantummodo est, ac mera simulatio.

Sfondratus contumeliosè nobis de rege loquitur, quasi eum nos in hoc regno melius cognitum non habeamus, quã ille in suo Capitolio. Ait eũ, quia datam fidem fregerit, perfidum esse, nec fidem illi unquam habẽdam. Væ tibi impure Sfondrate, qui tibi jãjam impendente, qua totus exentereris, ruina crepans, tam dirum tuæ acerbitatis virus in tantum principem eructes, & evomas: qui contra Dei mandatum populi Principi, atque adeò Galliæ regi maledicere audeas. Dicis eum fidem violasse. Idem & grassa-

Exod. 22.

tor aliquis diceret, si arrepto, exertoq; pugione promissum aliquod à quovis alio extorsisset, quod ille postea, quippe aut contra Deum, aut contra Rempublicam, aut contra bonos mores factum, perficere nollet. Non repetam quod jam dixi, de vi, quæ Regi incussa fuit. Promissis ita extortis nemo ullo aut pacto aut jure obligari potest: ubi autem nulla est obligatio, fidei quoque violatio nulla est. Si Rex putavit se contra Deum facturum, id præstans quod metu coactus promiserat, nunquid promisso suo stetisset, Deum cõvictus conscientia offensurus? Cuínam potius fide & promissi religione obligatus tenebatur, quàm Deo? Longiori & accuratiori patrocinio non est hîc opus. Regis fides & integritas satis spectata est & cognita: nec perfidus ullo modo dici potest, ut eum Papa nominat. Ex multis magnisque illius virtutibus, quarum omnes testes sumus (& quas infestissimi etiam illius hostes fateri & prædicare coguntur) hæc maximè una elucet, quòd in suis dictis

promissisque omnibus servandis, in iis sit numerandus, qui candore, firmitate, constantia, & integritate maximè excelluerunt.

Sfondratus cōtumeliis & calumniis quàm Apostolicis virtutibus fœcundior, addit regem Ecclesiæ hostem esse: Rex autem nullam unquā id suspicandi caussam dedit. Armis aliquando sese propugnavit: sed legitima quidem propugnatione id fecit adversus eos, qui jam tum regiam stirpē adoriebantur, attractis ad suam caussam sub religionis nomine regibus etiam ipsis, qui insidiosas eorum artes, occultáq; & impia consilia nō satis tunc animadvertebāt, ut ea postea, sed serò & magno suo damno animadverterunt, compertaq; penitus & perspecta habuerunt. Verum Deus sua providentia hostium regis animos aperuit, & quónam zelus ille speciosiq; religionis prætextus spectarent, omnibus patefecit & illustravit. Quare hoc bonorum omnium virorum judicio certum & manifestum semper erit, regem suosque injustè lacessi-

ceſſitos juſte quidem ſe interdũ propugnaſſe, Eccleſiam verò oppugnaſſe nunquam: hóſque pro ſui principis ſalute, & pro ſola Galliæ, proindeq; Eccleſiæ cõſervatione arma cepiſſe. Nec in tanta animorum contentione, irarúmq; æſtu teſtatum probatumq; uſquam reperietur, Regem ullius hominis conſcientiæ vim attuliſſe. Ut hodie etiam, ex quo regni clavum tenere & gubernaculum Rei publicæ tractare cœpit, tanta humanitate & lenitate cum clero ubiq; locorum egit, ut ſatis hinc probet ſe de moleſtia ulli omnino homini ob religionẽ exhibenda nullo modo cogitare. Accuſatur, quòd ſacerdotiorum fructus iis qui pro ipſius dignitate & ſalute arma ceperunt, largiri ſoleat. At hæc temporum culpa eſt, non illius: qui non voluntate ſua, ſed belli neceſſitate coactus hoc agat: atque magis in eos, qui arma contra ſe gerunt, quàm in reliquos, idque maxima prudentia & æquitate. Priſci Reges, ut accepimus, certum hoc & exploratũ habuerũt, licere

ſibi horum fructuum partem in ſuſtẽtandis belli ſumptibus impendere, ſi ea eſſet regni, rationumque illius neceſſitas, ut fieri aliter non poſſet. Publicæ verò rei neceſſitas tanta eſt hodie, ut major certè antea nunquã fuerit, aut in poſterum eſſe unquam poſſit. Si eam ob rem Eccleſiæ hoſtis declarandus videtur: idem quoque de ſuperioribus Regibus habendum ac docendum erit. Si qua tamen culpa hîc eſt, ea profectò ipſius hoſtibus, qui illum eò neceſſitatis compulerint, aſſignanda eſt. Quid ſit Eccleſia, novit, & quantopere Deus eam principibus commendaverit, nõ ignorat. Ex multís illius optatis hoc non eſt poſtremũ, ut his bellis cõpoſitis ſumma temporũm exoriatur tranquillitas, & animorũ conſenſio, per quam conciliũ congregare tutò liceat, ubi apertè vereq; patefacere omnibus poſſit, quo amore Chriſtianam Eccleſiã proſequatur, & quo ſtudio atque animo illius dignitatem & commoda curare, atq; adeò pro ſua quidem facultate, augere velit.

Papa

Papa alio argumento in suis Bullis utitur, quo probet regem nostrum non esse legitimũ regni successorem: Itaque à regni administratione repellendum. Argumentum è cladibus & calamitatibus, quibus in hoc regno tandiu affligamur, sumptum est. Argumenti fundamentum hac præcipuè, quæ his verbis ab eo cõsignata est, propositione nititur. *Ubi Deus colitur, adversitas nõ habebit effectum*, & contrà: *Ubi adversitas locum & effectum habet, ibi Deus non colitur*. Dei autem cultui nullum inter nos locum esse ita vult inde intelligi, quòd regem legitimũ & Deo carum, probatúmq; non habeamus. Usuvenit sanè Sfondrato nostro, ut hac in re in eandem temeritatẽ inciderit, in quam alii complures, qui de calamitatibus & vexationibus quas Deus immittit, longè aliter senserunt quàm deceret. At primùm quum ait, Ubi res adversæ vigent & urgent, ibi Deum non coli: Ea propositio, quæ ex publicæ calamitatis caussarũ ignoratione proficiscitur, falsa est: ut & altera huic cõtraria æquè

falsa est: Ubicunque Deus colitur, res adversas nullum locum, nullam etiam vim habere. Id enim falsissimũ esse per vetus ætatum omniũ experientia convincit, & Dei quoq; ipsius ea de re decretum. Deus alibi non colitur, quàm in Ecclesia: ipsa tamen Ecclesia duriores rerum adversarum effectus ac frequẽtiores hîc sensit: Ei sorti conditionique quamvis acerbæ Deus eam objecit ac subjecit. Quemadmodum etiam optimi quique, & qui Deũ puriori mente coluerũt, ut Prophetæ, Apostoli, & clarissimi alii Dei servi, gravioribus usq; casibus expositi fuerũt. Contrà patet, adversitates minora effecta habuisse (ut ita cum Sfondrato loquamur) in improbis, in quib. minor Dei metus, illiusq; colendi studium minus appareret. I nunc, & ex Sfondrati propositione, quid hîc sentiendum statuendumque sit, conclude: Inde profectò & Ecclesia & optimi omnes impietatis damnabuntur: improbi verò omni culpa soluti, absolventur. Ita nimirum olim de Davide, de Jobo & piis

aliis

aliis viris, atq; adeò de Christo ipso judicari solebat. Interim tamen non inficiabor, peccata nostra & non valde religiosum, quem Deo in hoc regno tribuimus, cultum calamitatum, quibus adeò vexamur, caussam esse. Nobis enim omnibus in Dei conspectum est prodeũdum, ut judiciũ illius subeamus, damnationiq; nos ultro ipsos subjiciamus. Impietates & blasphemiæ, iniqua hominũ judicia, homicidia, & civium trucidationes, libidines, & in omnibus regni partibus cõfusiones hanc regni labẽ atq; eluviem, hanc etiã miseriarum & malorũ Iliadem in nos justo Dei judicio invexerunt. Verùm cùm tam multis magnisq; flagitiis Deũ offenderimus, cùm etiam & superstitioso & impio cultu eũ irritaverimus, nulla certè ratione pro calamitatũ nostrarum caussa id habendum est, quod nõ modò non peccatũ est, sed etiã unum ex præcipuis illius, quã Deus de nobis exigit, obedientiæ caput, nempe regi à Deo nobis constituto parendum esse. Quanquam verò hoc etiam iis assen-

tiremur, Deũ aliquando in populos animadvertere ob malos principes, qui in iis dominatum tenent; non inde tamen consequeretur, quod Sfondratus contendit, regem, qui jam nobis præest, illegitimum esse. Regũ enim peccata (ut injustitia, crudelitas, & gravissima alia facinora, quæ Deus aliquando in populos derivare solet), efficere nõ possunt, ut reges sint illegitimi, ac digni, cõtra quos populi conjurent, eósque de sede sua deturbent, ut antea docuimus. Judicia hæc sunt ejusmodi, ut Deo ipsi disceptanda omnino ac decidenda permittere debeamus. Reges qui olim Dei populo regendo præfecti erant, plerunque fuerunt Idololatræ, vitaque vitiosa & flagitiosa præditi. Ideóque Deus nõ in illos tantùm sed in subjectos etiam eorum imperio populos iræ suæ tela cõjecit. Nunquid tamen in ullius unquã mentem venit dicere, eos reges qui casus & clades suis sceleribus in populũ attraherent, nullum jus potestatemque dominandi habere, populóq; imperatum hinc

fuisse,

fuiſſe, ut obſequium erga eos exueret? Interim hoc neceſſariò non conſequitur, ſi populus plectatur, id ad regem tanquam auctorem referendum eſſe, cùm ejus rei cauſſæ in populo ipſo verè ineſſe poſſint. Qualia rogo Ezechię tempora fuerunt, quum tota regio ab Aſſyriis funditus direpta, vaſtataque fuit? Quale etiam Joſiæ regnum, ſi calamitates illius expendantur? Veruntamen maxima piis illis regibus facta fuiſſet injuria, ſiquis ita, ut Sfondratus, argumentatus fuiſſet. Nempe, ubi res adverſæ vigerent, ibi Dei cultum & frigere & penitus jacere: & quia populus Ezechiam Joſiamque principes ac moderatores ſuos haberet, ideo Deum non coli. Sfondratus igitur calamitates noſtras procul hinc videt, de iis fert ſententiam, eaſque nobis exprobrat: ſed inconſultò & temerè. Si ad Deũ reſpiciamus, ſatis magnas nos affligendi cauſſas habet: ſin, ad homines quod attinet, proximæ cauſſæ inquirantur, nulla ſanè major eſt, & quæ tot malis nos oppreſſerit, quàm Papa-

rum superiorũ & Sfondrati ipsius furores, qui nobis universam hanc conjuratorum factionem conflarunt, illisque Galliam nostram bellis exitialibus vastandi facultates antea suppeditarũt & etiamnum suppeditant. Papæ tantummodo longissimè à nobis, rebusque nostris absint, nos omittant, nos vexare, res nostras quę ad se nihil attinent, curare desinant: dicto citiùs miseriæ nostræ desinent.

Ne multa, Papa quicquid volet de rege nostro effutiat (pro eo more quo Papæ principum nomen contumeliis lacerare solent) Nos regem nostrum satis notum exploratumq; habemus, & locupletes eximiarũ, quibus Deus eum cumulatissimè ornavit, virtutum testes sumus. Prisci reges illius decessores à suis semper celebrati, & summis laudibus honorati fuerunt, quantumvis Papæ illorũ famam suis fulminibus obscurare & inquinare conati sint. Hic verò, qui ab eadem stirpe nobis à Deo est datus, illorũ dissimilis minimè nobis videbitur: etsi Papa aliam de il-

de illo animis nostris opinionem injicere nitatur. Si quis contrà contendat atque asserat, hujus & superiorum regum facta inter se differre, quòd tunc temporis de religione non ageretur: Dicam in patrum nostrorum contra Papas cōtentionibus aliquam religionis mentionem factam semper fuisse. De aliquo privatim capite non dimicabatur: sed de eo quæstio erat, quod Papæ tanquam religionis totius fundamentum statuunt, nempe de summa illa, quam in universum orbem sibi arrogant, auctoritate, per quam coli ab omnibus, moremque sibi geri velint. Nam si hoc non maneat, fixumque sit, Papa in suis canonibus sępe declarat nullam usquam gentium religionem superesse. At patres nostri ei sententiæ toto conatu obnitebantur. Qua quidem re Papæ adducti, tanquam de religionis summa omnino ageretur, in sua quam adversus eos ferebant sententia, hæreticos, schismaticos, Ecclesiæque hostes nuncupabant. Ut verò apertiùs docerent,

ob istam obedientiæ & obsequii recusationem, omnem è Gallia religionem planè sublatam esse, suis interdictionibus vetabant, ne templorum januæ aperirentur, ne ullus Dei cultus observaretur, ne ulla sacramenta usurparentur. Contentio igitur in hoc capite versabatur, quod Papę fidei articulum vocant, & religionis universæ fundamentũ. Et quidem tota illa inter Papas & protestantes, dum ad concilium appellant, orta jamdudum controversia in hoc maximè uno cõsistit. Nam hac parte controversiæ dirempta, Papæ videlicet auctoritatem minimè esse tantam, quantam sibi sumit: Deo uni, ut Domino summo in sua Ecclesia auscultandum & obtemperandum: Papam, omniaq; illius mandata & decreta sanctarum scripturarum normæ submittenda esse, eadẽ operâ reliquæ omnes controversiæ discussæ sublatæq; prorsus erunt. Verùm, cur ex religionis controversiis hîc verba facimus, cùm, ut jam omnibus perspicuum est, de regno quod hostes invadũt atq; usurpãt,

aga-

agatur: religio autem merus tantummodo ſit prætextus? Cōcludamus igitur, inter haſce noſtras de quib⁹ hodie ita digladiamur, & inter eas, quæ patribus noſtris cum Papis interceſſerunt, cōtroverſias, ſeu in Paparū, qui bello nos perſequuntur, conſilio & propoſito, ſeu in eorum perſonis, ſeu in regis quem Deus ex ſacroſancta regni lege nobis præficit, cauſſa, nullum omnino diſcrimen, nullam planè diſſimilitudinem intereſſe. Ac proinde nullum opportunius & melius conſilium in rebus prorſum ſimilibus, à nobis capi poſſe, quàm ſi ad patrum noſtrorum exempla confugiamus, noſque totos ad eorum prudentiam, animique magnitudinem & conſtantiam conformemus.

CONCLVSIO.

AMPLISSIMAM hic locus & valde luculentam admonitionis ad omnes hujus regni ordines mihi daret materiam, per quam, priuſquam dicēdi finem facerem, eos ad cauſſam hanc

pro communi dignitate & salute contra Papam & conjuratos suscipiendam exhortarer: nisi animi ampla quædam & splendida propositio passim in multis ita eluceret, ut acrioribus ad eos animandos incitandosq; stimulis nihil amplius opus esse videatur. Si ulla unquam caussa certas divinæ vocationis notas habuit, quibus freti ad eam recta cõscientia propugnandã aggrederemur, hæc quidem certè est. Ubi primùm privatorum aliquot hominum quies in aliquo principatu ab externo quopiã hoste interrupta, aut populi alicujus libertas tantulũ attentata fuerit, aut Deus aliquam aliam ob caussam ad arma vocaverit, continuò ab universis accurritur, idq; persuasissimũ & exploratissimũ omnibus est bellũ tunc legitimè geri. Quæ verò ad bellũ justè & legitimè suscipiendũ, atq; tum ad vitam, tũ ad facultates omnes in illud ꝓfundendas nos movere possunt, ea omnia ad hanc profectò caussam concurrunt. Hispanus aliiq; finitimi hostes nos aggrediuntur, invadũt, hostiliter petunt,
oppres-

oppressuri nos, & si possint, eversuri funditus, quanquã nullam in nos juris speciẽ, nullam etiã id tentãdi caussam habeant. Infert vim Papa, quẽ nihil offendimus, qui cõtrà maximã sui splendoris & amplitudinis partẽ, acceptam nobis meritissimò referri debet: qui etiam pacis inter nos cõciliandæ auctor esse deberet, si qualis haberi vult, talis & re vera esset: atq; interim ut hostiũ, quibuscum facit, libidini serviat, sua in nos fulmina armatasq; acies immittit, quarum vi adacti servitutis jugum subeamus. Cives adeò ipsi patriæ suæ proditores nefariè rebellant, & ii etiam ipsi, qui superiori rege à se impiè trucidato, alterius jam, atq; totius etiã gentis regiæ vitam petunt, qui nostras ferè omnes facultates diripuerunt, qui domos & urbes nostras ad interitũ & cineres redegerũt, & à seipsis ita degenerarũt, ut hostis in media regni ipsius viscera perfidè admissi insignia, cõculcatis Gallicis, ostentent. Hîc Dei mandatum nominatim sancitũ & perscriptum est, quo præcipitur, ut regem ab

eo nobis constitutum honoremus, illiusq; vitam atq; auctoritatem adversus omnes conservemus. Hîc bonorum omnium Patrũ exemplum propositum est, qui in re simili ad communem & regni & regis sui caussam, egregiam fidem alacri promptoq; animo adhibuerunt, nulla hominis cujusquam ac ne Papæ quidem ipsius ratione habita. Aguntur hîc nostræ opes, vita nostra, familiarum nostrarum honor, liberorum nostrorum conservatio, & qua nihil in rebus humanis omnibus prius & carius esse debet, nostra libertas. Venditioni & direptioni à Papa, & quod longè est gravius atq; indignius, à nostris ipsis expositi sumus. Status publici mutationem moliuntur, ex qua quidem, ut facilè colligere est, universa partium omnium mutatio & conversio necessariò consequatur, per quam omnia horribili confusione permisceantur, funditusque intereant. Quos dominos in regis nostri locum substituere conantur, non sunt aut Scythæ aut Turcæ,

sed

ſed qui omnẽ totius orbis Barbariam immanitate & tyrannide longè ſuperant: ut in omnibus regnis, ditionibus & imperiis, quibus dominantur, obſervare licet. Atq; hic eſt belli hujuſce ſtatus, cauſſæ, conſilium & ſcopus. Quid verò in eo deſiderari poteſt, quominus legitimum habeatur, atq; frigidiſſimorum & ignaviſſimorũ quorumque animi ad belli hujus ſocietatem nobiſcum ineundam excitentur, ut Dei qui nobis id præcipit, nomine ac numine freti, haſce omnes, quę nobis imminent calamitates à nobis propulſemus? Religionis nomen obtenditur. Papa honorificos illos, quibus inſigniter eſt ornatus, titulos proponit. Atq; hinc eò gravior & indignior, quæ nobis infertur, iniuria videri debet, quòd & ſacroſanctorum Dei nomen ita profanetur, & ſacra omnia iura pervertantur, ut adverſus præſcriptum Dei mãdatum ad nos ipſos prodẽdos, ad patriam ipſam perdendam, & duriſſimæ omnium crudeliſſimæq; ſervituti exponendam concitemur.

Patres nostri, seu quòd reges à Papis durius appellati fuissent, seu quòd Papæ contempta regum auctoritate pecuniam exigere ausi essent, seu quòd summam aliquam potestatem in hoc regno usurpassent, caussâ diligenter ex legibus divinis & humanis, itemque ex regni institutis & moribus disceptata ac dijudicata, Papas sine ulla dubitatione damnarũt, ac relegarunt, eorum ministros ignominiosè acceptos è nostris finibus expulerunt, eosdem suis edictis & senatuscõsultis hostes declararunt, atq; justissimè bellum iis inferri posse censuerunt. Sed nõ de bullis jam agitur: alia longè graviora urgent. Pontificiæ adversus demortuum regem excommunicationis virtute, finitimi ditionem hanc invaserunt, extrema regni propugnacula occuparũt, atq; in media etiam illius oppida suis & callidis consiliis & aureis Philippis se insinuarunt. Quin Sfondratus Sixti decessoris sui furores imitatus, initam dudum rebellionem cõfirmat, omnem pacis inter nos conciliandæ

liandæ viam intercludit: vicinos, ut ad navis quasi laceratæ direptionem certatim accurrãt, enixè sollicitat: thesauros è nostris loculis eo animo (hic enim putabatur) & consilio, ut ad bellũ contra Turcas gerendum cõverterentur, corrosos, expromit & totos exhaurit, per quos armata manu nos invadat, &, si modò potest, penitus etiam perdat. Huccine rerũ venimus, hæc ne est horum temporũ ratio, hicne regni status, ut deceat Gallos aut medios esse, aut quibusdam rationibus repressos frigêre, aut publicæ defensioni aliqua in re deesse, & turpiter à Majorum suorum pietate, fortitudine, & fide degenerare? Non mediocris equidẽ bonorum virorũ, patriæq; studiosorum civium animis incutitur dolor, quum ad arma venitur: quæ si ob religionẽ capiantur, cõduplicatur mœror, suspiriáq; magis ac magis invalescũt. Non sine maximo igitur animi angore bellũ hoc suscipitur, in quo Dei nomẽ in prætextũ usurpatur. At Deus ipse sanctè p̃cipit, ut regi pareamus: rei necessitas & perpetua

majorum noſtrorum exempla ad id nos invitant & compellunt. Papa nullam conquerendi occaſionem habet. Non nos Eccleſiam perturbamus aut vexamus: ille ipſe mali hujus eſt auctor. Quam reſponſionem Elias Propheta Achabo faciebat, eandem ipſi nos facere meritò poſſumus. Ille ipſe tragœdiã hanc excitavit, ille ipſe hanc nobis perniciem machinatur, ille ipſe pro pace, quam ſuadere nobis debuit, claſſicũ canit, ad bellum etiam civile & inteſtinum nos concitat. Ille ipſe pro pacifico Evangelio, & cõſolationibus, quæ in rebus adverſis nobis peropus ſunt, copias infeſtas, & excommunicationum tonitrua in nos emittit. Bonos Eccleſiæ Paſtores maximi ſemper faciemus, & illum ipſum imprimis, ſi talis eſſet. Ille quidem ſe talem, ac Patrem ſanctum in ſuis Bullis nuncupat, ſed facta & mores repugnant. Patres in Benedicti 13 cauſſa nos docuerunt, quomodo de bonis paſtoribus iudicare debeamus. Ille enim tunc eoſdem quoq; uſurpabat titulos, quos & Sfondratus

dratus sibi jam arrogat: sed illi verba sibi dari non sinebant. Judicii, quod faciebant, regula, statûs Prophetarum & Apostolorum, atque Benedicti conditionis cõparatione nitebatur. Quum enim Samuelis, D. Pauli & aliorũ Dei servorum integritatem sibi proponebant, & cum ea Benedicti mores actaque componebant, liberè judicabant, Benedictum nõ eum esse, quem se diceret, pastorem scilicet & patrem sanctum: sed avarũ, Ecclesiæ vexatorem, ac tyrannum: hoc etiam verbum usurpantes. Id in Caroli VI edicto ita scriptum extat. Si hac majorum regula utimur, de Sfondrati pietate & zelo judicaturi, quid sentiemus, quid statuemus? Ecquid unquam aut in Apostolis, aut in ullis aliis Dei servis Sfondrati cõsiliis & actis simile reperietur: ut nimirum cives in principes suos concitarint, ut etiam Ecclesiæ ærarium (quod satius & sanctius ad pauperũ inopiam sublevandam, & alias res ejusmodi necessarias conferretur) emunxerint ad colligendos exercitus, & eò consilio

immittẽdos, quorũ opera, cùm alii suis opibus & honoribus, tum reges maximè ipsi dignitate & potestate sua exspolientur? Hoccine Evangeliũ Apostoli prædicarunt? Itane omnẽ dominationem fugerũt? Siccine ab omnibus humanis negotiis abstinuerunt? adeóne salutem omnium procurarunt? Tantóne studio & cura hominũ offensionẽ vitarũt, ut potius quàm minimã etiam infimis cõquerendi occasionẽ darent, de suo aliis jure cõcederent? Nunquid senserunt, dixeruntve unquã, sua quibus maximè uterentur & niterẽtur, arma, aut in militũ collectione, aut in opibus viribusq; humanis consistere? Si igitur Sfondratus se nec lupũ, nec conjurationis ad nos funditus perdendos conflatæ caput esse, sed potius verũ pastorẽ & pium patrẽ re ipsa comprobaret, nos omnium primi honorem illi & observantiã libentissimè deferremus. Sed patres suo nos exemplo docuerũt, ubi Dei mandatũ proponitur, ubi publica salus agitur, nulli cuiquã quamvis præstantissimo & potentissimo cedendum.

dum. Subjiciat quantùm volet se in D. Petri cathedra sedere: successionẽ suam objiciat: se Apostolũ etiam vẽditet: veritas ipsa id omnino falsum esse clamat. Tota illa, quã Episcopi vendicare sibi possunt, auctoritas, una est cult⁹ divini, cui regẽdo & administrãdo à Deo constituti sunt, nõ dominationis, nedũ tyrãnidis, auctoritas. Omnia vestra sunt (ait Apostol⁹) sive Paulus, sive Apollos, 1. Cor. 3. sive Cephas &c. omnia inq̃ vestra sunt: vos autem Christi: Christus verò Dei. Maximi quiq; in hoc Ecclesiæ servorũ numero sunt, & in iis D. etiã Petrus, qui illic nominat᷑ Cephas. Atq; Academia Parisiensis in sua illa præclara ad Carolũ VI admonitione, hujus loci meminit, eumq; ad eã, de qua tunc agebatur, controversiã scitè & appositè accõmodavit. Si qua igitur Papa est auctoritate præditus, eam ad opprimẽdam Ecclesiam, vexãdosq; Christianos adhibere nõ debet. Alioqui, si Apostolorum statum exuit, ut Monarchę exercitũ conscribentis statum induat: totus adeò ad regnũ, quod in suis Monitoriis Bullis

præcipuũ Ecclesiæ adminiculũ nominare cogitur, penitus evertendũ comparatus: si, inq̃, talẽ se gerit, nõ item servum, pastorem & patrẽ: nulla est jã illius auctoritas, merus est verusq; lupus, quem oves aversari & fugere debent. Quũ patres nostri flagitiosos ejusmodi Papas habebãt (qui tamẽ pravis affectibus, odiis, & sceleratis cõtra hoc regnũ conspirationibus, ab istorũ furoribus longissimo intervallo aberant) solenni judiciorũ ritu proclamabant ac decernebant, sibi ab iis discedendum esse, Apostoli cõsilio freti, dum ait, Segregate vos ab omni fratre, qui se inordinatè gerit. Quinetiam eos ipsos, si provinciæ suæ finibus egressi, in regnũ hoc infestis armis irruere tentarent, hostes edixerunt, statuerũtq; bellum cum iis justè geri posse. Hæc nobis esse debent sacrosancta, inviolatéq; servanda judidicia, si hoc regnum esse salvum velimus. Publicæ saluti omnis dignitas & auctoritas, etiã pontificia, quanquam dirumpatur & crepet Sfondratus, cedat necesse est. Cùm tot bonæ fidei re-

ctæque conſcientiæ teſtimonia nobis non deſint, errare jam & labi non poſſumus.

Nec verò mali quidquã nobis hinc metuendũ eſt, modò armis, quæ Deus ipſe nobis tradit, rectè utamur. Sfondratus mira pollicetur, ſi quod imperat præſtemus: contrà dira minatur, ſi imperiũ detrectemus. Lenis quidem & benignus pater eſt, ſed continuò fulmen arripit, arma & copias, quæ conſanguinei ſui ductu & auſpiciis regãtur, inſolẽter jactat. Nunc ſacri ad precandum vel imprecandũ pontificis: Nunc armati ad bellum gerendũ imperatoris, ut quondam Bonifacius, habitum & perſonam ſuſcipit. Senectutẽ ſuam ſtomachatur & cõqueritur, per quam ipſe rei gerendæ adeſſe non poſſit. Vitam etiam ſuam ſe profuſurũ promittit, ſed procul admodum, & periculi ſecurus. Alter eſt Julius 2, furoris & cædis plenus, qui libenter D. Petri claves in Tyberim projiceret, enſem & loricam arrepturus. Nempe ille Chriſti vicarius, ille Petri ſucceſſor Sfondra-

tus in ſuis Bullis talem ſe oſtendit. Sed ea omnia meræ ſunt minæ, & vana puerorum terricula. Patres noſtri aliorum Paparum nec rabie, nec illis, per quas finitimi adverſus regnum conjurabant, comminationibus ullo modo terrebantur. Nec Sfondrati copiis magis terrebitur Gallica nobilitas, aliique optimi viri patriæque ſtudioſi cives, qui ſe animorum æquè ac nominis & facultatum avitarum ſucceſſores verè præſtabunt. Papæ fulmina, fumi umbra tantùm ſunt: Illius monitoriæ literæ nihil ſunt aliud quàm inanes, conſractæ &, ut ita dicam, exenteratæ bullæ, quæ levem duntaxat & evanidum ſtrepitum edant.

Quòd ſi aut temeritate quadã, aut nonnulla imperii alieni invadendi cupiditate, aut aliquo alio pravo cõſilio, in gerendo hoc bello duceremur, næ metuendæ valde nobis eſſent non hominis cujuſdam, ſed Dei ipſius comminationes, qui nec vult nec patitur, ut bella ita injuſtè gerantur. At nos

hujus

hujus belli Deum ipſum comprobatorem habemus, cùm illius mandati auctoritas jubeat, cùm Majorum exemplum moneat, cùm (acerrimum ad res gerendas telum) maxima, & quàm antea unquam longè major neceſſitas moveat, ut ad juſtam ac legitimam regis noſtri regnique totius defenſionem aggrediamur: cùm denique regem, quem Deus tam multis ſui in nos amoris & benevolentiæ argumentis nobis præfecit, ducem auſpicemque habeamus. Ea eſt Dei vocatio, cui illius ipſius beneficio comes erit ſucceſſus & felicitas. Qui bellum ſuo regi indicunt & inferunt, qui patriam hoſti produnt, qui univerſum regnum incendio, ſanguine, & confuſione complent, his juſtum Dei judicium, & quò tardius, eò gravius certò impendet. Certa enim hæc eſt ſtabiliſque & immutabilis Dei ſententia; Quicunque poteſtati reſiſtit (Apoſtolus ad Roman. 13. de principe à Deo cōſtituto ita loquitur) Dei ordinationi

resistit: qui verò illi resistunt, ipsi sibi condemnationem auferent. Hæ sunt autem Monitoriæ Dei vivi literæ, non hominis mẽdacis Bullæ. Rebelliones atque nefariæ civium in principes suos conjurationes, impunitæ nunquam & inultæ relinquentur. Illæ demum minæ metuendæ sunt. Conjurati de suo Papa insolenter gloriantur, eum nobis superbè ostentant, subindéque obtrudunt: Putant illum Dei cujusdam instar sibi esse, qui dextram ad nos pessundandos fulmine armatam habeat. Ex vexillis Papæ ipsius ore manúque consecratis miranda sibi promittunt. At eæ bullæ sunt & nugæ. Promissiones & cõminationes, itemque elogia & imprecationes, in Dei unius nec alîus cujusquam manu & dispensatione sitæ sunt. Adversus Dei minas, istius furiosi benedictiones nulli planè auxilio & præsidio erunt: adversus verò vesani istius exsecrationes, quas in nos usque jaculari se putat, Dei studium & patrocinium, tutissimũ nobis semper erit certissimúmque propugnaculum.

Con-

Convertetur perversitas ejus in caput ejus (ut in Psalmo dicitur): & super verticem ejus, iniquitas ejus descendet: Psal. 7. Caroli VI tempore in Parisiensi conventu, concionis cujusdam à Doctore Theologo, dicto Cruricurto in Benedictum Papã institutæ atq; habitæ argumentum fuit: Illud etiam hodie nobis adversus Sfondrati, ejusque similium conspirationes & fulmina, sacrosanctum divinæ justitiæ decretũ esto.

T. Berchetus Lectori S.

QUUM *post conscriptum & pœne jam aditum hunc libellum gravissimum supremi senatus adversus Papam ipsiusque Bullas decretum, quo libri argumentum ita confirmatur, ut alterum ex altero confectum descriptumque esse videatur, ad nos perlatum fuisset: illud quoque Lector, Latinè mihi vertendum, & in tuam gratiam huic libro apponendum putavi, ut de Bullarum Papalium inanitate & errore, de caussæ regiæ justitia & veritate, atque de admirabili senatus integritate & fide tibi magis constaret. Nempe par erat ut Patricii à patrum suorum ac veterum illorum senatorum, qui tam magno fortique animo decreta ejusmodi non semel adversus Paparum tyrannidem fecerant, constantia &*

animi magnitudine non degenerarent: sed potius in eadem caussa eodem quoque animo essent, & virtutem illorum ac fidelitatem fortiter imitarentur. Verè hoc profectò patrissare est. Sed jam senatusconsultum lege, examina, & perpende: nullum quidẽ certè aut justius aut sanctius aut magnificentius ea de re factum unquam fuisse dixeris. Vale.

Supremi senatus Decretum.

DECREVIT senatus ut in posticâ complicatarum literarum parte hæc inscribãtur, lecta, publicata, in tabulas relata.

AUDITO, & hoc postulante generali regis procuratore, atq; habita reliquarum petitionũ ab eo propositarum ratione, Monitorias Bullas primo die Martii Anno 1591 Romæ datas, irritas, fallaces, seditiosas, damnandas, impietatum & imposturarum plenas ac refertas, sacris Ecclesiæ Gallicanę decretis, juri, immunitatibus & libertatibus contrarias esse declaravit ac declarat. Constituit ut literarum Marcilii Landriani sigillo consignatarum ac Sextilii Lampini nomine subsignatarũ exempla

empla per † publicum ſupremæ Juriſdictionis executorem dilacerentur, atque in ignem, qui hanc ob cauſſam ante præcipuam curiæ portam incenditur, cremanda conjiciantur. Omnib9 Antiſtitibus, Curionibus, Vicariis & aliis Eccleſiaſticis viris ne ulla Bullarum iſtarum exempla promulgent: itemque cæteris omnibus cujuſcunq; ſtatus, conditionis & ſortis hominibus, ne illis pareant, ne ullas etiam omnino habeant & conſervent, ſub læſæ Majeſtatis criminis pœna interdixit. Gregorium Papam ſe venditantem, hujus nominis XIIII publicæ pacis, Eccleſiæ Catholicæ Apoſtolicæ & Romanæ concordiæ, regis Gallicique regni hoſtem, Hiſpanæ conjurationis ſocium, rebellium & in regem contumacium fautorem: crudeliſſimi, immaniſſimi, & deteſtabiliſſimi parricidii in Henricum III fideliſſimæ memoriæ ac Chriſtianiſſimum & ſummè Catholicum regem per proditionem patrati conſcium pronunciavit ac pronunciat. Omnibus menſariis

† *forenſes viri noſtrates carnificē hoc verborū circuitu ſignificant.*

† *vulgò Dispensas vocant.*

ne ad Bullas & Canonum †gratiam, atque ad aliam quamcunq; aliarũ rerum facultatem impetrandã vel spondeant, fidemq; suam interponat, vel mensarię negotiationis opera, aurum argẽtumve Romam perferendum curent sub eadem pœna interminatus est atq; interminatur. Siquid verò ejusmodi jam transactum confectumq; fuerit, Magistratibus ac Judicibus, ut in id diligenter animadvertãt mandat. Idem senatus sancit, ut Marcillus Landrianus dicti Gregorii Nuntius, qualem quidem se profitetur, itemq; Bulligerulus, injecta manu comprehendatur, & in curiæ carcerẽ captivus pertrahatur, caussa dicta disceptatáq; ex legibus pro merito condemnandus. Quod si capi cõprehendiq; nullo modo possit, ut tribus perendinis, è quàm proximo suessionibus, accessúq; facili loco, ad caussam dicendã vadimoniũ illi denuncietur. Omnibus urbiũ gubernatoribus, atque artium & propugnaculorum in regis ditione & imperio cõstitutorum præfectis, ut supradicto decręto exequen-

quendo opem atque auxilium ferant, jubet. Atque, ut justa sanctaque regis voluntas ipsius subditis testata & manifesta fiat, edicit ut exscripta tum regis codicillorum, tum hujus senatusconsulti cum exemplari collata & recognita exempla, in hujusce urbis cōpitis ac præcipuis templorū portis apponantur & affigantur: atque ad hujus Jurisdictionis præfecturas ac municipia mittantur: quò illic publicentur, in tabulas referantur, &, ut jam dictum est, affigantur: necnon ad Archiepiscopos & Episcopos qui ea deinde Ecclesiasticis suarum Diœceseωn hominibus patefaciant. Munus hoc † Juridicis provinciarū præfectis, eorum tum generalibus tum specialibus subpræfectis injungit, ut illorum promulgationem curent. Adhæc procuratoris generalis substitutis, ut omni studio & opera ad decretum hoc exequendum incumbant, in contumaces anquirant & animadvertant, senatumque de adhibita à se in eam rem totam diligentia intra mensem certiorem fa-

† *Balivos & seneschalos hodie vocamus.*

ciant, alioqui Magistratibus suis abdicandi. Turonibus in supremo senatu Anno millesimo quingentesimo nonagesimo primo, quinto Augusti die, quo ad hujus Decreti executionem pomeridianis horis ventum fuit.

Idem Berchetus Lectori S.

EN alterum adhuc, Lector, senatusc͠osultum altero post prius illud die allatum & c͠oversum: idque superiori adeò germanum & simile, ut, si perpauca mutaveris, geminum quodammodo, & una pœne, aut potius planè anima in duobus corporibus inesse videatur. Facit verò id summa in tuenda regis maiestate ac propugnanda patriæ libertate c͠osensio, & conspirans membrorum cum suo capite sympathia, ut, quot antea unicum supremæ curiæ corpus fuerat, nunc temporum iniquitate, longo licet a se locorum intervallo distractum, idem tamen prorsus & sentiat & sanciat, certatimque de fide & officio contendat ac laboret. Verùm, cùm res ab his & illis gravissimis senatoribus judicata ita bellè libelli hujus sententiæ congruat, ut altera ab altera omnino probetur & confirmetur: operæ aliquod pretium facturum me sum arbitratus, si darem pro mea parte operam, ut quæ tam appositè & convenienter quadrant, ederentur simul, & eodem

quoque

quoque libello concluderentur: unde haberes, in quo verè utilitérque conquiesceres. Vos verò ô gravissimi patres, quotquot jam & Turonibus & Catalauni superestis non minima, immo potius potissima & splendidissima Danaûm atque immitis Achillei reliquiæ, cùm pristinæ avorum, tum vestræ ipsorum pietatis ac virtutis memores, vos fortiter ut facitis colligite, & ad Gallici regni conjuratorum scelere perfidiaque labantis statum erigendum, & in antiquum splendorem restituendum summo consensu conspirate: atque, ut verbo dicam, ad divina & humana jura à Catilinariis istis ferè convulsa & eversa instauranda stabiliendaque omni ope atque opera incumbite: ut publicæ rei conservatæ ac restitutæ partem non mediocrem vobis ipsi nulla invidia vendicare: Nos autem & tota adeò posteritas, tantam istam, quam in difficillimis Reipub. temporibus opportunissimè præstiteritis, virtutem ac fidem gratâ memoriâ, honorificisque laudibus meritissimò prosequi ac celebrare possimus. Vale iterum Lector, & tantillo hoc nostro labore libenter fruere. 5 die Septemb. 1591.

SUPREMÆ CURIÆ CATALAUNI

launi confidentis Decretum in provocationem per generalem regis procuratorem de iniqua & fallaci quarundam Bullarum, quæ Româ emanarunt, congeßione & executione interjectam, factum.

OB Monitorium Bullarũ, excommunicationũ, & fulminationum Romæ aduersus Henricum huius nominis III, & hunc qui iam regnat, decretarum conceßionem & executionem: tum ob Bullarum de Cardinalis Caietani legatione, ac de iis omnibus, quæ inde sequuta sunt: atque aliarum quoque Romæ primo Martii die 1591 datarum, actuumque & promulgationum per Marcilium Landrianum Papæ se nuntium profitentem factarum, quia irritarum, frustratoriarum, bonis omnibus invisarũ & odiosarum, seditiosarum, atque adversus sacrosancta Gallicanæ Ecclesiæ decreta, jura & libertates confectarum editionẽ: Legitimâ inter generalem regis procuratorem jure, quippe de re fallaci & ini-

qua

qua provocantem, criminiſq; ac maleficii nomine agentem: atq; inter ipſum Marcilium Landrianum Referendarium Papę ſe nuntium vulgò venditantem, in hoc regnum regis injuſſu clàm ingreſſum, citatũ reum, & ad nomen non reſpondentem actione inſtituta:

Curia ad provocationẽ à dicto generali procuratore factum judicium reddens, & de abſente ſecundùm præſentẽ judicans, ſtatuit ac pronũciat, quicquid cõtra defunctum Henricum III feliciſſimæ memoriæ regem, & hunc qui regni gubernacula nũc tenet, ejuſque clientes, & ditioni atque imperio ſubjectos cives conſtitutum, tentatum, actumque fuerit, id perperam, vanè & falsò conſtitutum, tentatum & actum: ideoq; ab actore publico & regio rectè appellatum fuiſſe. Supra dictas ones Bullas, acta, excommunicationes, & fulminationes ut brutas & irritas, odioſas & inviſas, ſeditionis faces, impoſturarũ plenas, atq; adverſus ſacra decreta, canonicas cõſtitutiones, approbatáq; concilia, nec non Gallicanę Ec-

pis etiã, Episcopis & Ecclesiasticis aliis viris graviter interminatur, ne ulla judicia aut acta à Nuntio illo emanantia promulgent, promulgarive patiantur, ne in perduellionis pœnam incurrant.

Declaravit ac declarat Cardinales qui Romæ agunt, itemq; Archiepiscopos, Episcopos aliosque Ecclesiasticos, qui Bullas istas & excõmunicationes suaserunt & cõsignarunt, quiq; immanissimũ, perquàm abominandum, & detestabilissimũ in Christianissimũ & Catholicum imprimis vita defunctum regẽ perfidiosissimè admissum parricidium cõprobarunt, sacerdotiorũ, quibus in hoc regno potiũtur, possessione exturbatos esse. Atque generali regis procuratori munus hoc imponit, ut regiam manum ejusmodi sacerdotiis injiciat, iis regis nomine vendicandis & dispensandis idoneos fidelissimosq; sequestros præficiat, deniq; curiam de collata à se ad eã rem diligentia cõmonefaciat. Hoc interim decreto edicit, nequis aurũ vel argentum Romam aut ferat aut ferendum curet: néve il-

lic de ſacerdotiorũ poſſeſſione ſibi cavenda & cõfirmanda ullo modo agat, rationemq; ineat, donec ea de re conſtitutum quid à rege decretũq; fuerit. Poſtremò cavet & ſancit ut regius procurator à ſe interpoſitæ ad proximè futurum legitimè quidem ritéq; congregatum conciliũ, provocationis auctoritatem de Cardinali Sfondrato Gregorium XIIII ſe mentiente, qui in ſanctam ſedem Apoſtolicã graſſatoris inſtar invaſit, cõſignatã penes ſe habeat.

Hoc verò Decretum in hujus Juriſdictionis præfecturas & municipia perferendum curabitur, ut in iis ad tubæ ſonũ promulgetur, & in urbium compitis ac præcipuorum templorum foribus affigatur. Procuratoris itẽ generalis ſubſtitutis mandatur, ut eam rem totam diligenter curent: Judicibus verò, ut ad rei conficiendæ rationem aggrediantur, & curiam ea de re certiorem faciant.

Datum in curia Catalauni, 29 die Auguſti, 1591, & pomeridianis ejuſdem diei horis effectum.

FINIS.

